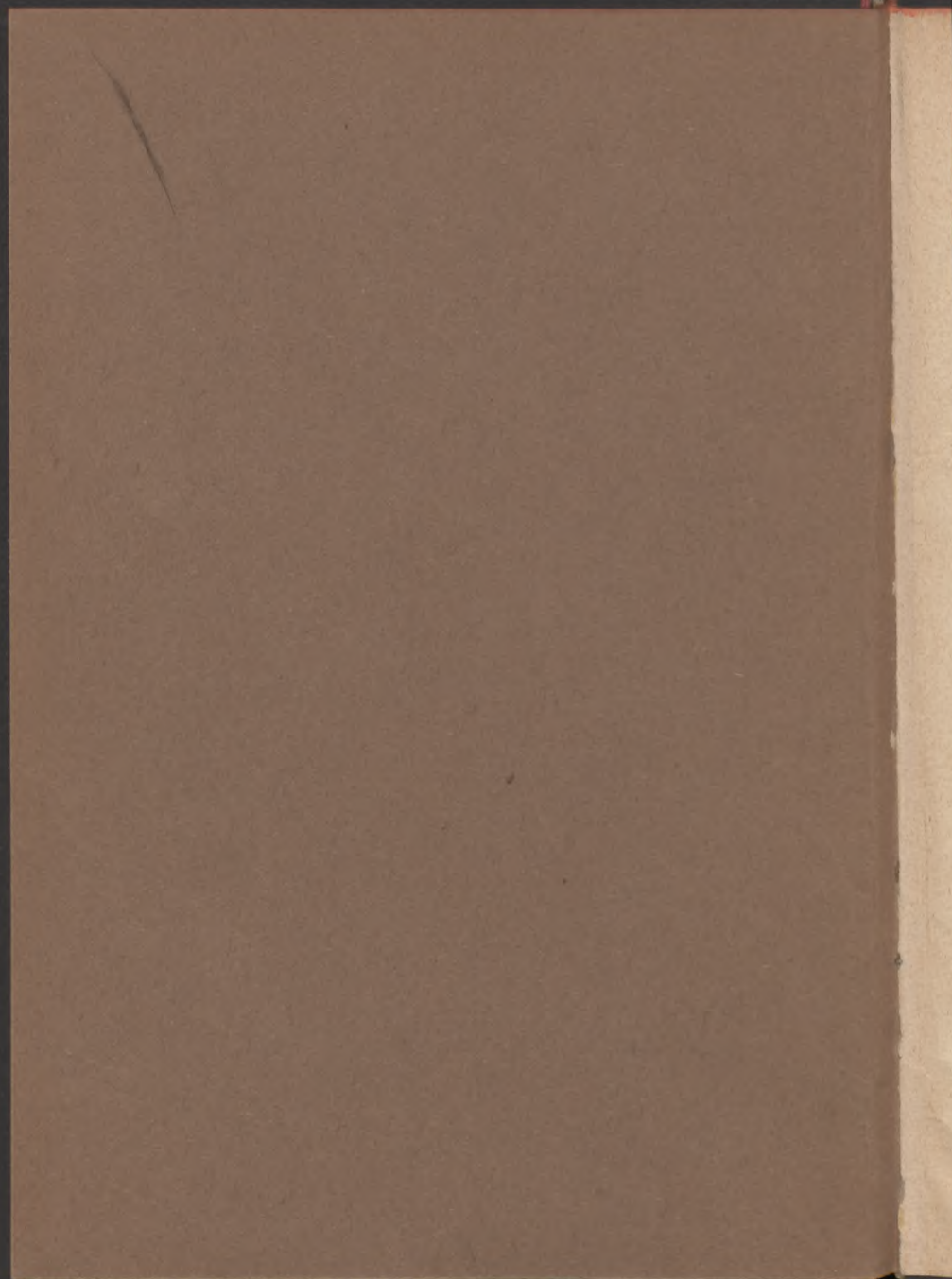

278979

Netto 20.-

SZERKESZTI
KÁLLAY MIKLÓS

LVI.

EGYEDÜL JOGOSÍTOTT MAGYAR KIADÁS.

F R A N C I S J A M M E S

HÁROMKÜLÖNÖSLEÁNY
REGÉNYE

(CLARA D'ELLÉBEUSE — ALMAIDE
D'ÉTREMONT — POMME D'ANIS)

FORDITOTTA
KÁLLAY MIKLÓS

G E N I U S K I A D Á S

279979

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR	
IV	Kövedéknak
1855	3337 SZ.

FRANCIS JAMMES.

Paul Fort-t, a legkülönösebb és semmihez nem hasonlítható francia balladák költőjét, Villon örökösét Párizs nagy költőerdejében régi, szép tradíció alapján a költők fejedelmévé választották. De ha Paul Fort a francia költők megkoronázott fejedelme, *Francis Jammes* koronázatlan költő királya a mai Franciaországnak, amelynek vad, ezer szél táncára kavargó örvénylésében, a merész szertelenségek tajtékos hullámverése fölött, az új preciózók mesterkélt képek káprázatába bogozódó szirénénekét tulharsogva, a kétségbeesett ex votók riadt sikolyának mentő révet mutatva úgy zeng az ő szava, mint ezüstös tiszta harang, édesen enyésző kúrtszó a hit sziklavárának fehér fokáról, mint a naiv egyszerűség s az eszményi szépség áhítatos zsolozsmája.

Elvárásolt király Francis Jammes, aki ott él a Pyreneusok fantasztikus erdőségei közt. Ezelőtt a bearni Orthezben lakott, az ódon családi kuriában, amelynek sárga, borostyánszakállal övezett fala úgy hasonlított a költő arcához. Most a másik oldalon, a baszk Hasparrenben tölti napjait, mert ide vonzotta a spanyol emlékeknek fűszeres csókja, amely az Antillák tropikus édenkertjében örökre eljegyezte lelkét ennek a világhódító, büszke fajnak ősi romantikájával.

Erdők, mezők, hegyek és tengerek végtelen tróntermében országol ez a költő-király. Lábánál a lombok susogó zöld kárpitja közt tán faunok és

nymphák serege bujkál, de ő trónjának égfelé törő lépcsőiről az egek kékségébe vigyáz és angyalok suhanását várja, akik sugárkaszákkal lebbennek már a sárga buzatenger fölött. Örök vasárnap csöndje hull vállára mint palást. Hatalmas tölgyek, vén szilfák teritik köré hódolón árnyukat. Az angelus alkonyba hamvadó szava, a hazatérő nyájak kolompja a kedves muzsikája. A téli hóesés a legtündéribb látványosság szemének. A havasok csillogó gyémántsipkái rejtik a kavargó álmokat, amelyek az ihlet óráin előröppennek, mint pilangószárnyu denevérek.

Mint uj assisi szent Ferenc tárja ki lelkét a teremtés minden lényének. A megatott szeretet szent odaadásával öleli magához a legegyszerűbb és legszegényebb dolgokat. Régi szerzetesek egyszerű vidámsága harangozza tele a lelkét. Állatokkal, madarakkal és virágokkal beszélget. Szíve tele van áhitatos megnyugvással. Megy egyszerű lélekkel, amerre a Gondviselés vezérli. Első kötete elé, amelynek címe „*Hajnali harangszótól esti harangszóig*“ (De l'Angélus de l'Aube a l'Angélus du Soir) ezeket a fellegzetes sorokat írta:

„Istenem, ide szölitottál az emberek közé. Ime itt vagyok. Szenvedek, szeretek. Azon a hangon szóltam, amelyet te adtál nekem. Irtam azokkal a szavakkal, amelyre apámat és anyámat tanítottad, akik rámhagyták örökségül. Ugy járok az uton, mint teherrel megrakott számár, amelyen nevetnek a gyermekek s amely lehorgasztja a fejét. Megyek, ahová akarod, amikor akarod.

Szól a harang.“

Egészen egyedül áll a mai francia költők közt. Nem ír hangzatos, cicomás verseket, sem tudós műgonddal szerkesztett strófákat. Naiv szemmel

néz mindent. A legegyszerűbb, a legigénytelenebb, a legmindennapibb dolgokról énekel, de olyan megvesztegető bájjal, olyan gyermeki lelkesedéssel és olyan elevenséggel, hogy az olvasó szinte érzékeivel érzi ezeket a dolgokat.

A stílusában végletek találkoznak, a nyelve hol darabos és kemény, hol megdöbbenően finom és csodálatosan művészi. Ezek a végletek találkoznak Jammes lelkében is. Néha egyszerű falusi pap, néha merész hajós, aki bátor gályán száll messze szigetek felé. Ezeknek a szigeteknek a neve is csupa költészet, csupa csengés-bongás és úgy hangzik az ismeretlen vizek ködös távolából, mint andalító harangjáték. Néha egyszerű paraszt a költő, akinek bukolikus költészete a maga tiszta derűjében az aranyló gabonával együtt nő az őserdő, televény földből, néha nosztalgias, vén nemesur, akit ódon almáriumok illata leng körül, akinek ujja megsárgult csipkék finom érintésétől érzékeny, s zenélő órák halkán percegő dallamai édesítik szelid emlékeit.

Az egyszerű pásztor, az erdőket bujó vadász, aki csodálatos regényt ír a nyulról, két mérhetetlen tenger között áll. A nyugati oceánon Genua rendíthetetlen lelkű hajósa kereste egykor az arany és fűszer Eldorádójának ígért földjét, kelet felé pedig a roppant vizek határán mesebeli birodalmak terpeszkednek, amelyekről még ma is hihetetlen meséket tudna mondani valami új tengervándorló Szindbád. Nyugat felől szenvedélyes szerelmtű, tüzes kreolnők kacagása csendül az ültetvények cukornád bozotjából, keleten mongol hercegnők, epedő mandarinkisasszonyok sirása ful a nehéz-himű selymek susogásába.

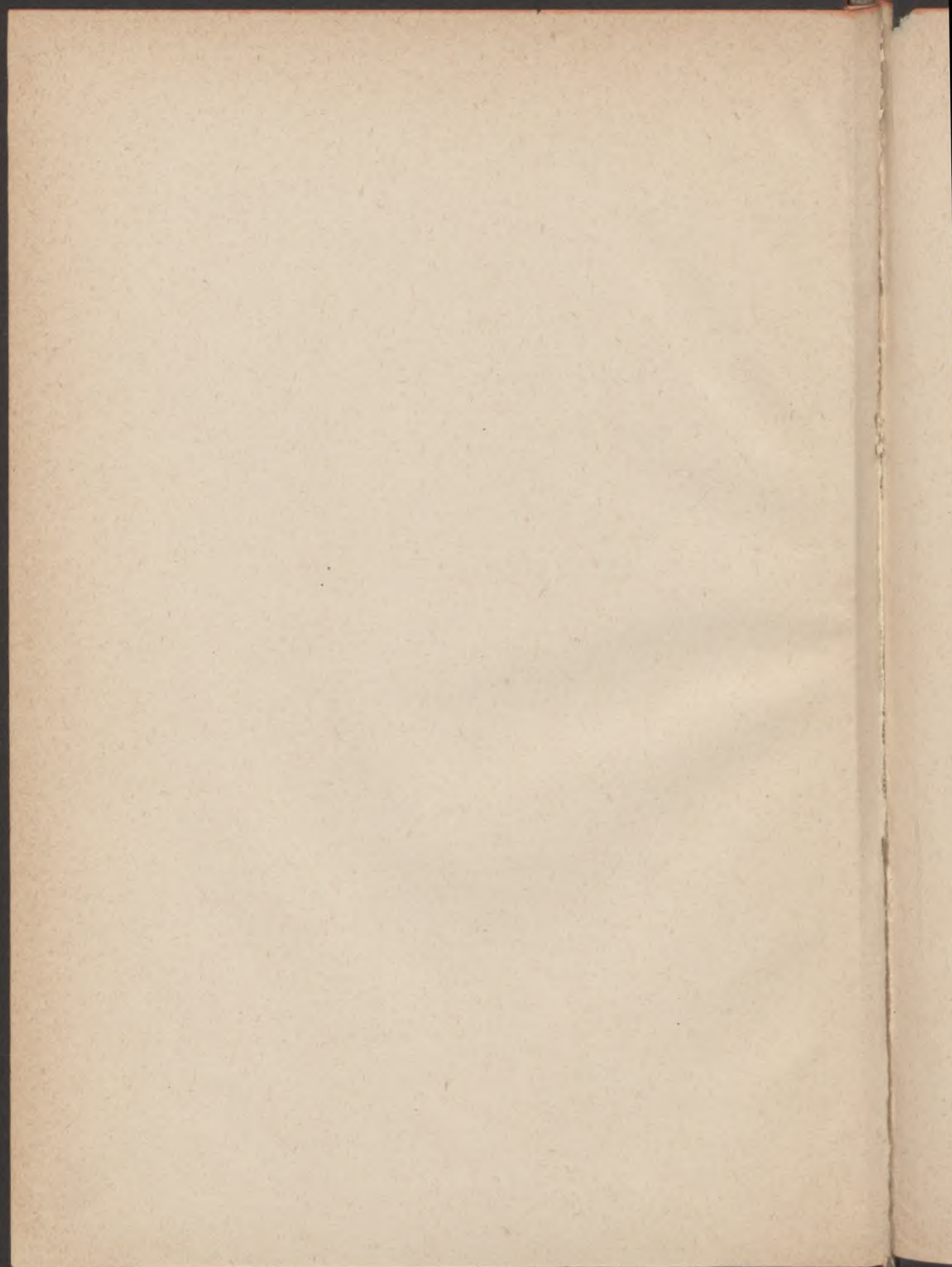
És két végtelen tenger a költő körül a jelen és a múlt is. A jelen zsongja tele lelkét a hajnal és az alkonyat imára hívó harangszavával, az egyszerű

tárgyak szeretetével. A jelen borítja tünődő lelkére a *Kankalinok gyászát* és gyújtja föl szemében az *Egek világosságát* s ez viszi el gyermeki himnuszokat énekelni, lombdiszbe öltözött falusi templomokhoz. A múlt az apák öröksége, a tropikus tájak igézete, a fűszeres szelek balzsama, amely halhatatlan illatokat hagyott a költő lelkén. Francis Jammes apai nagyatyja orvos volt Guadeloupe-ban. Ott is halt meg, miután a pointe-a-pitrei nagy földrengés anyagilag tönkretette. Jammes apja is Pointe-a-Pitreben született, de még a katasztrófa előtt visszakerült Franciaországba és itt Orthezben, majd Tournayben édegelt a Pyreneusok közt, ahol Francis Jammes is született 1868-ban. Innen származnak a költő tropikus emlékei, amelyek az egyszerű bukolikus versek közt egyszerre messze álmvilágok színpompáját bontják ki. Ezért álmodik Francis Jammes oceánjáró hajókról, ezért szereti a kikötővárosokat, ahonnét úgy szállnak a hajók hatalmasan áramló szelek szárnyán titokzatos messze földek varázsa felé, mint az ő vágyai az álmok oceánján, ezért szereti úgy Robinsont, a puszta sziget remetéjét, aki élte alkonyán dobogó szívvel jegyezgeti fel hányatott életének színes emlékezeit.

Ezek a tropikus reminiscenciák szövik át ódon pompájú aranyhimmel Jammes legszebb prózai munkáit, különösen ezt a három elbeszélését, amelynél szebb és mélyebben zengő költői próza alig van az új francia irodalomban.

Kállay Miklós.

CLARA D'ELLÉBEUSE

CLARA D'ELLEBEUSE-HÖZ.

Tulipánnal tele, ódon kert mélyén pihenj
te tiszta emlék, kegyetlen életem vigasztalója,
pihenj.

Én soha nem árultalak el és te nem csaltál meg soha. Előbb meghaltál, mint én megszülettem, mert a mennyekben csodálatos rózsák nyílnak.

Ó gyermekem, ó barátnőm, e pillanatban úgy állsz előttem azon a napon, mikor a sápadt ősz beköszöntött, amint ott tartod öntözőkannádat a puszpángbokor fölött, amelyet locsolgatni szoktál.

És magam elé idézem az iskola udvarát is a szelid szünetekben, ahol első áldozási ruhádban olyan vagy, mint felpattant bimbó illatos füstölője.

Állj mellettem mindig. Mikor megtört lélekkel vonszolom a kis város szilfái alatt az esti harangszó kéklő óráján kétségemet és büszkeségemet, tedd a kezed zsibongó homlokra . . . tedd rá fehér kezed . . .

Fogd ezt a kis könyvet. Nincs benne nagy művészet. Mégis örülök neki, mert szeretem miattad, kis pillangókergető, aki nem tudtad soha, akárcsak jőmagam, milyen szabályok szerint kell szeretni versben s kell sirni prózában.

Neked adom a lelkem. Hullasd az Ur lábához. Én nem tudom, mit ér. Ha rólad beszélek, zokog a mosolyom. Te fájdalmam orgonavirágain jöttél hozzám. Mondd meg Istennek, hogy el akarom már feledni a komor Földet.

I.

Clara d'Ellébeuse göndör fürtei közt ébred és mezitelen karjára dőlve ásit. Szőke és gömbölyű és a szeme kék, mint az ég szép időben.

Régi nagyvakációinak napja a tulipánfa árnyékát varázsolja a virágos, áttetsző kásmirfüggönyre a keleti ablakon.

Nyolc óra. A tiszta reggeli napfény a szobába siklik, megvilágítva a derűs, kék tapétán Clara nagybátyjának, Joachim d'Ellébeuse-nek arcképét.

És a fiatal lányka még egyet ásit, nyujtóz kodik és magában azt gondolja:

— Ugyan milyen ember is volt a nagybátyám, Joachim d'Ellébeuse? És vajjon szép volt-e a *pointe-à-pitre-i* ház, ahol meghalt? ... A kis miniatűr, melyet nagymama mutatott s amely amott egy fiókban áll, a menyasszonya arcképe. Lórinak hívták. Nagyon szép volt, fürtösre bodorított fekete hajával, korállnyakláncával, a zöldcsikos fehér-selyem derékban ... Vajjon a nagybátyám mellé temették-e? A bácsinak párbaja volt. D'Astin ur mondta ... Ugyan szebb volt-e Lóri, mint a mama?

Clara d'Ellébeuse felöltözik, azután elmondja reggeli imáját. A ház ébred. A lépcső csikorog. A kanárimadarak csicsergése felhallatszik a folyosóról. Clara lemegy az ebédlőbe, levesz a gyümölcsös tálról egy szőlőfürtöt, amelynek szemei áttetszően csillognak könnyed ujjai közt.

— Már kilenc óra, — gondolja magában. — Mama miséről jövet megállhatott valahol.

A trümön kilencet üt az óra, amely kis tempomot ábrázol szilfáktól körülvéve. Az olajjal festett, csinos tornyocskába illesztett ingaóra zengése rekedt és lágy. Délben meg este a harangszót utánozza. A fák alatt pásztorlányka látható meg egy pásztor birkáival.

Clara d'Ellébeuse a pásztorlánykát és a pásztort nézi.

— Enyelegnek, — gondolja magában — és itt esküsznek majd ebben a kápolnában. Boldogok lesznek-e? Remélem, igen. De mert ez csak kép, nem is lesz egy pár belőlük . . .

Felteszi nagy szalmakalapját, amelyet teljes margaréták és nárciszok díszítenek s lemegy a veranda lépcsőjén. A csillogó gyepen csöndesen sétálgat a páva.

— A páva a büszkeség jelképe — gondolja magában. — Én is büszke vagyok. A főtisztelendő ur mondta. De hát nem is hívnak mindenkit d'Ellébeuse-nek. Ni, itt jön a mama.

— Gyermekem, — mondja d'Ellébeuse-né lányának azután, hogy homlokon csókolta, — ma azt a ruhát kell fölvenned, amelyet Almenaïde nénédttől kaptál. D'Astin ur jelentette be magát. Dél felé érkezik. De elég lesz, ha tizenegy óra tájban felöltözködöl.

S miközben d'Ellébeuse-né bemegy a házba, Clara a gyümölcsösbe néz ki. Elsétál a sötét málnabokrok és a fénylő, kupos almafák mellett. A rózsákon aranyoshátú bogarak csillognak. A kékség reszket a puszpángbokrokon. De a fiatal leány lelkében hirtelen valami halk szomorúság váltja fel a szelid nyugalmat s ez a szomorúság oly édes, akár ez az aranyos, szép őszi nap.

Egyszerre csak, mintha semmi külső hatás nem idézte volna fel, heves kétségek kezdik gyötörni a serdülő leányt.

— Istenem, Istenem, — suttogja magában, — könyörülj rajtam. Rossz gondolataim voltak. Hová jutnék most, ha hirtelen meg találnék halni? Készen állok-e rá, hogy megjelenjek Isten színe előtt? Tisztátalan gondolataim támadtak Joachim bátyámról és menyasszonyáról, Lóriról. Arra gondoltam, vajjon egymás ölében ültek-e, mikor jegyesek voltak.

És ez a büntől való félelem, a kín, melyet csak katolikus lélek érezhet, egészen feldulja ebben a pillanatban Clara szelid lelkét. Elérkezik a gyümölcsös végére és kinyitja a lugas mellett a zöld rácsos ajtót és a park legárnyasabb részébe kerül. Van itt japán lakkcserje, babérfa, vadpisztácia, illatos ámbrafa és jávorfa. A lombok boltozata alatt félig-meddig éjszaka van még olyankor is, midőn a kánikula hullatja rekkenő fényét a fák fénylő csucsára.

A fiatal lány csakhamar elhagyja a parkot és kimegy a rácsos kapun, amelyen a d'Ellébeuse-ök kezdőbetűi diszlenek ovális vaskeretben, rozsdás liliomokkal körülfonva. És elhagyva a birtokot, már a hőségétől kérges gyalogösvényen jár, a lankás páfránybokrai közt. Valamelyik fa kérgén madárcsőr kopácsol, gyik surran tova, tücsök hallgat el.

Ez a gyalogösvény a szegényes, ódon kápolnához visz. Claranak, hogy odajuthasson, keresztül kell mennie a temetőn, ahol a sirhantokat jukkák, szegfűk, puszpángok, violák, poros levelű menták diszítik és azok a növények, amelyeket madárítónak hívnak vályuformájú leveleik miatt, amelyekben megmarad a víz.

Clara d'Ellébeuse bemegy a kápolnába. Fagyos fuvalom csapja meg. Ugy érzi, mintha esőcseppek perdülnének végig langys testén. Mert öröközöldjétől és téglától védve a déli ég forró kékje alatt olyan hűvös marad Isten kunyhója, mint valami korsó.

Az oltár szegényes, de szép; két kis ablak, hegyes négyszögű üvegtáblácskáival, amelyeket gondosan keményített paraszttul fátylaz, csak gyéren világítja meg. A tabernakulum két oldalán három-három nagy, aranyozott gyertyatartó csillog. Balra Mária-szobor áll egy falfülkében, jobbra hasonló fülkében Szent József. A szobrok lábánál apró, panorámákban nyert tartókban, amelyek olyan aranyo-

sak és olyan zöldek, hogy örül neki a sziv, szerény csinált virágok fakulnak. A templom közepén, letört oszlopon, kehelyformára vájt kömedencében szenteltvíz áll mély árnyékba vonva. A kórus alatt, amely olyan, akár falusi istállóknak a jászol, fényes, merev, zöld atlaszkárpit mögött buvik meg a gyóntatószék rácsa. Ennek a békés menedékhelynek nincs hajója, csak famennyezete, amely égszínkékre van meszelve.

Clara d'Ellébeuse letérdel és imádkozik.

— Én Istenem, — susogja — szabadíts meg a rossz gondolatoktól! Én ártatlan, tiszta lány akarok lenni! Távoztasd el tőlem a kíváncsiságot! Ne kelts bennem vágyat, hogy Joachim bátyám leveleit olvasgassam, melyek a mamám fiókjában vannak! Gyötrődő szegény lélek vagyok. Szűz Anyám, könyörögj értem! Segíts rajtam, hogy ne jussak a pokolra! Én Istenem milyen szerencsétlen vagyok . . . Félek, hogy elkárhozom. Istenem, ne válasz el engem se anyuskámtól, se apukámtól! Engedd, hogy együtt legyünk a mennyországban! Bocsáss meg nekem!

Mégegyszer meghajtja térdét az oltár előtt, keresztet vet, szenteltvizet vesz és kimegy a templomból.

Egy pillanatra egészen megvakítja a napvilág. A messzeségben, az árnyas dombokon túl a Pyreneusok úgy csillognak, mint valami mennyei vizesés.

Clara a temetőn keresztül tér haza. Itt van a d'Ellébeuse-ök sirboltja. *Bernard d'Ellébeuse* 1690, *Jean d'Ellébeuse* 1715, *Jean d'Ellébeuse* 1780, *Elisabeth d'Ellébeuse* 1781, *Tristan d'Ellébeuse* 1804, *Améline d'Ellébeuse* 1820. És sorra a többi d'Ellébeuse . . .

Oldalt magányos sir áll, mellette az a bizonyos rózsaszín virágu bokor nyílik, amelyet össze szok-

tak tévesztetni a gyógyszernek használt bella-donnával, mert *Amaryllis belladonae* a neve. A sírkövön ez az egyszerű felírás látható:

LAURA LOPEZ

1805.

És Clara d'Ellébeuse nem tudta meg soha biztosan, ki volt ez a nő. Azt mondták neki, a család barátnője volt. Szereti ezt a sirt, melyet nagyanya gondoz; ő ültette rá ezeket a lángliliomokat is. Clara szereti ezt az ismeretlen emléket, melyből mindössze ez a két szó maradt... Laurának hívták, ami majdnem ugyanaz, mint Lóri... akár Joachim nagybátyja menyasszonyát.

És a gyermek tovább álmodozik.

Milyen is lehet Pointe à Pitre-ben a temető, ahol a másik Laura pihen meg vőlegénye, az ő bátyja? Van-e ott olyan kápolna, mint ez? Én el tudom képzelni Pointe à Pitre-t, mert láttam egy metszeten a *Családi Muzeumban*. Illatos erdők veszik körül, ahol négerek sétálnak. Milyen lehetett Laura? Bizonyára magas volt és lassu léptű. Vajjon csókolóztak-e?

És Clara hirtelen elpirul és elüzi magától a gondolatot. A lényében lakozó báj egy tizenhatéves gyermek igéző és esetlen bája kissé a föld felé ernyed. A gyümölcsösön át tér vissza, felmegy a veranda lépcsőjén és közben rámosolyog a kertészre, aki fejessalátát hoz.

Nagymama a szőnyegén dolgozik és apus, aki ott üldögél mellette, a pipáját szivja. Robinson, a kutya meg a földön alszik összegömbölyödve; farkára hajtva az orrát.

— Jó reggelt nagymama, jó reggelt apus!

És megcsókolják egymást.

— Szerencsés volt a vadászat, apus?

— Igen, kedvesem. Eredj és nézd meg a kam-

rában! De siess! Tudod, hogy d'Astin ur min-
gyárt itt lesz.

És Gertrud megmutatja Claranak a két helyes, piroslábu foglyot, melyeknek egymásra simuló, rozsdaszín és fekete tolla lágy, mint a selyem.

Clara d'Ellébeuse a szobájába megy öltözködni. Rendbe szedi sulyos, aranyszín hajfürteit, kis fapálcikával göndöríti és simítja le őket. Bezárja üde testét fehér mousseline-ruhájába, melyet Aménaïde nényétől kapott. Égszínkék selyemöv csüng le a magas derékről. S a test le egész a földig egyetlen sima vonal, csaknem meztelen. A két mell horpadása közt mintha ezürtlánc veszne el. A két meztelen kar mindegyikén gödröcske van, amely szinte mosolyog. És a száj szintén mosolyog, mert a skarlátszín alsóajk egy leheletnyit duzzadt és hasadt. Az orr kissé széles, igen tiszta vonalú és szinte leheletnyit fitos. A homlok keskeny és magas. És a két csaknem parányi fül egészen elbujik a hajfűzér alatt.

A lépcső fordulóján:

— Csinos vagy, gyermekem — mondja d'Ellébeuse-né. — Ideje, hogy felöltöztél. Szól a csengő; azt hiszem, d'Astin ur lesz.

Kimennek.

Dél van. Forróság záporoz a kékesfekete szilfákról, melyeknek lombja közt tücsökciripelés zeng. A levegő reszket és izzad. Forró fuvalom von-szolja magát, tele nehéz virágillattal.

Clara d'Ellébeuse sudáran áll a veranda-lépcsőn, féllábát kicsit előreteszi és ez a zárdai növendé-kes báj olyan természetes, hogy szinte ellenállha-tatlan hatalmat ad neki... Az ember forrásvizre gondol, amelyet átvilágít a nap, vagy cseresznye-szemre, amelyet madár kezdett ki. D'Astin ur lassu fogata a japán kökőrcsinek allóján halad, majd megáll a tulipánfánál, amelyet körülfutnak a

bignonia indái s ezekről hosszú sárga és vörös virágtölcsérek csüngnek le, melyekkel trombitát játszanak a gyermekek.

És d'Astin ur nehézkesen szállt le a kocsiról, mert a féllába fából van. Botjára támaszkodva megemeli a kalapját. Igen magas ember. Hajának hátraduzzadó hulláma olyan, mint valami fehér tulipán. Karcsu derekán szűk kabát feszül, amely alul keményen kiöblösödik, akár a krinolin. D'Ellébeuse ur karjára támaszkodva megy fel a veranda lépcsőjén, köszön a rá váró hölgyeknek és bemegy velük a szalonba.

A hangja lágyan cseng. Miközben leül, így szól:

— A lábam nem hagy békén. Két hete bántja már a csuz...

És d'Étanges nagymama gyermeki mosollyal feleli rá:

— Akárcsak engem, d'Astin ur! Tíz napja dagadt a jobbkezem...

— Az Istenért!... Dehát a kegyed keze mégsem fatuskó, legalább kinyújthatja... És hogy van ez a szép kislány?

Clarát nézi, aki szemben ül vele s a paravánnak dől. Ezen a paravánon fák vannak megrakva sárga gyümölcsrel s a fák alatt pásztorok és pásztorlánykák heverésznek. Azonkívül szarvasvadászat látható rajta. A szarvas patakon gázol át, amelynek partján angyali rozsák nyílnak. A kutyák kiálló nyelvvel szórítják. Távolság pásztos réten két lovas háromszögletű kalapban, vállra akasztott vadászkürttel igyekezik utólni őket. A gyümölcsláccsal megrakott fák fehér alapon állnak s a fák és a patak kékszinűek. A kép szeptember aranyos beköszöntését akarja ábrázolni. A szilfák csucsat mintha szél borzólná, mint mikor a nagy szünet végére jár. És ehhez a paravánhoz dőlve Clara d'Ellébeuse fürtei élesen kívánnak a festett gyü-

mölcsök közül, amelyek gömbölyűek és szépek, mint a gránátalmák és alighanem őszibarackok lesznek.

Nem szól semmit, csak mosolyog zavartan, bájosan. Miközben anyja válaszol helyette, ezer gondolat éled meg sima homloka alatt. Arra gondol, hogy d'Astin ur félelmet kelt benne, pedig nagyon régóta ismeri már és szereti egész kis gyermek-kora óta, mindig szerette, mióta csak emlékszik rá.

De valamikor nagyon ráijesztett, mikor kínai utazásairól és a megkínzott hittérítőkről beszélt. Ő hozta nekik ajándékba azt a két csinos metszetet is, melyek közül az egyik *egy előkelő mongol nőt ábrázol a nyári szertartások diszruhájában*, a másikon pedig *a császár idősebb leánya* látható... Kína utálatos, csuf ország, amelytől felfordul az ember gyomra és ahol kinozzák a keresztényeket, különös ország, amelynek kellemtelen sötét fűszerszaga van, akár annak a kis ládikának, amelyen kámfor és borsszag érzik. Ó, amennyivel jobban szeretné Clara d'Ellébeuse a Guadeloupe-szigeteket meglátogatni, ahol a jólelkű néger nők felvették a katolikus hitet s ahol nagybátyja, Joachim és menyasszonya, Lóri meghaltak, akik ott a virágok hazájában szerették egymást... D'Astin ur azonban nagyon jóságos kis barátjánőjéhez, csak a minapában ajándékozott neki egy divatos karkötőt, egy kis aranyrabláncot a végén kis aranygolyóval... Azt mondják, ő volt a legjobb barátja Joachim bácsinak, de ugyyszólván sose beszél róla.

Ma azonban, éppen, mikor az ebédlőben átmennek, véletlenül Joachim bácsira terelődik a szó a szép zsályacsokorról, amely az asztal közepét disziti.

— Kedves Henrim — szól d'Astin ur — emlékszem, hogy azon a bucsuebéden, amelyet apád fivére Amerikába való utazása előtt adott, ugyanígy volt diszítve az asztal. Csupa jókedv volt

az a lakoma Bordeauxban, a *Restaurant du Brésil*-ben. Jövendő szerelmeinkre ittunk. Akkor bizony még nem gondoltam rá, hogy az övé olyan tragikus végű lesz, se arra, hogy Kinából visszatérve, nekem kell majd eltemetnem itt Lórit, a kedvesét.

D'Astin ur elhallgat. Megfeledkezett a fiatal lány jelenlétéről. D'Ellébeuse-né mosolya eszébe juttatta.

— Itt termett ez a pompás dinnye?

— Nagyon homokos a talaj — feleli d'Ellébeuse-né... — De nem ismer rá a fajtájára? Abból a híres magból kelt, amellyel maga volt kegyes megajándékozni s amelyet, mint mondta, egy kínai költő leányától kapta.

— Ó, egy mandarin leányától, ami különben egyre megy. Ma már öreg legény vagyok és nem ismerem meg a dinnyét... És a mandarinlányokat se, félek.

Clara d'Ellébeuse két szemöldöke közt ránc támadt. A szavak, amelyeket a marquis Joachim nagybátyjáról elejtett, egészen felforgatják a belsejét. Egyre azt hajtja magában: Azt mondta, mikor Kinából visszatértem... én temettem el Laurát, a kedvesét... Tehát hazudtak neki Lóriról? Hát Laura itt halt meg? Itt a házban... De nem is Lórinak hívták a Joachim bácsi menyasszonyát, mert Laura volt a neve, akárcsak annak a nőnek ott a magányos sirban. Hogyan?... Hogyan?... Miért mondta az anyja, mikor a miniatűr megmutatta neki: Ez Lóri kisasszonynak, Joachim nagybátyád menyasszonyának az arc képe.

— Hol haltak meg? — kérdezte akkor ő. — Messze, Pointe à Pitre-ben — Akkor hát nem volt igaz, hogy ott voltak tul a tengeren?... De igen, hiszen a leveleken, amelyek az almárium fiókjában

vannak, ez áll: *Guadeloupe* ... És d'Astin ur mégis azt mondta: *En temettem el itt.*

— Nincs étvágyad, gyermekem? — jegyzi meg az anyja.

És Clara így felel:

— Kissé fáradt vagyok, anyuskám. — És iszik egy kis vizet, hogy étvágyat próbáljon csinálni magának.

És miközben a társalgás újra megélénkül körülötte, ismét eszébe jut: *d'Astin ur temette el itt* a kedvesét, Laurát.

Maga elé képzei a temetőt, ahol a madárvályu terem, ahol a forró és rózsás belladonák és poros menták nyílnak. Eszébe jut, hogy egy árnyas zugban valami veteményes kertből odavetődött paradicsom érik. Gondolatban átmegy a sövényen és szinte látja még ezt a fölírást:

LAURA LOPEZ

1805

*

Derült éj ömlik el az égen, egyike azoknak a langyos éjszakáknak, mikor hosszú szunyogok hagyják el a folyót a lámpafény kedvéért.

Ebédután van. D'Astin ur, aki úgy határozott, hogy marad, d'Ellébeuse urral sakkozik. D'Etanges-né kézimunkáz, Clara d'Ellébeuse hátán összefont karral a parkra nyíló ablakon néz ki, azt figyel, hogy rezeg az árny a lomb közt. Valami bizonytalan nyugtalanság nehezedik rá. Nem tud egészen boldog lenni. Mindig, még ilyen langyos éjszakákon is, mint a mai, valami szorongást érez a lelke, amely mintha elmaradhatatlan volna a boldogságtól. Mikor Clara d'Ellébeuse kis gyermek volt és egy ajándékbabu az első pillanatban öröme ragadta, hirtelen otthagyta a babut, anélkül, hogy a szülei megértették volna, mi az oka

ennek a hirtelen hangulatváltozásnak. Egyszerre elkomorodott és összeráncolt szemöldökkel dobta bábuját a sarokba és nem is nyult hozzá többé. „Szeszéyes gyerek“ — mondta d’Etanges-né. Pedig nem ezért történt. Az volt az ok, hogy Clara mikor legjobban örült a játékának, hirtelen felfedezte rajta azt a jelentéktelen, de elmaradhatatlan fogatkozást, amelytől semmi se ment ezen a világon. Észrevett a fűrészporral kitömött rózsaszin szöveten, amely a bábu testét utánózta, egy apró foltocskát, amelyet nem tudott eltüntetni:

— Hibás a bábum, — gondolta magában. — Milyen kár, hogy nem választottak mást a boltban, akármilyen mást...

És most, hogy a gyermekjátékok kora elmúlt, a legnagyobb átszellemültség pillanatiban, mikor a gyóntatószékből kilépett, mikor a feloldozás és a jószándék csordultig tölti el a szívet, egyszerre csak felrémlett *egy elfelejtett bűn*. Mindig ez volt a legnagyobb. De vajjon igazán csak elfelejtette-e? Nem titkolta-e el szándékosan a gyóntató előtt? Ez a kétség gyötri. Ő maga sem tudja biztosan. De állíthatja-e az ellenkezőjét? Akkor pedig elkárhozott? Ha ez a félelem elhagyja, valami más bukkan föl és gyötri gyakran még álmában is, amelyből fuldokló érzéssel, szédülő fejjel riad fel.

— Gyerekképzeldés az egész — mondja neki d’Ellébeuse-né. És Gertrud gyomortisztító teát főz Clarának.

— Sakk, matt, — mondja d’Astin ur d’Ellébeuse urnak, aki mosolyog.

Clara megfordul, fejét magasra tartja, szép méztelen karja még mindig a háta mögött. Mosolyog sima fürtei aranyárnyában és a játékot nézi. Szereti, bár nem is ismeri tökéletesen ezeket a csiszolt figurákat, amelyek ide-odasiklanak a sakk-tábla kockáin, mint valami palotában. Hallgatagon

leül a lámpa mellé és kinyit egy kötetet, amely mindig ott hevert.

Breton ur *Miniatűr Kinája* ez a kötet, amelyet öreg barátja, d'Astin ur ajándokozott d'Ellébeuse urnak. Clara d'Ellébeuse azt a képet nézi, amely a teaszüretről szóló fejezetet ékesíti. Rózsaszín majmok kapaszkodnak fel a hegyre egy folyó partján. Az egyik egy teafa alatt ülve, átöleli a fa törzsét és dühösen rázza. És az ágakról lehullanak a levelek és a virágok, amelyeket buzgón szed össze egy kínai, bő narancsszín nadrágban, felkunkorodó nemezpapucsban, kék kabátban és nagyszélű szalmakalapban.

Clara d'Ellébeuse becsukja a kötetet. Az óra tizet üt. Megcsókol mindenkit, elkéri Gertrudtól a gyertyáját és felmegy a szobájába.

Nagy megkönnyebbülés fogja el, mikor egyedül érzi magát. Nem mintha nem szeretné drága szülei társaságát, de a magány és az elmélkedés megnyugtatta kissé ezt a törékeny lelket.

— Gyermekem, — mondja neki nem egyszer az orsolyaszüzek gyóntatóatyja, — az aggodalmaid tulságos finom érzésedből fakadnak. A lelkiismereted aggályoskodó, de ez csak a nagy jóakarat jele nálad.

Clara d'Ellébeuse elmondja esti imáját, azután lassan levetkőzik, de tulhajtott szemérmetességgel, folytonos félelemben, hogy tulsoká találja szemlélni azt, amit Aménaïde néni ruhája takar. Azt gondolja magában, hogy a karját, amelyet egész nap ér a levegő, szabad nézni, de a testét nem kell haszontalanul sem érinteni, sem nézni, csak olyankor, ha öltözködik.

Lefekszik, ráteszi a rézkoppantót a gyertyára, de nem alszik el mingyárt. Ez az a pillanat, amelyben lelke számot vet magával. Ilyenkor jobban látja a dolgokat gondolatban, mintha közvetlenül

szemlélné őket. D'Astin urra gondol és arra, hogy mit mondott Joachim bácsiról és menyasszonyáról, Lóriról s a titokra, mely emlékülön borong. Majd önmagát látja a parkban. Lehunyt pillái alatt egész tisztán kiveszi a pázsitot, mely ott kezdődik a veranda alján, majd egy szilfacsuc rémlik fel előtte, azután egy bambuszbokor, majd az egyik szürke kőurna . . . aztán elalszik.

II.

Éjszaka zápor áztatta meg a parkot. De az eső felszikkadt és a nap úgy fénylik a leveleken, hogy fárasztják a szemet. Clara d'Ellébeuse a *Mogyorófa-alléban* sétál. A földön mogyoróhéjak hevernek, melyekből a mókus lakmározott. Hűvös, tiszta reggel van, amilyen a kánikula jöttét jelzi.

Clara azt várja, hogy a kertész megnyergelje a kis szamarat. Már meg is van. Clara zöld vesszőt tör le, egy kőpadról felugrik az állat hátára és a kert vasrácsos kapuja felé indul. Arra az ösvényre tér, amely a noarrieui erdőségbe visz. A noszpolyafákról jeges esőcseppek hullnak rá. A szamár nyargalni kezd. Egészen összerázza Clarát, aki olykor megkapja széles szalmakalapját, amely majdnem lerepül a fejéről. A mohotkás mesgyén kökőrcsinek örködnek. A bozótosban pókhálók csillognak. Hallatszik az éjjeli vihartól megdagadt patak csobogása. Szarkák csörögnek, szajkó rikácsol.

De benn az erdő mélyén csönd van, amelyet semmi meg nem zavar, a magas páfrányok is alig hogy zizzennek, ha a kis szamár hasa hozzájuk surlódik; jó hűvös van, amely estig el nem mulik, még azokban a forró órákban sem, mikor kipattog a kukorica. Egy gesztenyefa lábánál, napos smaragdszín tisztáson encián nyílik. Haragossötét hangjai kísértésbe hozzák Clara d'Ellébeuset, aki

megállítja szamarát, leszáll róla, leszedi a virágokat és odatűzi a százszorszépek és nárciszok mellé fehér szalmafonatos, szalagokkal diszitett nyári kalapjára.

Leül egy fa alá s miközben a virágokat csokorba fűzi, szomoruan gondol rá, hogy vége a nagy szünidőnek, hogy vissza kell menni az intézetbe, szomoruan gondol a nagy udvarra, ahol a szabad órákat töltik, októberre, mikor éles, hideg szél rázza a platánleveleket.

Soha nem békült meg egészen az intézettel. És még sokkal utálatosabb azokon a napokon, mikor az anyja meglátogatja a fogadóteremben. Jobban szeretné, mert olyan keserű bánat ül rá a válás óráiban, ha d'Ellébeusené nem részesitené ezekben a túlrövid örömökből, amelyeket mindig megmérgez a távozásra való várakozás. Mikor megszólal a harang és rövid félóra elteltével válni kell, szorongó érzésektől nehéz szívvel viszi polcára a könyvekből rakott oltáron álló fém Mária szobrocska mellé a süteményeket, melyeket d'Etangesné küldött neki. Soha nem tudná megköszölni, még este sem, sőt másnap is könnyek ize marad utánuk a szájában, valami buskomor szag, amit úgy hív magában: *a válás illata*.

— De milyen ostoba is vagyok — gondolja magában, mikor előre elképzeli mindezt...

És hosszan elnéz egy szarvasbogarat, amely a lábánál csapott le.

Itt az ideje, hogy hazamenjen, kivált ha az országoton akar visszatérni. Fölkel, ráül a szamarára és az erdőn keresztül tér vissza.

A szamar lépése ad ütemet gondolatainak, amelyek most ismét mind Joachim bátyjának és menyasszonyának emlékével foglalatatoskodnak Clara d'Ellébeuse erre a titokzatos Lórira gondol. Patt-pitt, pitt-patt, pitt-patt, patt, pitt-patt, pitt, csattog

a kis számár patkója. És Clara elmond pár strófát Anaïs Segalas verséből, amely a *Kislányok Lapja*-ban jelent meg:

Hogy bájos arcodat szunyogcsipés ne érje,
Kibontja sok hü négered
Szunyoghálód selymét, s e felhő habfehérje
Szép istennő, tündér eged.

Egész fekete nép kíséri minden lépted
Tündöklő urnő hódolón,
A trónod függőágy s királyi diadémed
Kásmirsál szép homlokodon.

De ezt a verset nem találja oly szépnek, mint amelyeket Roger Fauchereuse ír, egy fiatalember a barátaiak közül.

Clara d'Ellébeuse akkor ér a kerti rács elé, mikor az anyja és d'Astin ur éppen ott sétálnak a nagy fasorban. Clara anyja elragadó. Olyan, akár egy akvarell az *Eleven virágok* albumában. Durvaformásu, százszorszépekkel díszített szalmakalap fogja keretbe sima, gesztenyeszín fűrteit, csillogó szemét és üde arcát. Rózsaszínpettyes fehér mousseline reggeli ruha van rajta és zöld napernyővel borít árnyat magára. Clara d'Ellébeuse leszáll a számárról és először anyjának nyújtja csókra homlokát, azután öreg barátjuknak.

— Jó messze elment, gyermekem? — kérdi d'Astin ur.

— Kirándultam a noarrieui erdőbe és az országúton jöttem haza.

— Az nagy ut. Hej, mért nem is kísérek el, kedvesem! Még mindig a leghőbb vágyam egy jó reggeli séta az erdőben, de sajnos, nem elégíthetem ki. Ha lovon kísérném, egy sarkantyura volnék utalva . . . és a féllábamra. Szomorú lovag, kedves gyermekem, ha ilyennek kéne megvédeni . . .

Clara mosolyog és eltávolodik, miközben anyja

felhívja d'Astin ur figyelmét a napraforgók szépségére, melyeknek sulyos, nagy virága kibukkan a konyhakert sövénye fölött.

*

— Jó napot, nagymama! Mit olvas, nagymamám?

— Egy rendkívül érdekes történetet olvasok, gyermekem...

És hogy alaposabban elmagyarázza, nagymama leteszi a pápaszemet.

— Rendkívül érdekes történetet olvasok, gyermekem, egy csaknem ismeretlen hajósról. Ez a valóban rendkívüli ember egy kis csónakban hajózta körül a világot. Járt a hinduk országában is egy olyan városban, ahol a majmok uralkodnak. Ezeket az állatokat nem lehetett megfékezni, mert valami maró fűszert törnek porrá, amelyet nádszálak segítségével fujnak az ellenség szeme közé...

— Ó, milyen helyes a történeted, nagymama... De milyen helyes!... Nagymama... a szekrényed alsó fiókja nyitva maradt... Elfelejtetted bezárni?

— Nem, nem, gyermekem. Apád, aki benn van a szobájában, épp az imént írásokat vett ki belőle, melyeket gondosan zár alatt tart... D'Astin urnak kell őket átadnia.

— Miféle írásokat, nagymamuskám?

— Azt hiszem, Guadeloupe-ból való leveleket. De mit törődöl ezzel, gyermekem? Itt az ideje, hogy rendbeszedd magad az ebédhez.

Clara d'Ellébeuse távozik Madame d'Etanges szobájából és összeráncolt homlokkal megy föl a lépcsőn.

— Miért akarja d'Astin ur elvinni a guadeloupe-i írásokat? A guadeloupe-i írások Joachim bácsi levelei... Ezeknek az írásoknak a családban kell maradniok... Mért akarja d'Astin ur

elvinni őket? . . . Én nem akarom, hogy d'Astin ur elvigye . . . És el akarja vinni Lórinak azt a szép képét is?

Nagy szomorúság, elfojtott düh dagasztja a gyermek szívét. Soha nem olvasta ezeket a leveleket. Csak kívülről látta őket olykor, ha nagymama az alsó fiókot kinyitotta. De vonzódik ezekhez az elsárgult írásokhoz, mert Joachim nagybácsi arcképe ott függ az ő szobájában és Joachim bácsi volt Lóri vőlegénye . . . De nem tudja megakadályozni, hogy apuska oda ne adja a leveleket d'Astin urnak. Egészen magánkívül van, ha erre gondol . . . Ó, soha nem merné megtenni . . .

Gépiesen öltözködik fel. Az a gondolat, hogy Joachim bácsi levelei talán örökre elhagyják a házat, egészen feldulja, akár valami vallási kétség. Még alig husz perce egész boldoggá tette a séta. Most meg van mérgezve az öröme. Ez a rögeszme kegyetlenül gyötri. Közben megfésűli a haját, magára veszi szép mousseline ruháját és mielőtt szobáját elhagyná, hosszasan nézi nagybátyja arc-képét és csókot küld neki.

Apuska szobájának ajtaja nyitva van. Belép rajta és látja, hogy apja ott ül asztalánál s előtte néhány levélcsomó. Ezek közül a csomók közül néhány le van már pecsételve, néhány csak át van kötve, a többi még szabad. A gyermek hamarosan tisztába jön vele, hogy milyen munkával van apja elfoglalva. Elleplezi izgalmát és így szól:

— Jó reggelt, apuskám! Hogy töltötte az éjszakát?

— Jól, gyermekem. Amint látod, épp üzleti levelek rendezésével vagyok elfoglalva s már reggel óta ezzel ünyölődöm. Szerencsére mingyárt befejezem. Csak néhány viaszpecsétet kell még rájuk tennem . . . De ez már délutánra marad. Már szól is az első csöngetés az ebédhez.

Clara lemegy. Mama, nagyanya és d'Astin ur már a szalónban vannak. D'Ellébeuse ur csak-hamar megérkezik. D'Astin ur így szól hozzá:

— Kedves barátom, bizonyára a pokol fenekére kívánt, miközben a levelezést rendezte; bocsánatot kérek.

— De szót sem érdemel, kedves d'Astinem . . . A kívánsága a legjogosabb és szemrehányást is teszek magamnak, hogy önmagamtól nem gondoltam rá előbb és nem adtam eddig vissza szegény Joachim leveleit. Nagy megindulással fogja őket újra olvasni . . . Bizony jó rég volt, hogy egy utazása előtt rám bízta, nekem meg már vissza kellett volna adnom.

Az étkezés alatt Clara hallgatagon ül és leplezni igyekszik nagy lelki izgalmát. Ugy tesz, mintha enne, mert valami megjegyzéstől fél, amely kipatantathatná a titkát. Mikor nem néznek rá, lecsusztatja a tányérja tartalmát Robinzonnak, amely ott van mellette. Csak homályosan hallja, mit beszélnek körülötte.

A kávét a terrazon szolgálják fel, a tulipánfa árnyékában. Clara d'Ellébeuse lemegy a terrasz lépcsőjén, melyre egy páva telepedett le. Mélyen elgondolkozik.

. . . Ezek a levelek Joachim bácsitól valók; tehát bennünket illethetnének. De azért mégsem tarthatjuk meg őket, mert apuska vissza akarja adni d'Astin urnak . . . Mikor is indul vissza d'Astin ur?

Lassan körülsétálja a kastélyt, két csupasz karját hátul keresztbe téve.

. . . Csak legalább két vagy három levelet megtarthatnék Joachim bácsitól, — gondolja magában. — Nagy bűn volna kivenni a még le nem pecsételt csomagból . . . Igen, kétségkívül . . . Utálatos lopás volna . . . amelyet aztán meggyónhatnék, ha visszamegyek az intézetbe. De kaphat-e valaki az

elkövetett rossz cselekedetre érvényes bűnbocsánatot, ha *előre* azt gondolta magában, hogy majd *azután* meggyónja.

Végigmegy egy ódon fal mellett, amelyet befutott a folyondár, megkerüli a terraszc lépcsőjét és visszajön arra, amerre lement s közben ott rágódik rajta a rögeszméje és egészen dulttá teszik a kétségek és a vágy, hogy a leveleket elvegye.

— Clara, — mondja neki az anyja — menj fel és hozd le a vállkendődet. Ma délután kikocsizunk... Hazajövet meghűtheted magad...

A fiatal lány felmegy a lépcsőn. Elhalad apja szobája előtt. A szoba ajtaja nyitva és a levelek még mindig ott vannak az asztalon. Habozik, belép a szobába, visszajön, újra bemegy, behunyja a szemét, aztán kinyitja. Egyedül van. Hirtelen kikap két levelet, találmra rántva ki egy-egy rendberakott, de még össze nem kötött csomó közepéből és a szobájába szalad. A leveleket bedugja a zsebkendőtartójába, azután letérdel és bocsánatot kér Istentől.

A lankáson kellemes a kocsikázás, de Clara d'Ellébeuse nem élvezi semmi báját és hosszúnak tetszik neki a délután. Csak hazafelé jövet érzi magát kissé könnyebben, bár egy negyedóraig, mialatt apja fennjár a szobáiban, leirhatatlan félelmet és aggodalmat áll ki.

Végre eloszlik a félelme, mert d'Ellébeuse ur megjelenik vagy tiz lepecsételt levélcsomóval a kezében és így szól:

— Tessék, kedves d'Astinem, itt vannak a levelei szép rendben.

A vacsora és az este egyhanguan telik. Ez az este, akárcsak az előző napi langyos nyárutói est, amelynek csendjét nem zavarja más a szalónban, csak a fafigurák száraz, könnyed koppanása a sakkablán.

Tíz óraker Clara d'Ellébeuse visszavonul a szobájába és előveszi a két levelet a zsebkendőtartóból, ahová elrejtette őket. Érdes, elsárgult papírra vannak írva, melyen foltokat hagyott a por és a nedvesség. Az egyiknek a címzése nagyon ki van cirkalmazva. Az aláírások csaknem teljesen egyformák. Felül fekete és vörös nyomtatott betűkkel ez áll:

GUADELOUPE, HAVRE-ON ÁT.

Azután szép folyóírással

A Rosina hajóval.

Önagysága

Hector d'Astin urnak

*Aiciritz Balansunön át
Franciaország*

(Az Alsó-Pyreneusokban).

A behajtásokat viaszpecséték és ragasztóostyák huzzák le. Clara d'Ellébeuse izgatott, a füle is zugkissé. Leül, kibontja Joachim bácsi levelét, megnézi a keltet és gyorsan olvasni kezdi.

*L'Artibonite, Pointe-à-Pitre-nél
1805 június 12*

A gyorsaság, kedves Hectorom, amellyel nekem a kis falusi ház tervét megküldötte, ahová Laurának beköltöznie kell, végtelenül meghat. Az, amit róla ír, mindenben megfelel nekem, különösen pedig az, hogy a nyárilak nem nedves, ami rendkívül fontos egy kreol nőre nézve, aki sohasem volt még távol az Antilláktól. A leírás, amellyel a tervrajzot kíséri, csábító. Ez a teljes elszigeteltség, nem messze a falutól, ahol ifjúságomat töltöttem, nagyon megfelelő lesz ennek

a szegény léleknek, amelyet olyan mélyen megsebzett az élet. Különben azt hiszem, magam is emlékszem erre a házra. Nem ezt hívtuk mi akkoriban zárt portának? Nem egy kis domb tetején áll, nem messze Noarrieu-től? Nincs-e közvetlen mellette egy régi kut, amely mögött gyakran foglaltam állást, mikor nyulra vadásztunk?

Amit a kertről mond, szintén nagyon tetszik nekem. Laura szereti a szép virágokat. Mivel imádja a madarakat is, nagyon kedves lesz, ha kalitkába tétet egynehányat a balansuni parasztyerekkel. Nem foghatók ugyan a mi trópusi madarainkhoz, de a piróknak, a tengelicének és a cinkének kellemes az éneke.

Barátnőmön nehéz buskomorság vett erőt, mert el kell hagynia Pointe-à-Pitre-t. Aggályait még sulyosbitja az a gondolat, hogy családja azt se tudja majd, meghalt-e vagy életben van. Megigérem neki, hogy családja megnyugtatósára ön megbizsa majd egyik leghűségesebb barátját Londonban, hogy személyesen vigyen el az Antillák felé induló postahajóra egy levelet, amelyet majd átad önnek azzal a rendeltetéssel, hogy hozzátartozóit megnyugtassa.

En titokban elviszem Laurát Martinique szigetére Saint-Pierre-be, ahol e hónap 30-án száll fel az Aimable-Elisa fedélzetére. Nagyon kérem, várja őt Campagnole doktor kíséretében Paullac-sur-Gironde-ban, ahol kikötnek. Annál maradunk, hogy Laura a balansuni és noarrieu-i kíváncsiak számára beteg lesz, akit egyik barátja küld a mi orvosunkhoz levegőkurára.

Legyen szíves, kedves Hectorom, és küldjön nekem számlát mindarról, amivel tartozom és arról is, amivel ezentul tartozhatom.

Kérem, vegye át azt a néhány csomagot, amelyet a Val-d'Or földézetén küldök címére ezzel

a levéllel együtt. Mindent a bordeaux-i vámhivatalhoz irányítottam. Ezek közt a csomagok közt van Laura kelengyéjének egy része, fehérnemű, amelynek pontos leírása mellékelve van, ruha és más egyéb... s a többi közt egy igen értékes gitár is, amelyen Laura gyönyörűen játszik.

A rumot, amelyet az ön címére küldök, cseppenkint kell áttölteni egy másik edénybe. Így sok elvész, de ami megmarad, annál jobb lesz.

Nem is tudom, hogy köszönjem meg, kedves Hectorom, a maga testvéri jóságát.

L'ARTIBONITE, POINTE-À-PITRENÉL.

1805 december 7.

Köszönöm, kedves Hectorom, az újabb részleteket, melyeket szegény Laura haláláról közöl velem. Szeretném tudni az igazat, akármilyen rettenetes lesz is. Reszketés fogja el a kezem, mikor ezeket a sorokat írom önnek. Már tíz éjszakája állandóan sirok és bocsánatot kérek a Mindenhatótól azért a meggondolatlanságért, amit elkövettem s ami sirba kergette a legszeretetre méltóbb teremtetést a földön. Hej, mért is maradtam süket ennek a drága barátnőnek a panaszára és mért nem kísértem el Franciaországba?! Mért is nem volt elég bizalma bennem? Ó milyen szerencsétlen vagyok! Nem marad más számomra, mint hogy örökös zokogásban és gyászban éljem le ezt a kegyetlen életet és vallásos meggyőződéselem egész erejét segítségül kell hívnom, hogy ne siettessem ennek a szomorú életnek a végét.

Ön azt írja, hogy nem vett észre semmit Laurán, talán csak valamivel több szomorúságot az utolsó időben. De hát nem voltunk-e hozzá-

szokva ehhez a melankóliához? Itt ezen a szomorú verandán, ahol ezt a levelet írom, s ahol szegény hosszú estéket töltött, nem sikerült soha egy kis kedvre derítenem. A szegény teremtés rámszőgezte fájdalmas tekintetét, amelyben mintha már ott sötétlett volna a korai halál bélyege. Egyetlen gyönyörűsége az volt, ha a feketék kolibrikat és virágokat hoztak neki. Ezeknek a dolgoknak az emléke hevesebben dobogtatja szívem verését vagy úgy elállítja hirtelen, mintha már egyesülni akarna a sirban forrón szeretett Lauráméval.

De hol szerezte azt a kis üveg laudanumot, amelyet ön az éjjeli szekrényén talált? Kiadnak ilyen mérges gyógyszer rendelés nélkül is? De mit is beszélek. Ha eltökélt volt a szándéka, semmi sem akadályozhatta volna meg a sors rendelését. Ennek a rettenetes esetnek be kellett következnie.

Maradjon köztünk ez a fájdalmas titok. Nem szükséges, hogy ami a világ szemében botrány, visszahulljon erre a drága Emlékre. Campagnol orvosdoktor és ön az egyetlen, aki tudja, hogy játszódott le ez a szomorú dráma. Ösmerem az ő baráti szívét. Hallgatni fog, mert ha vannak kötelességeink az emberekkel szemben, még sokkal inkább vannak Isten iránt, aki, bizonyos vagyok benne, kegyelmesen megbocsátott Laurának. Ha a büntetésnek a keresztény felfogással ellentétes halál miatt le kell sújtania a bűnösre, én magam vállalom minden felelősséget, úgy ezen, mint a másvilágon.

A szegény gyermek kételkedett szerelmekben. Azt gondolta, hogy szerelmünk szomorú gyümölcse, melyet szíve alatt hordott, nyugtalanított és bosszantott engem és hogy én száműztem őt Franciaországba, inkább attól az önző reménytől

sarkalva, hogy meneküljek a következmények elől, mint hogy a terhességével járó botrányt elkerüljem. Mért is titkoltam el azt az apai érzést, amely egész valómat örömmel töltötte el? Mért is vert meg a természet azzal a merev kedéllyel, amely eléggé nem kárhoztatható büszkeség alá rejti a legfájdalmasabb fogékonyságot? Mért nem magyaráztam meg eléggé drága kedvesemnek, hogy egyesegyedül azért sürgettem a hajóra szállását, mert a jóhírért féltettem abban a városban, ahol családja igen tekintélyes állást foglal el! Senki sem gyanította, hogy az ifju lányka Franciaországban van. A bátyja, Antonio Lopez, mindenfelé kerestette, de hiába. Valami titkos ösztön mégis azt sugta neki, hogy én lehetek az oka eltűnésének. Tanuk hiányában és itt elfoglalt állásomra való tekintettel, nem jelenthettem fel az igazságszolgáltatásnál. Kereste hát az alkalmat, hogy belém köthessen és ön ismeri annak a párbajnak a szomorú kimenetelét, amelyben vaktában a levegőbe lőttem, hogy valamiképpen meg ne sebezzem ellenfelemet és mégis elcsufítottam az arcát és megvakítottam.

Dehát kételkedhetett-e Laura abban, hogy okvetlen visszamegyek Franciaországba és feleségül veszem, amint megígértem neki? Nem tudom. De minden kérdés, amelyet halálára vonatkozóan intézek magamhoz, szorongással, iszonyattal és keserű megbánással tölt el. Azért küldtem önhöz, mert tudtam, hogy egyedül önnél talál odaadó lélekre, amely támasza lehet. Azt akarom, barátom, ha még nem történt meg, hogy földi maradványai abban a temetőben feküdjenek, amelyben egykor én magam is pihenni fogok. Azt akarom, hogy ez az örökös menyasszony ott nyugodjon a d'Ellébeuse-ök sirja mellett, akiknek nevét viselnie kellett volna. Ha Tristan öcsém nem halt volna

meg, arra kértem volna, hogy közölje vele ezt a fájdalmas titkot, mert szeretnék legalább családom előtt felelni tetteimért. Kérem azonban, arra az esetre, ha én magam itt találnék meghalni, hogy unokaöcsémnek, Henrinak, aki most három éves, hozza tudomására, ha majd nagykorúságát eléri, hogy történt ez a temetés és melyek voltak a körülmények, amelyek azt előidézték.

És most nyugodj békével, forrón szeretett Laurám szelleme. Isten mindenható irgalma legyen veled! Drága árny, te csak az én rettenetes és szenvedélyes szívem áldozata vagy. Hadd maradjak én egyedül a földön gyötrelmeimmal és lelkiismeretfurdalásaimmal, hiszen te még csókjaink szomorú gyümölcset sem hagytad meg kinzó egyedülvalóságom számára.

Könnyben ázó arccal öleli önt szívére, kedves Hectorom

Joachim d'Ellébeuse.

Mikor a fiatal lány ezt a második levelet végigolvasta, úgy érzi, hogy a tekintete elsötétül. A fölében zugás támad és hideg veríték üt ki rajta. Fel akar állni, de ájultan roskad a karosszék lábához. Lassan-lassan halkulni kezd a zugás. A jobbanlét érzése járja át a testét. Magához tér és megérti, mi történt. Vesz egy darab cukrot a toalettasztaláról, málnalébe mártja és lenyeli... Egyszer már elájult így... mikor még kicsi volt... Fogja a levelet és visszadugja a zsebkendőtartóba, lefekszik és álomtanul alszik egész reggelig.

III.

Másnap vasárnapra virradnak, Gertrud bejön, hogy kinyissa az ablaktáblákat.

— Tessék fölkelni, kisasszony. Mingyárt harangoznak a misére. Jobb lesz egy kicsit korábban indulni, d'Astin ur miatt.

Clara felöltözik és megpróbálja feledni a tegnapi rettenetes kalandot.

— ... Buzgón fogok imádkozni a jó Istenhez, a bocsánatát fogom kérni ... Csakugyan szörnyűséges dolgok voltak azokban a levelekben ... Nem is értettem mindent ... Az a szerencsétlen teremtes asszony volt, de nem volt a felesége és gyereke akart születni, akkor hát ez az... Ó Istenem! Istenem, irgalmazz nekem!

Clara d'Ellébeuse lemegy a lépcsőn. Jól aludt. Az arca kipihent. D'Ellébeusené semmi zavart nem vesz észre kedves leánya vonásain. Gertrud behozza az imakönyveket. Elindulnak a templom felé.

D'Astin ur lassan jár. Falába minden lépésnél egy félkört ír le. Ő maga is mosolyog lassuságán.

— *Sietséggel mit sem érsz, jókor indulj s odaérsz,* — mondja a mesemondó ... — Hej, kedves kis Clarám ...

Amilyen törékeny, gyönges ember d'Astin ur, éppen olyan elragadó. Magastetejű szürke kalapja alól két vastag, csillogó fehér hajfürt bujik elő és borul a fülére. Háromszor körülcsavart fekete selyem nyakkendőjében kecses és büszke merevséggel áll a nyaka. Kabátja, amelynek olyan színe van, mint az árnyas mezőnek, simán omlik hasonló színű nadrágjára, féllábán fényes lakkcipő van zöld gamasni alatt.

D'Ellébeuse uron derékban nagyon szoros kék kabát van. Karját nyújtja Madame d'Etanges-nak, akin szürke flandriai ruha van, elefántcsont-

gombokkal diszítve. Fehér hajbodrait fekete csipke-kendő takarja.

D'Ellébeusené fején krém- és rózsaszinszalagos, fehér rizsszalmakalap van, körül vizilevelekkel és tubarózsákkal diszítve. Gömbölyű vállára szűk-szabású vállkendő simul.

A nap derűs, akár az előző napok voltak és az erdőre vasárnapos csönd borul.

A szegényes templom szent fényben ragyog. A plébános ur felmegy az oltár lépcsőjén. Mises-ruháját zöld pálmalombok, aranyló és rózsaszín szirmok ékesítik.

A hölgyek letérdeltek D'Astin ur és d'Ellébeuse ur összefont karral állanak.

Clara mélyen elmerülve, Aquinói Szent Tamás imáját rebegi:

„Ó, te, ki engem oly igen szeretsz, Jézusom, itt igaz valóságban elrejtett Isten, kérlek téged, hallgass meg engem!...

Tégy keserűvé nekem minden örömet, amely nem te vagy magad, lehetetlenné minden munkát, melyet nélküled végzek, elviselhetetlenné minden nyugalmat, melyet nem benned találok.

Ó, Jézus, legfelsőbb Jóság, adj nekem olyan szívet, amelyet egészen te töltesz be, amelynek figyelmét semmi látvány, sem zaj tőled el nem vonja, adj nekem hűséges és állhatatos szívet, amely meg nem inog s a szennybe le nem száll soha; rettenhetetlen szívet, mely mindig készen áll megküzdenni minden viharral, szabad szívet, melyen csáb nem fog, rabul nem ejt; egyenes szívet, amely nem jár soha görbe uton.

Add, hogy a bűnbánat éreztesse velem koronád töviseit! Add, hogy a kegyelem árássa rám ajándékaidat a száműzetés útján! És részesítsen meg a dicsőség a te örömeiddel Országodban! Ámen!”

Kinyitja imakönyvét, de nem tud odafigyelni arra, amit olvas. Újra azokra a levelekre gondol, amelyek megzavarták, Joachim bácsira és menyasszonyára, Lórirra... Laura Lopezre. Ugyanaz a név, amely a sirkőbe van vésve, itt, egész közel. És egyszerre csak kusza érzéseiből, amelyek tegnap este óta kísértenek benne, egyetlenegy gondolat kezd kibontakozni, szenvedélyes részvét a szegény megboldogult iránt. Clara d'Ellébeuse ezt susogja magában: Lóri... Lóra... Dolora... Dolorida... És elragadtatásában a fájdalmas Szűz nevével illeti ezt a szánandó ismeretlent.

A plébános ur felmegy a szószékre és miközben a vidék tájszólásával prédikál, Clara d'Ellébeuse az előtte ülőket nézi. Jobbra, a szenteltviztartó mellett éppen most ismerte fel egyik iskolatársnőjének bátyját, Roger Fauchereuse-t.

Osztálytársnőjének, Lia Fauchereuse-nak családja a környéken lakik, másfél mérföldnyire Balansuntól, a *Füzfás kastélyban*. Ódon urilak ez, előtte óriási udvar, amelyben egész nap csapatostól sétálnak a pávák. Hosszu füzfá- és tölgyfásor visz a kastélyhoz. Fauchereuse ur és felesége ritkán jönnek el hazulról. Fauchereuse-nének különös szeszélyei vannak, amelyek időnként meglehetősen nyugtalanságot okoznak férjének. Fauchereuse ur maga falusi nemesur, igen jónevelésű és értelmes ember, aki Montpellier-ben alapos orvosi tanulmányokat végzett. Így anélkül, hogy foglalkozása kenyérkeresetté válnék, irgalmasságot gyakorolhat szegény szomszédaival és segítségére lehet barátainak sürgős esetekben. D'Ellébeuse ur összejött néhányszor Fauchereuse urral és az egyébként kölcsönös rokonszenv, amelyet Fauchereuse urral egymás iránt éreznek, nem egyszer eszébe juttatja, milyen kár, hogy csak ritkán találkoznak. Ami Lia Fauchereuse-t illeti, őt gyakran rábizzák az intéző gondjaira,

mikor bemegy a városba, hogy hagyja utközben addig, míg visszatér, d'Ellébeuse-éknél. Néha, de nem nagyon gyakran bátyjának, Rogernek kíséretében megy hozzájuk.

Ez a fiatalember csak a nyári szünidőben van otthon. Jogot tanul Párisban. Kedves fiatalember, van némi hajlama a költészethez, ami csaknem egész évre Párisban tartja.

Clara d'Ellébeuse elpirul, amikor észreveszi, Roger vadászruhában van. Elég hosszú, barna haja homlokán ketté van választva és kissé hátrafésülve, kereken kondorodik mind a két fülére. Fekete szeme szelid és élénk is egyszerre. Arcéle igen finom metszésű. Nyaka, fehér selyemnyakkendővel körülcsavarva kecsesen nyulik ki két keskeny, kissé lecsapott válla közül.

A vadászat hozhatta haza s azért jött most Balansunba misét hallgatni, — gondolja magában Clara.

A templomból kijövet találkoznak. Roger köszön. D'Ellébeuse ur kezét nyújt neki.

— Hogy van, Roger? Mi jó szél hozta ide?

— Két órával ezelőtt eresztettük neki a kopókat, de eredménytelenül. Castétis mellett elvesztettem egy kutyát, az egyik hajtó most keresi, a másik a fogadó udvarán vigyáz a falkára.

Közben a hölgyek is odaléptek:

— Jó reggelt, Roger ur! Mondjon valami kellemes ujságot kedves szüleiről. A lányom nagyon sajnálja, hogy mostanában nem látja Liát.

— De kedves Roger, — kezdi d'Ellébeuse ur, — mért nem marad itt maga?

— Hiszen még nem mondtam, hogy nem, kedves d'Ellébeuse ur... Azaz, hogy...

— Nem, nem, semmi kifogás... Itt marad. A kutyái számára van hely az istállóban. Természetesen nálunk hál és holnap együtt vadászunk...

Szobájában egy Lamartine is rendelkezésére áll. Szóval semmi oka, hogy visszautasítsa meghívásunkat. Egyik emberemet mingyárt elküldöm, hogy értesítse a szüleit és a kastélyba hozza a kutyákat.

Roger mosolyogva köszöni meg. És a kis csoport megindul a sövények mellett.

A villásreggeli nagyon vidám. Clara d'Ellébeuse elragadtatva hallgatja, amit Roger beszél. A fiatal-ember csöndesen, kissé tompa hangon beszél. Olyan eredeti, amit mond. Meg aztán annyi érdekes dolgot tud Párizsról... Gyakran megfordul Lamartine-nál, akinél fiatal tehetsége és előkelő származása nyitotta meg előtte az ajtót. Néha-néha mosolyogva pillant Clarára, egy kicsit még mint gyerekekre, de már sokkal inkább mint fiatal leányra. És Clara elfelejti kétségeit, Joachim bácsi két levelét és ájulását az előző este... Bizonyosan azért, mert olyan buzgón imádkoztam, — gondolja magában.

— Fauchereuse ur — szól d'Astin ur — néhány hónappal ezelőtt egyik párizsi lap néhány szép stancát idézett öntől, amelyeket egy esküvőn mondott el. Nagyon sajnáltam, hogy nem adták ki az egész költeményt.

— Ha ön olyan kedves, hogy jónak találja, uram, nagyon könnyen módomban áll...

— De nekem megvan az a költemény — szól pirulva Clara d'Ellébeuse.

— Mi az, neked megvan, te kis titkolódzó? — kiált fel d'Astin ur.

— Lemásoltam a verses füzetembe. Lia adta ide.

— Majd reggeli után elmegy a verses füzetedért, gyermekem — szól Madame d'Etanges. — Nagy örömmel látom, hogy szereted összegyűjteni a szép érzelmek művészi kifejezéseit.

— Azt a néhány stancát — veszi át a szót Roger Fauchereuse — de la Mirandière ur, egyik leg-

tekintélyesebb ügyvédünk tiszteletére szavaltam el Rómába való elutazásának előestéjén, ahová követségi titkárnak nevezték ki. Néhány irigyem nem a szivélyes barátságot látta bennök, amelyet én kifejezésre juttatni igyekeztem, hanem inkább udvariatlan célzást sejtett néhány ma népszerű szónok csekély tehetségére. Lamartine ur, aki jelen volt ezen az esküvőn, volt olyan kedves és közbelépett érdekemben. Néhány szép hölgy gratulált nekem és még aznap este az angol követség bálján ugyanaz az ur, aki a legmérgesebbnek látszott, odajött, hogy gratuláljon nekem és összekoccintsa poharát az enyémmel...

Clara d'Ellébeuse csupa csodálat. Milyen büszke lehet rá Lia, hogy ilyen bátyja van. Finom a keze, akár egy nőé és olyan jószágosan néz rá. Ugy érzi, hogy félelem fogja el láttára. Olyan különös mosolya van, hogy az ember sose tudja, nem neveti-e ki egy kicsit... Sose nem szokta elfelejteni, hogy találkozott vele... A hónap első szerdáján történt, Pauban, mikor sétájuk volt... Roger kocsiban ült egy előkelő hölgy társaságában. Ó, milyen szép volt az a nő!... Bő rózsaszínű köpeny volt rajta... Hanyagul dőlt a batár vánkosaira... A dereka lazacszin pettyes organdiból volt... Ki lehetett az a hölgy? Ki tudja. Talán valami híres nagy dáma, aki egyenesen Párizsból jött, hogy ápolja Rogert, ha beteg találna lenni...

... Mert a költők rendesen betegek és szép hölgyek ápolják őket... Kreol nők szerelmesek beléjük, akik függőágyban szavalgatják verseiket nagy virágok árnyékában... Talán Roger Fauchereuse is a gyarmatokra megy majd... Egyik bál a másikat éri ott... Roger is találkozik ott egy olyan fiatal lánnyal, mint Laura... Nem, nem olyannal, mint Laura!... Akkor hát olyannal, mint én?... Nem, mert az a lány barna lesz... A néger lám-

pása világít majd nekik az erdőben, akárcsak a *Pál és Virginiában*... Reggel lesz az esküvőjük a templomban... A lány csupasz karral áll a rózsasövény mögött... Kék bogarak fénylenek a mezőn...

Az ebédnek vége, kimennek a verandára.

Az egész társaság körben helyezkedik el. Darazsak dongnak a lombok közt. Vecsernyére szól a harang. Sötét pipacsok hervadoznak a pázsiton.

— Kedves gyermekem, — mondja d'Ellébeusené a leányának, — nagyon kedves volna, ha most, mire a kávéfőzést szolgálják, lehoznád nekünk verses füzetet, amelybe Fauchereuse ur szép költeményeit lemásoltad.

Clara d'Ellébeuse fölmege a szobájába. Kinyitja a füzetet, annál a lapnál, ahol Roger költeménye van. Lepréselt nefelejcs szárad itt. De a virág szára és színe a préselés következtében gyöngye sárgászöld foltot hagyott a lapon. Clara el akarja tüntetni, de nem sikerül neki. Megnedvesíti zsebkendőjét és azzal dörzsöli a foltot amely most még szélesebb lesz. Olyan, akár a Kékszakáll feleségének kulcsa. Lemegy és kinyitva nyújtja át Rogernek. Ez mosolyog. Csönd lesz. Roger olvasni kezd.

FRANTZ DE LA MIRANDIÉRE-NEK
ESKÜVŐJE ALKALMÁBÓL.

Most, hogy nagy utra kelsz és boldog vitorlással
Hasít hajód a kék kristályhullámon át,
Hogy narancsfák alá vidd szép szerelmedet,
Hadd sóhajtson ma el e zengő huru lanton
A sziv langyos szele, lélekzeфирje, fantom,
Mely Istent sug a lomb felett.

Az élet int feléd, kitárul mint a csarnok.
Új nászod himnuszán a zengő tiszta hangok
Varázsa liljomok szagától lesz nehéz.
Tribun, hagyd zugni most a népharag virját
S szavad, mellyel dühét mindig béklyóztatád,
Legyen szelid, mint szőke méz.

S ha bolygón járod ott az álmos lanka partot,
 Mig bájos hitvesed karját karodba tartod,
 S az óceán szele zilálja majd hajad,
 Ne hallgass percre sem a pártusák zajára,
 Hanem szelid arád pillantására várva,
 Figyeld a sziv szavát, min titkos vágy fakad.

S ha vágyad visszahuz s rá gondolsz szép hazadra
 S a szabadságra, mely szent költőink dalába,
 Amelyért harcolunk és meghalunk, ha kell,
 Hidd el, hogy igazán úgy szent, ha hü tanuja
 Annak, hogy drága nők lábánál térdre hullva
 Ül homlokunk viharja el.

És most az ifjuság kelyhét ürítsük érte,
 Ki vágya kétszeres boldog célját elérte
 S a valóságba szó tündéri álmokat!
 Köszöntsük őt, kit itt e szűz szentélybe lépve,
 Hol multak fénye s dus jövő mosolyog elébe,
 Az örök boldogság fogad!

— Csodálatos! Ó! . . . Csodálatos! — kiáltja egyszerre d'Ellébeusené és Madame d'Etanges. D'Ellébeuse ur komoly helyesléssel bólint. Ami pedig d'Astin urat illeti, ő egészen megindultan áll föl, kezét nyújtja Roger Fauchereuse-nek:

— Fiatalember — mondja neki könnyes szemmel — én már nem tudom követni eszméiket. Az én századom halott. De hadd mondjam meg önnek, hogy még sokra viszi.

Roger Fauchereuse is feláli. Kissé mesterkélt mozdulata csupa kecs. Visszaadta a füzetet Clarának. Csipőre tett kézzel, szorosan testhezálló vadászkabátjában kissé hátraszegett fejfel szemléli a tovahullámzó dombokat. A vecsernyés ének zsongása egész a verandáig ér. S a távoli falvakban szólnak a harangok.

Clara d'Ellébeuse egy szót sem szólt. Talán még sohasem érzett ilyen édes felindulást, mint ma, hacsak nem első áldozása napján. De még ezen a napon is megmérgezte örömét a kétségeskedés. Most eszébe jut, hogy abban a pillanatban,

mikor elindult a misére, az a félelme támadt, hogy vizet ivott az éjszaka. Mikor be kellett volna állnia társnői közé a sorba, elmondta félelmét anyjának, aki mosolygott rajta és gyóntató atyjához küldte, ez aztán megnyugtatta. Emlékébe idézi most ezt a szent napot. Öt éve már. Fehér rózsakoszoru volt hullámosra sütött fürtein, tüllfodrokkal disztett ingecske, himzett, bodros ruha és szoknya rajta. Elefántcsonttáblájú imakönyvében összegyűjtötte a szentképeket, melyeket barátnőtől kapott. A képek hátán ott olvashatók a finom betűkkel irt ajánlások: „*Kedves Clarámnak, életünk legszebb napja emlékére*”; „*Szeretett barátnőmnnek, Clara d'Ellébeuse-nek, egész az égi Hazáig*”; „*Legkedvesebb barátnőmnnek, Clarának, egy nagyon boldog nap emlékére*”. És ezek a képek lángoló sziveket ábrázoltak, meg aranykelyhet, amelyből ostya emelkedett ki fényes napsugár-nyalábban, vagy lobogó villámok előtt leboruló szenteket, Szent Szüzeket, akik a gyermek Jézust tartották karjukon s meztelen lábukat szeliden a földgolyóra téve a csábító kígyó fejét tiporták szét s az oltár előtt térdeplő áldozókat, akik fűrtöshaju, tiszteletreméltó pap kezéből fogadták az oltáriszentséget.

— Fehérben voltam, — gondolja magában Clara. Első áldozásra és esküvő napjára fehérbe szoktak öltözni . . .

Semmi kétség, Clara boldog ma. El tudja üzni komor gondolatait. Joachim nagybátyjának és Laurának története csak valami ködfátyolon keresztül rémlik felé, mint valami szomorú álom, mit a messzeség megaranyoz. Fölkel, visszaviszi a füzetet szobájába, azután visszatér a verandára. Átmennek a szalonba, ahol Roger Fauchereuse érzéstől átfűtött hangon énekli el, gitáron kísérve magát, Loisa Puget-nek ezt az új románcát: *Ha visszajössz majd . . .*

D'Ellébeuse ur egyik szolgája jön be és jelenti, hogy a kutya megkerült és bevitte az istállóba és hogy megérkezett a táska is Roger ur holmijával. Családja küldi, amelyet szintén értesítettek. D'Ellébeuse ur bevezeti az ifju költőt a számára kijelölt szobába és így szól hozzá:

- Kedves Rogerem, érezze magát otthon.
- Köszönöm. Néhány levelet szeretnék írni.
- Mindent megtalál itt, ami a levélíráshoz kell.

A vacsora pillanatában Roger Fauchereuse újra megjelenik. Zöld frakkot öltött magára, amely előnyösen emeli ki finom termetét. Lábán szövet bokavédő van, amelynek színe összhangban áll a nadrágjával. A másnapra tervbevett vadászatról beszélgetnek. Megállapodnak benne, hogy Clara is résztvesz rajta. Hogy ne nagyon fáradjon el, egy tölgyfa mellett jelölnek ki számára állást.

D'Astin ur elutazása szakítja meg ezt a beszélgetést. Kocsija előállott. Bucsuzkodik.

Látják, mint távolódik nehéz batárja a fásor lombjai közt, ahol lassan kihuny az aranyos délután. A kocsi eltűnik, majd ismét előbukkan a magnoliák alatt, melyekről lehull egy nagy virág és behavazza a lovakat.

IV.

Clara d'Ellébeuse álmodott az éjszaka. Azt álmodta, hogy ő volt Laura, Roger pedig Joachim bácsi volt. Óriás virág borult rá, mely olyan volt, mint valami nagy, fehér harang. Ő fuldoklott. Egy hang ezt kiáltotta felé: „Szerencsétlen! Ime érkezett terhességed ideje!”

Álmából Gertrud kopogtatása ébreszti fel, aki beszél az ajtón:

- Kisasszony öt óra van.

Clarának eszébe jut, hogy nyulászni mennek.

Megmosdik, villámgyorsan felöltözködik, Rogerre gondol, meg a pompás reggeli szórakozásra, amely kinn várja és elfelejti rut lidércnyomását. Gertrud behozza a reggelijét. A vadászkutyák ugatnak az udvaron... Clara lemegy. Kihozza puskáját a könyvtárból, ahol az ódon könyvek illatába egér-fogók és penészes zugok szaga vegyül.

D'Ellébeuse ur, Roger és a három hajtó már a verandán van Kimegy hozzájuk. Roger el akarja tőle venni a puskát, hogy ő vigye, de Clara nevetve utasítja vissza. Kimennek a kert rácsos kapuján.

A hajnal friss, szürkés derengésében kemények és sötétek a körvonalak. Hamarosan elbocsátják a kutyákat, amelyek egy tarlón szimatolnak és csaholnak. Az egyik elmaradozik a többitől. A másik önmaga körül forog. Valamennyi sajtzagot áraszt. Egyik-másik gyors ügetésbe kezd, van köztük kurtalábu dakszli, torzonborz pincsi és fityegő fültű vizsla.

Egyszerre elnyujtott kiáltás harsan fel egy torokból. Mozdulatlanul, megfeszített nyakkal, merev törzsszel, tétova pillantással vonít fel egy kutya, aztán elhallgat egy pillanatra. Azután újra megszólal. Hosszas, panaszos vonítás ez, amely végighasít a hajnali légen és megremegteti a siktól a dombsorig. A cimborái odafutnak hozzá. A kutya tovább vonít, az orrát összeráncolva a magasba emeli, a farkát csóválja és a fülét megrándítva hegyezi. Aztán valamennyi csaknem egyszerre rákezd. Egy csahol. Mások két elnyujtott hangot adnak ki; egy magasat, egy mélyet; a többi a torkával dobol. És a távolból a szünetek alatt a visszhang falkája válaszol. A vadászat megkezdődik.

— Gyermekeim, — mondja d'Ellébeuse ur a leányának — el fogsz fáradni... Foglalj állást itt a kis ösvény szélén a *zárt porta* mellett: nem-

sokára visszajövünk ide hozzád. Mi is állást foglalunk. Roger meg én.

— ... A *zárt porta* — gondolja magában Clara d'Ellébeuse — nem ez az a nyárilak, amelyről Joachim bácsi első levelében beszél, az a villa, ahol Lóri lakott? ... De igen. — És a fiatal lány lassan bekanyarodik az ösvényre. Ugy nézi, mintha először látná most ezt a bezárt házat, melynek csak egy emelete van. Vékony, töredezett, jól-rosszul egymáshoz drótozott lécekből álló kerítés veszi körül az elhagyatott kis kertet, ahová a gyermek belép. A zöld zsaluk sarokvasait elrágta az idő. Clara az ujjahegyével simogatja a rozsdától érdes vasat. Nagy izgalom fogja el. Hideg és sötét lehet odabenn, — gondolja magában. — A mennyezetről bizonyosan hosszú pókhálók lógnak le.

Balra, az ösvény mellett, kis tölgyes árnyában kut van.

Clara fel s alá sétálgat a kertben és elnézi a pipacstól, szarkalábtól és vadborsótól tarka, magas fű közül kiálló, szederfára emlékeztető rózsatöket, amelyek valaha tán lugast alkottak. Egy pad deszkája hever ott áthatva, korhadtan.

A vadászat zaja eltávolodott. Clara d'Ellébeuse alig hallja nagynéha a kutyákat, mintha valahol a látóhatár legmélyén volnának.

Virágot szed és a virágok jelentőségére gondol, úgy, ahogy a zárdai füzetébe leírta, nagy titokban, mert meg volt tilva.

... A lila mákvirág, amely oly gyorsan hervad, álmod és epedést jelent, a szarkaláb, amelyen minden virág olyan, mint valami kék pillangó, szerénységet és ártatlanságot, a rózsza ifju gyöngéd-séget ...

... Vajjon ismerte-e Lóri a virágnyelvet? Sze-gény Lóri! Mennyit szenvedhetett ... Vajjon itt

benn a házban halt-e meg? És melyik volt a szobája? Talán itt balra, ez a zsalus ablaku? Itt egy szög van. Talán a kalitka függött rajta? Lóri szerette a madarakat.

Clara d'Ellébeuse nem hallja már a vadászközt, akik kétségkívül nagyon messze vannak... túl a dombon. Vajon ott van-e a papa, meg Roger is a hajtókkal?

Nem tudja miért, de zokogni szeretne.

... Szerette a madarakat szegény Lóri... Gitározott... Ki adta neki a laudantumot?

Az ég tiszta, mint valami kék forrás. A kilencórás nap keskeny árnyékot von a kut lábához.

... Lehet, hogy Lóri ebből a vízből ivott... Hátha én is innám? Új vödör van a kuton, talán valamelyik szomszédos tanya használatára... Milyen szép és sötét a kut mélye. Százlábuak vannak benne, ibolya bujik meg jéghideg moha közt. A fenéken sötét nap csillog... A vödör nem nagyon nehéz... Könnyen feljön... A víz kristálytiszta... És milyen hideg...

— Beteg lesz, Clara kisasszony!

Roger mondja ezt. Egész váratlanul bukkant fel.

— A kedves apja nincs itt?... Azt mondta nekem, hogy idejön... Talán a kutyák után ment... Hagyja ott azt a vizet... Bor van a kulacsomban... Iszik egy pohárkával?

— Köszönöm, Roger ur, köszönöm... Soha nem iszom, csak vizet... Nem iszom bort... Soha nem iszom bort.

Rámosolyog Rogerra és leül a kut alján egy gerendára. Roger mellételepszik. Puskáikat a kut kávájához támasztották.

— Tudja-e, Roger ur, ki lakott ebben a házban?

— Becsületesemre, nem... Mindig így zárva láttam... Rendkívül helyesnek találom. És kegyed?

— Ó... Ha én költő volnék, mint ön, vagy

mint Almaide de Fleureuil, én tudnám . . . Majd elmondanám . . .

— Ki az az Almaide de Fleureuil?

— Egy *nagy* lány a zárdában . . .

— És mit mondana el kegyed?

— Regét mondanék a zsalukról, a rozsdáról és a régi virágokról . . . Vannak vén virágok, amelyeknek fáj, hogy egyedül kell lenniök, mert drága halottiaké voltak . . . mint itt ebben a kertben . . . Az ember szinte elképzei ezeket a halottakat . . . Jók voltak és esténként beszélgettek, mikor langyos fuvalom szállt. Nem írná le ezt a költeményeiben, mondja Roger ur? Az ön költeményei olyan szépek, de olyan szépek . . . Én kisgyermek vagyok csak, akit maga kinevet . . . És én úgy szeretnék ezért sirni . . . Fogja . . . Ezt a virágot magának szedtem . . . Fogja!

És Clara d'Ellébeuse heves, ügyetlen mozdulattal Roger lábához dobja a virágokat. Roger elmosolyodik és így szól a kislányhoz:

— Ó, nagyon bájos ez, kis barátnőm. Verset írok majd ezekről a virágokról és elküldöm kegyednek meg a mamájának . . .

De hirtelen meglepetve hagyja abba a beszédet. Clara d'Ellébeuse felé fordul, abban a hitben, hogy a leány arcát kezébe rejtve nevet . . . Szeliden elhuzza a gyermek egyik kezét . . . És ime Clara zokog, zokog keservesen . . . Nehéz könny-cseppek gördülnek le a fürtei mellett.

Roger egészen megzavarodik, mert nem akarja megérteni és szeliden megkérdi tőle:

— Mi bántja, kis barátnőm? Miért sir olyan keservesen?

De Clara d'Ellébeuse nem válaszol semmit, csak sir, sir, soká, könyökét térdére támasztja, a kalapja a földön hever. Roger mélyen meghatva emeli föl:

— De ne sirjon hát, kis barátnőm, nagy fájdalmat okoz nekem.

És miközben könnyű kézzel simogatja a kislány aranyos, sima nyakát, hogy megvigasztalja, ez hirtelen átöleli nagy barátját és sokáig sir így, homlokát barátja mellére hajtva.

*

Nagy messziről vadászkürt szava hallatszik. Roger feláll és válaszol. Fogja a kis zsebkendőt, mely Clara d'Ellébeuse térdén pihen és gyöngéden felszárogatja a lány könnyeit. Mosolyog hozzá. Clara visszamosolyog.

— Gyorsan, gyorsan, kis barátnőm . . . Ne sirjon tovább . . . Ne lássák meg, hogy sirt. Nagyon szeretem kegyedet. Legyen kedves.

Clara d'Ellébeuse megy és bemártja kis kendőjét a vödör napfényben csillogó vizébe és megnedvesíti vele a szempilláit. És minden rendben van.

A fővadász megérkezik a kutyákkal. D'Ellébeuse ur és a két paraszt a nyomukban, két nyullal, melyet a castétisi dombon lőttek.

— Én lőttem ezt a két nyulat. Mért nem jött velem, Roger? Nagyon mulatságos volt.

— . . . Tudja Isten, mért. Fáradtnak éreztem magam kissé . . . Meg aztán kellemes társaságom volt.

— És te, kedvesem?

— Én olyan boldog vagyok, apuskám.

— Akkor hát, előre! Induljunk.

Azzal ismét lemennek a síkföldre.

Rigókat riasztanak meg a bozótban. Az egyik leszáll a földre.

— Lődd le!

Clara d'Ellébeuse lassan céloz és nem lő. A madár elrebben. Clara kacagni kezd.

— Olyan helyes volt, apuskám.

Aztán hirtelen egy vízeskorsót vesz célba, szétlővi és ismét nevet.

— Még egy lövésem van ... Roger ur, mire lőjek?

— A levegőbe, a vadászkalapomra.

— Nem, olyan csinos.

— De igen, akarom. Emlék lesz nekem. Egy... kettő ... három ... Megvan.

Clara d'Ellébeuse egész büszke. A sörénnyomok ott vannak a kalapon.

— De milyen pompás. Kissé ugyis nehéz volt a fejemen. Igazán szolgálatot tett nekem... Liának legalább háromnegyed óra kellett volna hozzá, hogy ezt a munkát tüvel elvégezze ...

Clara d'Ellébeuse elpirul örömeiben. Ott látja Roger kezében a virágokat, melyeket neki szedett s aztán a földre dobta őket.

*

Roger még az este távozik és a kislány szívében valami langyos ragyogás marad utána, olyan, akár a bágyadt arannyal kihunyó szeptemberdelután. Clara d'Ellébeuse szíve kicsattan, mint az érett gyümölcs. A gyertyánfák alá huzódik. Joachim bácsinak és menyasszonyának, Lórának történetét nem látja már sem olyan tragikusnak, sem olyan gyászosnak. Most egészen nyugodtan tud rágondolni.

... Ilyen volt a régi kreol nők élete, — gondolja magában, — lángoló, szenvedélyes élet.

Nem is nagyon tudja, milyen volt ez az élet, sem azt, hogy mit is jelentenek azok a tulhajlott jelzők, melyekkel ezt az életet felékesíti, de titokban maga elé képzei a szigetek pompáját, az ősz szűz szőlőinek s a hervadó ámbrafáknak színében, tele tüzes fűszerek füzéreivel, amilyeneket Gertrud

a magtár szelelőablakaiba aggat. Látja magát Roger-
val valamelyik bálban az Antillákon, vagy más-
valahol, mert egész sereg varázsos név van még:
Florida vagy Luisiana, vagy Dél-Karolina, amelyet
egy fiatal tengerész irt le a Családi Muzeumban.
Gyakran van ott forradalom. Felgyújtják a cukornád-
ültetvényeket és a hűséges rabszolga egy kókusz-
pálma hegyébe mászik a gyermekkel, akit a láza-
dók vezére meg akar ölni...

Clara ábrándjai vallásos érzését is fokozzák.
Kétségei eltűntek. Ugy találja, hogy Isten végtelen
jó. Ezekben a még rekkenő napokban olyan a kis
falusi templom, mint hűvös fészek. Gyakran betér
oda, de már nem azért, hogy bocsánatot kérjen
elkövetett bűneiért az Urtól. Az imádság most néma
elragadtatás, könnyű tömjénfüst, amely átszellemül-
ten emeli fel. Szinte szótlán himnuszokba burkolja
a Szűz-Anya lábát. Egy napon urfelmutatás alatt
Roger-nak ezeket a verseit tűzi el emlékezetéből:

Hadd sóhajtson ma el a zengő húru lanton
A szív langyos szele, lélekzefirje, fantom,
Mely Istent sug a lomb felett.

Egy délután Lia jön látogatóba.

— Képzeld csak, kedvesem, — mondja neki
Clara, — minap a bátyád egész elragadtatott ben-
nünket költeményei felolvasásával... Otthon is
gyakran felolvassa őket?

— Nem, kedvesem. Nem részesít ebben a meg-
tiszteltetésben. Különben is...

— Különben is...?

— Roger azt mondja, fiatal lányok nem hall-
hatják minden versét.

— Soha nem olvastál egyet se ezek közül?

— Kíváncsi... Egyet olvastam... Valami hölgy-
höz intézett vers volt.

— És miről szólt?

— Már nem is tudom . . . A hölgy válláról volt szó . . .

— Azt hiszed, a bálban látta?

— Ott, te bolond, hát persze . . .

Clara d'Ellébeuse nem folytatja tovább. Magába mélyed, visszagondolva arra a csinos hölgyre, akit egyszer kocsin látott Roger-val, arra a csinos hölgyre, akin az a nagy rózsaszín köpeny volt.

— Gyermekeim, — szólítja őket d'Ellébeusené, — itt az uzsonna ideje.

A két barátnő ott ül egymással szemben az ebédlőben. És miközben jól elhelyezkednek székkön, zavart, gyermekes és boldog mosollyal néznek egymásra azoknak a zárdai növendékeknek ártatlan, jóságos, kissé elkényeztetett mosolyával, akik az intézetten kívül találkoznak.

Clara d'Ellébeuse azt a ruháját vette magára, amelyet Amenaïde nénitől kapott és vállára lógó fürtei olyanok, mint a бүккfaforgács. Lia Fauchereuse nek, aki nem olyan szőke, mint barátnője, koszoruban van a haja s baloldalt bársonycsokor tartja össze hajfonatát. Bogárszín, kissé mandulametszésű szeme van, akár a bátyjának. Az orra erősen hajlott, a szája kerek és kicsi. Lila ruha van rajta s keményre vasalt alsószoknyájára kettős alj feszül. Nadrágja egyenesen ráhull magasszáru cipőjére, mely olyan színű, mint a ruhája. Könnyű kendő takarja a kivágást mellén és ruhája igen rövid ujját, amelyet kettős sor rojt szeg be s amelyből egészen ki van két karcsu barna karja. A fekete selyemből kötött, könnyű, ujjatlan kesztyű értelmes kifejezést kölcsönöz kis kezének. Még egyre mosolyogva néz barátnőjére, pedig már ott tartja kanalát tányérja fölött, amely tele van áttetszőn biborló földieperrel.

D'Ellébeuse-né visszavonul. És a két kislány csendben eddegél, miközben a lábas óra a trümön

négyet üt. Clara d'Ellébeuse felkel közbe-közbe, hogy kiszolgálja barátnőjét. Ő maga irt két kis étlapot: *eper, szőlő, alma, vérbélű barack, csokoládékrém, befőtt, cukrozott gyümölcs, ribizkeszörp, madártej*. Egyszerre mind a ketten elkacagják magukat, mert a páva, mint valami nagy árnybokréta, leereszkedik az ablakpárkányra.

Uzsonna után kimennek a pázsitra és féllábukkal kilépve, fejüket fölemelve s a labda röptét kitért karral várva játszanak.

— Gyerünk, nézzük meg, van-e tojás a tyukólban! — kiáltja hirtelen Clara d'Ellébeuse.

És a széna közül három langyos tojást szednek ki és beviszik Gertrudnak, aki jóságosan csodálkozik rajta. Azután visszamennek és kart karba öltve elmélyednek az árnyas alléban.

— Tudsz valami újat Almaide de Fleureuilről?

— Ó . . . kedvesem, — mondja Lia, — képzeld csak . . . Roger látta tegnap Almaide költeményeit a füzetemben.

— Mit szólt hozzá?

— Azt mondta, ezek egy nagyon ekzaltált fiatal lány versei.

— Csak ennyit mondott?

— Azt is mondta még: Barátnőd, Clara d'Ellébeuse beszélt nekem a minap Almaide de Fleureuil kisasszonyról . . . De az, amit a barátnőd mondott, százszor szebb volt, mint Almaide versei.

— És ekkor, kedvesem? . . .

— Akkor megkérdeztem tőle, mit mondtál?

— És mit válaszolt neked?

— Azt, hogy egy régi kertről beszéltél.

— Ez az egész? — kérdezte Clara d'Ellébeuse nyugtalanul.

— Ez az egész.

— Hát igen, ez igaz . . . Beszéltem neki egy régi kertről.

- Miféle kertről?
- A zárt porta kertjéről.
- Mi az a zárt porta?
- A zárt porta egy telek a noarrieni dombon.
- Ki lakik benne?
- Senki, azért van bezárva, de volt idő vala-
mikor . . .
- Ki? Mondd?
- Egy beteg asszony, aki messze idegenből
jött . . . úgy hiszem . . .
- Nézd ezt a nagy zöld gyikot.
- A feje kék.
- Hallom, már jön a kocsi . . . Jön értem az
intéző . . . Ó, kedvesem . . . milyen rövid ideig
tartott.
- Nem látjuk egymást viszont, már csak a zár-
dában . . . Már ugyanis vége a szünidőnek.
- Ó, milyen unalmas lesz, kedvesem . . . És
Roger is visszautazik holnapután . . . Ugyszólván
teljesen magam leszek . . . Irsz majd nekem?
- Irok . . . Te is?
- Igen.

*

A szép évszak végére jár. A következő napok az őszi dűlő szeleiben hullatják lombjukat, vagy az eső egyhangú zajától hunynak álomra. Clara d'Ellébeuse arra használja délutánjait, hogy elrendezze és meghatározza növénygyűjteményében az utolsó virágos ágakat. Egy tű hegyével számlálja meg és választja el egymástól nagy gondosan a porzókat. Ez itt a *Bakszakáll*, amely édes mandula-illatot lehel s amely az elöntött réteken tenyész. Ez a *Vizi Tátika*, ez meg az *Őszi Kökörcsin*, amely ártalmas a nyájnak és fénye beragyogja az egész gyepet. Ez a *Légyfogó*, mely a tőzeglápokon tanyáz s amelyet mindig ezüst színbe von a napharmat, ezért kapta a *Harmatfű* nevet is. Ez

itt *Mocsári Tarnics* sötétkéék harangvirágaival és a *Vándor Hanga* és a boglyas *Murva*, amelynek igénytelen a virága, de jóillatu és barátja a vihar első szélrohamainak és a *Vadzsánya*, amelynek gyógyító hatása van és a *Mézfű*, a méhek kedvence. És Clara elolvassa növénytanában, amelynek címlapját virágdiszes Szűz Mária ékesíti, egy ismeretlen költőnek ezt a versét:

Miletosz tájain tenyészett gazdagon
A Mézfű, drága szer, mit megbecsül a méhészt,
Mert zsongva szállt felé minden méhraj vakon,
S kelyhéből gyűlt dusan az aranyszőke szép méz.

Hamarosan bucsút kell mondani a növényeknek és gondolni kell a dermesztő visszatérésre az intézetbe.

Clara d'Ellébeuse egész csomó apróságot tesz be utitáskájába. Egy külön kis dobozba berakja szép rendben a leveleket, melyeket barátnői a szünidő alatt irtak neki. Osztályozás közben újra elolvassa őket. Itt egy levél attól az eredeti Victoire d'Etremont-tól. Sűrű „kedvesem”-ek és felkiáltójelek közt elbeszéli, hogy idősebbik nővérének vőlegénye egy pikniken bebukott fejjel a vízbe, hogy a cipője és valamennyi zsebe tele volt iszapal és hogy nem tudott ruhát váltani és hogy milyen komikus látvány volt a kastélyba való visszatérés alkalmával Edmunda, mikor könnyes szemmel szárogatta batiszt kendőcskéjével Eugénjét. Itt van egy kis levélke Blanche de Percivaltól, aki keserűen panasolja, hogy nem kapott egyetlen levelet sem közös barátnőjüktől, Sylvie Laboulaytól. „Hálátlan teremtés” — ezzel fejezte be levelét. Ami pedig Rose de Limercuilt illeti, ő sokat olvas: „Különösen elragadott — írja — egy fiatalember története Mme Dervaltól, akit összetévesztettek egy másikkal, akit meggyilkoltak s aki hóhérnak öltö-

zik s így akad rá a vérfürdőből menekült arájára a Rémuralom egyik börtönében."

Clara d'Ellébeuse hirtelen összeráncolja szemöldökét. Majdnem ott felejtette zsebkendőtartójában Joachim bácsi rettenetes leveleit. Gyorsan odamegy a fiókjához, fogja a két levelet és becsusztatja barátnői levelei közé és bezárja az utitáskát, melynek kulcsát zárdai köpenyének bélésébe rejti.

V.

Szomoru szél borzolja a zárda játszó-udvarának októberi platánjait. Éles és hideg por kavargó. A szökőkút vékony vizsugara minduntalan megtörik. A tizórait befejezték és a papirokat, melybe a kalács, alma és narancs volt becsomagolva, a földön táncoltatja a szél. Most a legélénkebb a játék. A növendékek fekete ruhája lobog. Van néhány kivétel, akik meghittén sétálnak együtt vagy tanárnőikkel.

A legtöbb futkározik vagy ugrál, labdázik vagy fogót játszik.

— Lia, meg vagy fogva, vagy nem játszom tovább.

— Huszonegy, huszonkettő, huszonhárom ... Elhibáztad. Te vagy soron.

— Te szólaltál meg. Ej. Most megint én következem.

— Hol is hagytam el? ... Ráléptél a vonalra!

— Ne kiabálj úgy.

— Mondom neked, hogy nem így van.

— A labda megért.

— Jaj! ... De megütöttem a térdem

— ... És ekkor, — meséli az egyik sétáló társainak, — és ekkor, kedvesem, mikor bementek a szobájukba és az ebédlőbe visszatértek, észreveték, hogy nagyon keveset beszélnek és a hang-

juk egészen érdes . . . Azt mondták, hogy Palesztinából tértek haza . . . Az apáca, drágám, aki fel-szolgált nekik, piros csizmát pillantott meg a ruhájuk alatt . . . egyszerre csak . . .

— Tűt szurtak a labdába!

— Juj, juj, juj.

— Milyen buta vagy . . . Szivem, ha így kiabálsz, nem játszom tovább veled.

A szél egyre csipősebben fuj. A verebek, amelyek már felborzoljaik tollukat a hideg miatt, lenn csiripelnek a porban és félénken röppennek el egy-egy kenyérmorzsával csőrükben.

Clara d'Ellébeuse magában üldögél egy padon, egészen meggörnyedve, félkeze a mellén. Napok óta szaggató fájdalmak kinozzák, amelyek végig-hasogatnak az oldalán, a gerincén, a torkán és a nyakszirtjén. Összeszorítja a fogát és nem szól bajáról, akár mert felizgatja a gondolat, hogy sajnálkozzanak rajta, akár mert egyensúlyát veszített agyában iszonyatos gondolat vert csirát. Néha-néha egy fojtott sikoly, ennyi az egész. Itt ül már a játékidő kezdete óta, fekete köpenyébe burkolózva, kissé reszketőn a láztól és nem felel társnőinek, akik kérdezzétek, mikor elmennek mellette, még kedves barátnőjének, Liának sem.

De ezek nem lepődnek meg némaságán, mert tudják, hogy néha nagyon különös. Egy kis kosár áll mellette fonnyadt szőlővel, melyet Gertrud ügyes keze rendezett el. Tegnap hozta neki az anyja, de még hozzá sem nyult. Olyan félénk, akár egy beteg kis állat. Fúrtei ziláltan lógnak le sápadt arcába.

Nem kel fel, csak mikor a csengő ismét előadásra szólítja őket.

— Gyermekem, — mondja neki a Főnöknő, aki úgy tesz, mintha csak úgy véletlenül menne arra, — ha beteg, ne törje magát. Maga rendes,

kitűnő növendék. De három nap óta valami változást veszek észre rajta. Fájdalmat érez?

— Kissé fáradt vagyok, kedves jó Mater, de nem lesz belőle semmi...

— Ebben az esetben, gyermekem, fel van mentve minden munkától... Sőt követelem, hogy alaposan kipihenje magát... Hála Istennek, elég gyakran tanujelét adta szorgalmának... Kivételképen még azt is megengedem, hogy szabadon válassza meg olvasmányait, mint a szünidő előtt. Mehet, gyermekem.

Clara d'Ellébeuse bemegy az előadásra, ahol társnői már munkában vannak. A ludtoilak ütemesen percegnek az egyöntetűen fekvő füzeteken. A gyermekek jobb vállukra dőlve hajolnak föléjük, nyelvük hegyét kissé kinyujtva.

Clara d'Ellébeuse felhajtja a pad tetejét s egy vonalzóval alátámasztja, hogy nyitva maradjon. Előhuzza könyvei alól Joachim bácsi egyik levelét. Kibontja és rémülettől eldermedt arccal olvassa már vagy századszor a végét:

„Hadd maradjak én egyedül a földön gyötrelmeimmel és lelkiismeretfurdalásaimmal, mivel még csókjaink szomorú gyümölcsét sem hagyta meg egyedülvalóságomnak.”

Ó, micsoda iszonyatos gondolat tépi három napja a gyermek szívét. Terhes vagyok, bizonyosan terhes lehetek, kiáltott fel tegnapelőtt gondolatban, mikor a levelet újra elolvasta... Valami ideges fájdalmat érzett és egyszerre csak felrémmült megzavart öntudatában a tébolyult gondolat... *csókjaink szomorú gyümölcse.*

Szóval — gondolja magában Clara — a gyermekek a csókokból születnek. A szerencsétlen Laura is a csókoktól esett teherbe. Ó, ha tudtam volna ezt, én szerencsétlen...

Micsoda bűnös örütség is vett erőt lelkemen, mikor a zárt porta előtt szenvedélyesen a karomba szorítottam Rogert?...

...De hiszen papa is nem egyszer megölelt és megcsókolt. De Isten soha nem engedi meg, hogy valakinek az apjától, a fivérétől vagy a rokonaitól legyen gyermeke... Az unokafivéreitől... igen, mert azokhoz férjhez lehet menni.

*

Ezzel a nappal lassu haláltusa kezdődik Clara számára. Semmi nem világosítja fel tévedéséről, még a legmegnyugtatóbb bizonyítékok sem, anynyira tájékozatlan. Anyja eljött meglátogatni, faggatta, mi baja, de hiába. Clara d'Ellébeuse tíz napot töltött odahaza, de jókedve nem tért vissza. Sőt visszakiváncozott a zárdába. Gyötrődőn bolyongott a magtárakban, ahol gyermekkorának játékos órái teltek. Apja nem egy d'Ellébeuse örütségének rettenetes titkát forgatja elméje rejtekén és igyekszik elverni magától ezt az iszonyatos félelmet.

A buskomorrrá vált gyermek szemlátomást fogy és egyedül sétálgat a fagyos folyosókon a zárdában, ahová visszatért, a láza és szorongása oly heves, hogy nem érzi már ideges fájdalmait.

Egy éjjel úgy rémlik neki, hogy megmozdult a gyermek szüzi méhében. Felriad, és hirtelen visszaemlékszik arra a szózatra, melyet álmában hallott, a szünidő alatt, azon a reggelen, mikor az az utálatos vadászat volt, a szózatra, mely azt kiáltotta felé: „*Ime, eljött a te terhességed ideje.*“ Isten ujjmutatása volt ez, — gondolja magában. — És én nem hallgattam rá! Minden elveszett, mindennek vége!... Ó, bár sose született volna... vagy született volna állatnak, szegény, oktalan lénynek, mint Robinson, a kutya, amely a verőfényen rágja a csontokat... Akkor békén hagyták volna.

És gyakran a gyermekre terelődik minden gondolata, a gyermekre, akit szomoru tudatlansága táplál. Ő, már szereti is. Ez az ő fia, annak a gyermeke, akit oly forrón szeret. Mit szólna vajjon Roger, ha tudná, hogy ilyen állapotban van? ... Irjon neki? Ó! Nem... Milyen szégyen... Még azt se tudja, vajjon... De ha majd Roger megtudja az iszonyatos valót, neki is párbaja lesz, mint Joachim bácsinak Laura fivérével? Vajjon löni fog-e Roger? Talán kilövi apuska szemét? És akkor... Nem, ez mégis tulszörnyű volna...

És minden nap új haláltusa, minden éjszaka új halál számára, nem, nem is halál, hanem más, az életnél borzalmasabb valami.

Egy nap d'Ellébeuse és Fauchereuse ur együtt látogatják meg a zárdában leányukat. A két leány bemegy hozzájuk, az egyik sorvadtan, sápadtan, a másik tele életkedvvel, duzzadó egészséggel. Egy negyedóra elteltével Fauchereuse ur bucsut vesz. Liától és Clara d'Ellébeuse-hoz fordul.

— Fájdalmai vannak, gyermekem? Mondja, hol érzi a fájdalmat?

Ó, milyen közel van hozzá, hogy meggyónja bűnét. De valami szégyenérzet visszatartja... Más orvos előtt, igen, más előtt talán csukló zokogás közt sikoltotta volna ki képzelt bűnét... De ez előtt itt, nem, soha... ez előtt, aki apja Roger-nak... Roger nem követett el bűnt... Ő maga felelős csak a bűnért...

Leküzdhetetlen szégyenérzet tartja vissza... Csak ennyit felel:

— Nem is érzek fájdalmat... Lázam van.

És a két férfi távozik. Mikor a kolostor rácsos kapuja már mögöttük van, hosszú, zokogó sóhaj szakad föl d'Ellébeuse ur kebléből.

— Nyugodjék meg, szegény barátom, — vigasztalja Fauchereuse ur. — Gyakran vannak efféle

idegbajok fiatal lányoknál, melyek épp olyan hirtelen elmúlnak, mint ahogy jöttek... Nem félek közvetlen veszélytől... A gyermek erős... a rokonság is mind keménykötésű emberekből áll... Sohasem hallottam, hogy akár a d'Ellébeuse-ok, akár a d'Etanges-ok közt idegbajosok lettek volna.

Ezekre az akaratlanul is szörnyű szavakra d'Ellébeuse ur kiegyenesedik.

— Kedves Feuchereuse-öm... — mondja.

Azzal elhallgat. Abbahagyja a rettenetes vallo-mást.

— Ez a gyermek csak ideges, — folytatja Fauchereuse ur. — Biztosíthatom, hogy az elméje egyáltalában nincs megtámadva.

Clara d'Ellébeuse-nek kivételes elbánásban van része. A legaprólékosabb gonddal veszik körül a zárdában, melynek mindig kedvence volt. Hogy ne tegyék még idegesebbé, gyontatója felmenti minden vallási gyakorlat alól... Mindössze vasárnap hallgat misét... A kéthetenként előírt gyónást nem kell betartania. A jó öreg pap ismeri a leánya lelkét, tudja, milyen gyötrelmet jelent számára ebben a beteges állapotban a lelkiismeretvizsgálás.

De Clara d'Ellébeuse, aki először megkönnyeb-bült, hogy feloldották ez alól a kötelesség alól, később nyugtalankodni kezdett miatta.

— Ha gyónok, talán rosszul gyóntam volna. De nem éppen olyan bün-e maga a rossz szándék, hogy nem gyónok.

És a gyötrelmek újra kezdődnek, vagy inkább nem szűnnek. Gyakran álmodja, hogy ott ül a puszta ház kutjánál, a pávák a kut kávájára szállnak és a nap égetően tűz a fejére.

— Meztelenül jön a világra — gondolja magában. — A kis Jézuska szalmán feküdt.

És miközben gondolatait az isteni kised foglalkoztatja, valami tompa fölzudulás buzog föl

benne a mennyei Atya ellen. Ó, rossz az Isten! — sikolt föl. De tüstént megrémül káromlásától, megalázza lelkét és imádkozik.

Egy látogatás különös keserőséggel tölti el; öreg barátjáé, d'Astin uré, aki tudja, hogy beteg és látni akarja. Nehézkesen vonszolja magát a társalgóba és jóságos mosollyal egy kosár szép naspolyát nyújt át neki, melyért élt-halt, mikor egészséges volt. Clarát annyira meghatja ez a figyelem, hogy zokogás rázza. Az öreg nemes ur, akit a saját meghatottsága szinte fojtogat, kitárja karját a gyermek felé, hogy az egy pillanatra odavesse magát és megnyugodjon.

De Clara d'Ellébeuse hirtelen felugrik, összeráncolja a homlokát, a szeme szikrát szór:

— Semmi ölelés . . . — sikoltja. — Maga nyomorult . . . Meg akar becsteleníteni.

*

D'Astin urnak sikerül ezt a pár szót, amely a beteg gyermek száján kicsuszott s amely, véleménye szerint, szörnyű téboly tanubizonysága, elhallgatni a család előtt, de anélkül, hogy megmagyarázná, miért, rábíri őket, vigyék a zárdai növendéket szabad levegőre. És Clara d'Ellébeuse-t hazaviszik.

Fauchereuse ur, aki csupa jóság és szeretetreméltó kedvesség, gyakran átjön Balansunbe és ott tölti a délutánt, de a megmagyarázhatatlan betegség, amelyben a leány szenved s amelyet titokban figyelmesen tanulmányoz, nem lesz világosabb előtte.

Talán vérkeringési zavarok ezek, véredényrekedések, amelyek ebben a korban gyakran előfordulnak. Kikérdezi d'Ellébeusenét, de őt már magát is nyugtalanították ezek a tünetek és meggyőződött teljes szabályszerűségről, amelyek azon-

ban, sajnos, nem nyugtathatják meg a teljesen tájékozatlan gyermekeket.

Clara d'Ellébeuse nem beszél, csak ha kérdezik, akkor is nagyon szűkszavu.

Minden reggel pontosan ugyanabban az órában kel föl, korán reggel elmegy a templomba imádkozni, ahová csak úgy tér be, hogy előbb egy kis pihenőt tart Laura sirjánál. A rózsás bársonyu farkascseresznye már nem virul ott, de helyette szomoru vörösbegyek vannak a száraz levelek közt a hóban. Egy napon heves köhögés fogja el, mert sokáig térdepelt vezeklésül a dértől csillogó fűben. Szóval nem lehet elmondani ennek a megkínzott léleknek a gyötrelmeit. A kimerültség, az utálat minden iránt, csak azért hagyja el, hogy éppen oly kegyetlen, mint alaptalan lelkiismeretfurdalásoknak adjon helyet. Ezek a mardosó kinok kitüzesítik a halántékát, örökös zugást idéznek elő a fülében. És éjjel, látomások riasztják, hangok kiáltják a fülébe terhességét, éles fájdalmak hasogatják a testét, vörös árnyakat lát remegni a homályban.

Mikor Clara d'Ellébeuse egy ilyen szörnyű éjszaka után fölébred, nincs ereje fölkelni. Gertrud behozza neki a reggelit. De a gyermek, akit izgattottá tesznek belső kinjai, haragos szóval utasítja vissza az öreg szolgáló figyelmét. D'Ellébeusené ekkor szelid szóval igyekszik rábírni leányát, hogy valami kis táplálékot vegyen magához. De hiába és a szegény asszony fájdalomtól megtörve megy ki és sokáig sir a szobájában.

VI.

Derűs márciusi reggelen ölte meg magát Clara d'Ellébeuse. Az ég áttetszően csillogott, mint né-mely vizek gyöngyfényű tükre; könnyed, ritka, halvány palaszin fellegek szakadoztak el egymás-tól. A még csupasz platánfán ezer meg ezer madár énekelt és a babérfák virágban álltak. Kakasok felelgettek egymásnak. A tanyák csillogtak a har-mattól. A közeledő tavasz kusza zsongása szállt fel a zsenge vetés sárguló zöldjéből. A parkban szerteszét a virágzó magnoliák levéltelen szirmai lángokhoz hasonlítottak. A pázsiton az erdei kö-körcsinek reszkető levele csillogott. Sárga- és rózsaszín primulák, ibolyák, szironták tüdőfü és örökzöld ékesítették a sövények lejtős oldalát. A Pyreneusok úgy lebegtek a messzeségben, mint uszó jéghegyek kékes fehéren.

D'Ellébeusené bement leánya szobájába, aki két napja jobban érezte már magát és elhagyhatta az ágyat.

— Hogy aludtál, gyermekem?

— Jobban érzem magam, anyuskám.

— Jó lesz, ha Gertrud egy kis melegvizet hoz be a mosakodáshoz?

— Jó lesz, anyuskám.

D'Ellébeusené kiment Clara szobájából s a re-ménységtől egész fellelkesülve borult térdre és mondott imát a kereszt lábánál.

Mikor Gertrud eltávozott. Clara d'Ellébeuse gon-dosan felöltözködött. Eligazgatta a puszpáng-pál-cikával sulyos fürteit, szabályosan elválasztotta a sima fonatokat, melyek homlokára borultak, azután óvatosan kinyitotta zsebkendőtartóját. Kivette on-nan Joachim bácsi két levelét, melyet odarejtett és gondosan elégette a kandallóban. Egy pillanatig merően nézte nagybátyja arcképét, azután neszte-

len léptekkel bement a könyvtárba. Ennek a szobának egyik sarkában volt egy faliszekrény, amelyben d'Etanges nagymama összegyűjtött minden gyógyszert, ami csak egy falusi gyógyszertárban szükséges, néhány port és néhány csöppet. Minden üvegcsére vagy palackra ő maga írta rá öreges írásával a gyógyszer nevét: *Ether sulfuricum*, *Laudanum*, *Arnica*, *Fájdalomcsillapító csöppek* és így tovább.

Clara d'Ellébeuse kinyitotta a faliszekrényt és kivette a laudanumot. A sugallat, hogy ezt tegye, csaknem egy szempillantás alatt jött Tíz perccel azelőtt, hogy nagybátyja leveleit elégette, még nem alakult ki benne teljesen ez az eszme. Talán a folytatása volt, mikor már a leveleket megsemmisítette, egy gondolatnak, amely kimerült elméjében meg-megszakadt, — majd ismét feléledt. Ő maga sem lepődött meg tettén. Csaknem olyan homályosan vett róla tudomást, mint testi létéről. Érezte, hogy csaknem gépiesen teszi, amit tesz. Fogta a kis üveget és becsusztatta a kebelébe.

A legkisebb felindulás sem látszott az arcán, kinézett a könyvtár egyetlen ablakán a parkba. Volt ott egy kis nedves, árnyas zug, ahol *kertecskét* játszott, mikor kicsi volt. Most eszébe jut ez. A hosszú tüskéjű akác alá be szokta ültetni a hatalmas rózsákat, azután megöntözte apró zöld öntözőkannájával, melyet születésnapjára ajándékkal kapott apjától. Visszaemlékezett még arra is, mit kérdezett akkor:

— Anyuskám, csináljunk esőt? — Egy kis tiszta vizet öntöttek a játékszer fenekére. Néhány csöpp ráhullt az égő szirmokra. A legkisebb nesz, amit a bokorban hallott, megriasztotta. Otthagyta az öntözőkannát és futott a nagyanyjához tötyögő léptekkel, mint az a gyermek, aki még alig tanult járni, két kezét előre nyujtva.

Ezek az emlékek összetörték a szívét. Erővel tartotta vissza sirását. Szinte erkölcsi undort érzett. A lelke fojtogatta. Zárdai ruhájának fekete dereka alatt magához szorította a fiolát, amely hűvösen simult melléhez.

Elhagyta a szobát és lement a parkba. Észre vette az apját, aki nem látta meg. Vadászni ment Robinsonnal. Clara meggyorsította lépteit. Tétován szemlélte a ruháját. Kimondhatatlan szorogás rázta görcsös vonaglással a szája szélét. Azt képzelte be, hogy a termete megvastagodott. Anyjára gondol és Roger-ra. De elűzte magától ezeket a gondolatokat.

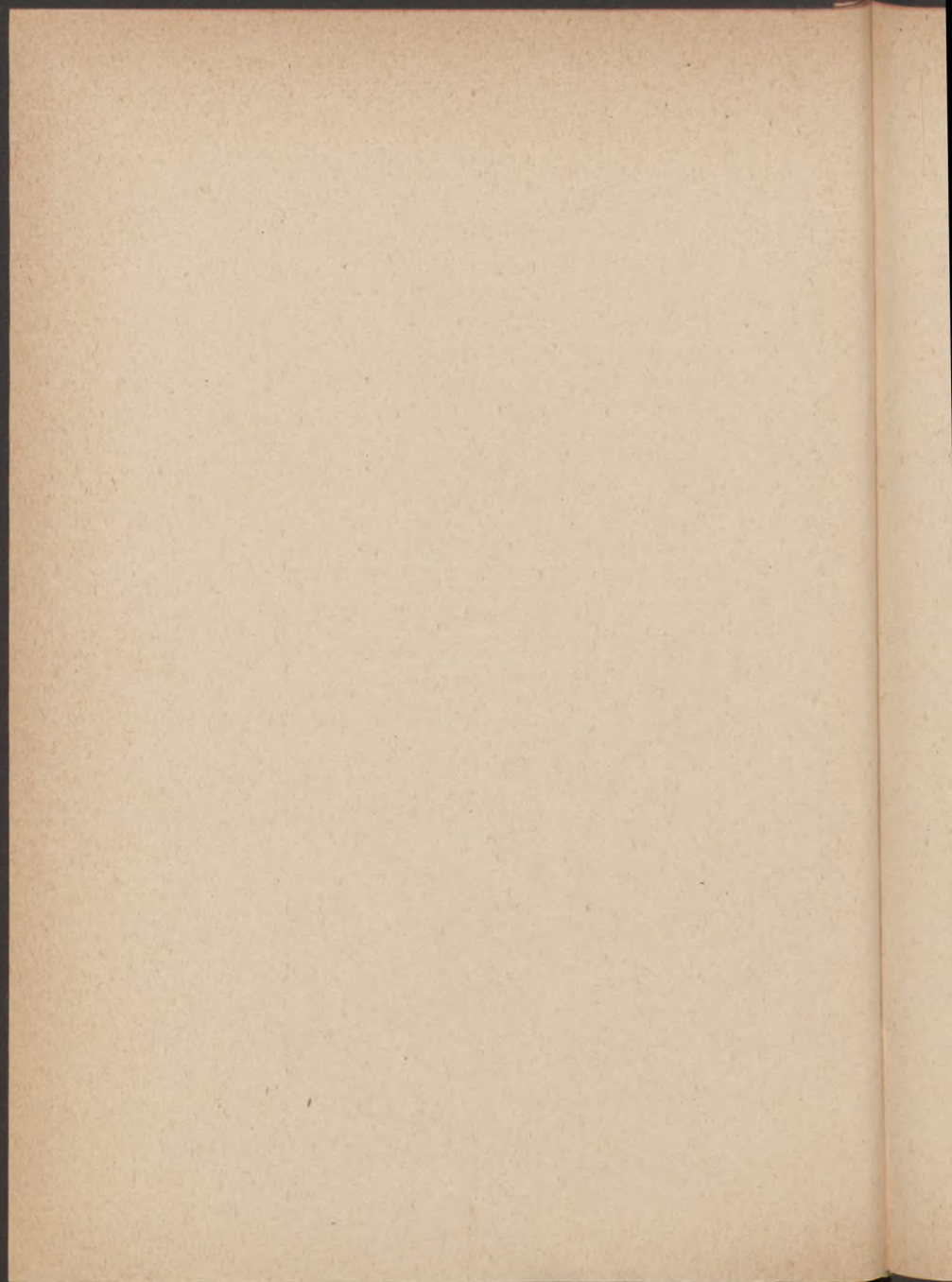
Most ott volt a temetőben, a d'Ellébeuse-ök sírboltja és Laura sírhantja közt. Fehér jácintok nyíltak itt.

Letérdelt, előhuzta kebléből a kis üveget és kivette a dugóját. Balkezelével görcsösen belekapaszkodott a kriptá rácsába. Behunyta a szemét, egy hajtásra megitta a laudanumot és többé nem mozdult onnan.

Igy halt meg Clara d'Ellébeuse, tizenhétéves korában, 1848 március tizedikén. Imádkozzatok érte!

1899.

ALMAIDE D'ETREMONT
VAGY
EGY SZENVEDÉLYES FIATAL LÁNY
TÖRTÉNETE

*Miért és mily titokzatos bűbáj erejével jöttél
s ültél le ide mellém?*

*Mondd, mért zavar meg és mért emlékeztet
távoli viharra ódon gráciád és fekete gyászod?
Mért látlak mindig csak téged a multból?
És mért szenvedek annyit, ha olyan mintha
árnyas szemeddel, mely szinte örökre elmerült
az én szemem taván, keserűn szememre
hánynál valami mérhetetlen szerelmet és bűnt,
amelyről én nem is tudok?*

I.

Almaide d'Etremont hátradülve ül a padon és nem tudja magától elhessegetni szomorúságát, amelyet csak növel e bus és rég megszokott délután bágyadt unalma.

A palaszürke napóra, amelyre szivárványos fényt hint a nap, hármát mutat. Minden összeesküszik, hogy komor hangulatba borítsa ezt a lelket, amelyen át nem élt álom bánata borong. Ah, miért undorítja most úgy az ecetfák szaga a fiatal leánykát? Hiszen úgy szerette különös illatukat azokban az időkben, mikor kis leánypajtásaival kedvére játszott az árnyas fasorban.

Ó, messze szép idők! Semmi sem maradt már a nagy vakáció kedves napjaiból, melyeket haldokló őszi napszállatok festettek biborosra. Ó, Almaide d'Etremont! E forró déli óra tompa álmodozásában talán a lombok emlékét idézed, amelyek évről-évre ünnepélyesebb árnyat vetnek az intézet játszó-

terének fővényére? Emlékszel még, milyen érzelgős kisleány voltál már akkor, midőn a jutalmak kiosztásának napján téged választottak ki, hogy elszavald a zöld füzérek szüzi illatárjában az elégiát, melyet magad költöttél? Gondolsz-e szüleid temetésére? Vagy emlékszel-e arra az ifju barátnődre, akit halálba hajszolt lágoló és tiszta tébolya? Él-e még emlékedben, hogy siratta a harang a kristályos levegőben ezt a szegény Clara d'Ellébeuset, és hogy ringatódzott a kis fehér menet, melyben ott voltál te is, mint egy sereg hőszin liliom a lángbaborult temetőben? Hány délután telt el azóta!

Almaide d'Etremont huszonötéves. Jól ismeri a magányt és az árnyat, melyet a holtak borítanak a pázsitra, ahol egykor éltek. Telnek, mulnak az egyhangu napok és semmi sem szórakoztatja el ezt a magárahagyatott árvát ebben az óriási uradalomban, amelyben egyedül él elaggott, hallgatag, beteg nagybátyjával. Soha egy vándor meg nem áll a park rácsánál, hogy megfogja a sötét orgonák illatzáporában ezt a párjára váró galambot. Hiába üldögél Almaide a tó partján és lesi a mesebeli kárászhalat, mely a zöld homályu mélyből fel szokta hozni a menyasszonyi karikagyűrűt. És semmi nem felel álmaira, csak a pávák rikoltozása, melyek a tölgyek sötétlő gyászában terpesztgetik csillogó tollukat. És semmi sem vigasztalja meg töprengésében. És semmi sem tapad Almaide forró száiára, csak a nyugtalanul kóválygó szél, mely csókokat lehel az indiai gesztenyék testszinü ajkára.

Szemének nincs tiszta fénye, csak valami langyos és fölényes mélabu ég benne, sötét láng sugárzása a mozgékony, keskeny orr fölött. S a két orcája és álla olyan tökéletes, olyan telt ivet alkot, hogy minden csók csak megzavarná e formák összhangját. Széles karimájú, nyiló pipacsokkal diszitett szalmakalapja alól sötét hullámok gyászá-

val omlik a haja vállának csillogó gömbölyűségére. És egész teste maga a rest báj, amint álmosan nyújtózik a padon, melyre Almaide keze hanyagul ejt le egy levelet.

A levél Eleonore de Percivaltól jött, egyik zárdabeli barátnőjétől, akit néha-néha viszontlátott s aki eljegyzését közli most vele és meghívja az esküvőre: „Ó, Almaide, — írja neki, — úgy éreztem, hogy a szívem mingyárt meghasad . . . Soha nem találtam olyan szépnek a Tavaszt, mint ebben az évben . . . Talán az Égnek kedve telt benne, hogy egy kis kóstolót adjon nekem az örömből és a szokottnál is szebben fölékesítette a Természetet . . . Soha a rét ilyen elbájoló nem volt . . .

Soha nem láttam még oly pompásnak a mezőket és ha az orgonabokrok halántékomhoz simultak, olyan volt nekem, mintha ájulásba kellene hullanom az illatuktól. Ó, Almaide, csak azért imádkozom, ajándékozna meg téged is a jó Isten ilyen édes ittasultsággal. Ó, ha tudnád . . . A mult este, midőn éppen karonfogva sétáltam vőlegényemmel, dalba kezdett egy csalogány . . . Keblére omlottam és olyan volt nekem, mintha kitárulón tulajdon keblem vált volna ketté és mintha bennem most fakadt uj élet árja buzgott volna fel . . . És mikor aztán egyedül maradtam szobámban, valami végtelen hálaérzet oly erővel sodort az ég felé, oly rendithetlen, forró volt hitem, hogy úgy tetszett nekem, én vagyok az örökmécs, amely nem tud mást, csak Istenért elégni. És megértettem ekkor, hogy ha a Gondviselés el nem küldte volna Renét számomra, megváltam volna a világtól, hogy az Örök Jegyesség isteni fölmagasztosultságában éljem le életem. Ó, Almaide, imádkozzál értem! Vajha téged is ilyen tökéletes boldogság árasztana el! Ha meghaltam volna, téged kellett volna választania . . . “

— Eleonore boldog, — gondolja magában Almaide. — Milyen önző az, akit szenvedés nem bánt. Fitogtatja örömét az elhagyottak szeme előtt. Én, én mindig magam maradok. Belevénülök a várakozásba. És a naptár minden napja az elmúlt naphoz hasonlít majd . . .

Szegény Almaide! Szemébe könny tolul és összeszorul a torka. Kinyújtja karját, rózsát szakaszt és szorongón ajkához szorítja, mintha a virág volna gyötrelmeinek tanuja.

De aztán fölkel:

— Elég volt, — gondolja magában, — el erről az elhagyott tájékról.

Napszállat óráján elhagyja a parkot. Keresztül megy a tanyán, ahol nem hallani más neszt, csak a távoli kovácműhely szapora pörölycsapásait.

Az Etremontok kastélya ott áll elrejtve egy „Istendáldotta Völgy“ legcsöndesebb zugában. Ezen a tájon a rétek smaragd pompája, az ég kékjének ezüstös derüje és messze tündöklő hegycsucok kristályos fénye fon felváltva koszorút a kedves nyájak és apró vizesések fehérítő hava, a nyár aranyszőke kalásztengere s a pompázó ősz rőt-re váló bükkősei köré.

Alig kapaszkodik fel Almaide a tavaszosan viruló hegyek első emelkedéseire, álombafeledkezett kézzel tépdesi a lábához simuló enciánt és korai nárciszt. Majd a sikon bolyongva belép a nyár kék bölcsőjébe; forrásokra bukkan és megmártja arcát hűs vizükben.

Igy éri el ez este, szomoru gondolataitól s a lángoló augusztus elől menekülve az aldudesi erdőt. Hány sűrű, elrejtett utat tud itt! Már mint gyermek itt üldögélt és anyja, aki az Alcaraz családból sarjadt spanyol nő volt, meséket mondott neki Granadáról, önlelkét gyújtogatva a visszaemlékezés tüzen.

Almaide tizenhárom éves volt, mikor az anyja meghalt. Az ifju leányka még egyre maga előtt látja a lángoló szobát, ahol atyja a klastromból nagy sietve hazahívott leányát karjába szoritotta; a halottas ágyat, amelyen fehérbe öltözötten feküdt Guadalupe de Alcaraz és úgy felcicomázva mint a Szűz Mária valami régi Almeria-képen.

Ettől a naptól kezdve balvégzet árnya ült a család ősi fészkén. D'Etremont ur nemsokkal azután a tébolydában halt meg, ahová sürgősen be kellett vinni, míg a gyermeket egy beteges, szükszavu nagybátya gyámságára bízták, aki nem éppen haszon nélkül kezelte huga javait és egészen elzárta őt a társasélettől.

És Almaide egyre jobban bemélyed az erdőbe. Fehér fátyolruhája lobog a szélben, amely napszálltával kerekedett fel. A víz partjára ér. Levetkőzik és elragadtatva merül a mélybe a patak legeldugottabb kis öblében. Látja, hogy futnak el két szép lábának remegő mozdulata elől a megrémült halak fehér árnyai. A bőre megborzong, amint lassan-lassan mind mélyebbre merül alá a hűvös, kristálytisztá zöldbe, melyben remegve imbolyog a rétek árnyas tükörképe. Mély lélegzetet vesz és a két válla megremeg, mikor egészen átcsap rajta már az ár. Mély csönd borul a vízre.

Almaide a patak kavicsos fenekére ül le s oly boldognak érzi így magát, távol a gyűlölt kastélytól, távol a parktól, amelyben minden virág bubánatos arccal mered rá. Azért gyakran jár ide így napszálltakor, hogy a víz gyöngéd, lágy bársonyát sima, telt formájú kebléhez ölelje. Tudja, hogy ember lába nem lép az elhagyott helyre. Tulzott szeméremérzet úgy sem bántja. Hiszen szidást kapott már a klastromban is, midőn kacagva, félmeztelen futkosott a hálótermeken keresztül.

De most, ez este, míg ábrándjai karján ringa-

tódzik és vidáman nézi, hogy kapja el a viz sodra érzелgős barátnője, Eleonore levelét, ez este zajt hall a patakpart felől. Főlpillant és sietve rejtőzik el a bokrok között.

Egy tizenötéves pásztorfiu jár ott, a dereka meztelen, a kurta, kék vászonnadrág fel van tűrve a combján. Ugy gázol át a sekély vizen és két kecskét terelget maga előtt. Eltűnik és Almaidet meg se látja, de a leány elpirul, mikor a fiut megpillantja.

Hazatérve, zavart és lázas, but érez szívében ez este. Hamar nyugvóra tér, miután jóéjszakát mondott nagybátyjának, aki még az étkezések alkalmával sem hagyja el szobáját, ahol fekve tölti az egész napot. Hideg volt a fürdő, gondolja Almaide magában. A vizről álmodik, melyre arany árnyak peregnek, barátnője leveléről, amint el-elmerül, meg fel-felbukkan az ár sodrától ragadva; fürge halakról, a kis pásztorról, aki a vízben gázol. Oly vidám volt az arca.

S a lába rőtre égett, mint szüretidőn az érett tengeri, kis melle domboru. Vajjon szokott-e gyakran arra járni? Almaide eddig még soha nem találkozott vele. Milyen bájos is ez a gyerek... Oly kedvesen fűtült és két kecskéje fekete volt.

II.

Almaide d'Etremont szívesen nézi a táncot, amelyet a hegyi lakók vasárnap délután az ó-temp-lom körül lejtenek. Széles körben állnak ilyenkor ott a pásztorlányok és pásztorfiuk. A lányok vérpiros főkötővel ékesítik fejüket, ifju keblük kendő alatt piheg, amelyre kalászos s a hegytetőkön nyíló kék, piros virágok vannak himezve. Fekete szoknya van rajtuk, azurkék pántlikával, amely hátul széles

csokorba van kötve és olyan, mint pillangók égi színek himével szegett szárnya. És ünnepélyes lassúsággal ring körben a tánc, oly csendesen s oly lágyan ringató dallam kíséretében, hogy attól fél az ember, mind elalszanak énekük bágyadt zsongásától. Ezeknek a hegyi parasztnak olyan mozdulatlan az arcuk, mint valami élettelen tárgy. Csak agátokhoz hasonló szemük árulja el, hogy hatalmas és édes élet lobog bennük.

És amint Almaide a lassu ringással tovalejtő kört nézi, s a dallamot hallgatja, mely béketűrő és vágytalan, kimondhatatlanul nyugodt és vágytalan, egyszerre ráismer a kis pásztorfiura, aki egy nappal ezelőtt szemeláttára bajtotta át a kecskéket az aranyló vizen. Nem tudja, ki lehet, pedig régóta ismeri csaknem mind azokat, akik itt összejönni szoktak. Bájos gyerek, gondolja magában. És mosolyogva nézi, milyen nagy komolyan táncol a fiú, kéz a kézben, két szép lánykával, akiknek orcája olyan, mint hajnal harmatában pirosra gyúlt gyümölcs. Almaide jót mulat, mikor arra gondol, hogy látta tegnap — feltürt nadrágban, csaknem oly mezetenül, mint egy maszülettett kis komondorkölyköt, és hogy most itt látja a pásztoroknak gyapju ujjában, míg lépte, hangja teljesen a panaszos dal ütemébe vesz.

— Ki vagy, te csöppség? Hová való vagy? Ki fia vagy?

— Guilhemnek hívnak, kisasszonykám. Arramounba való vagyok.

— De hol jártál eddig? Nem láttalak még itt soha.

— A bátyám helyett vagyok most itt, akinek másfelé kellett mennie.

— De hol jártál eddig?

— A Gavarnie völgyben, kisasszonykám.

— És mit csináltál ott?

— Szandálzsinórt fontam s a bácsikám kitanított jó hegyi vezetőnek.

— Fiatal vagy te arra, hogy a hegyek közt mászkálj. Hány éves lehetsz?

— Tizenhatéves.

A fiu arca mozdulatlan marad. A kérdések nem hozzák zavarba. Minden vonása tiszta; a bőre oly lágy, mint a tej, a szeme szederfekete, foga fehér, mint a nyulé, az ajka tüzes, olyan szintű, mint a vörös vadszőlőlevél.

Az anyja is odalép Almaidehez.

— A fiammal beszél, kisasszonyka? Nem veszed le mingyárt a süveded, Guilhem! Ugye, még nem ismerte eddig?

— Nem . . . De csak hagyja, hadd menjen vissza táncolni. Szép gyerek.

— Bizony, kisasszonykám, szemrevaló fiu. De nem mindig jó. Mindig rám jön a nevetés, mikor táncolni látom ezekkel a lányokkal, kik öregebbek nála. De ennek csak a bolondságon jár az esze.

És újra közeledik a körtánc és az ének s angyali kelleme lengi körül. Mint tömjénfüst emelkednek a hangok s szállnak föl a rőt ragyogású lejtők felé. Most itt az óra, midőn aranysugárba vonva áll a hegy, mint bíboros gyümölcs, mint fénylő templom; az óra, melyben a hunyó sugár égő borok színével ömlik el a rododendronokon s a farkascseresznye fürtös bogyóin és kósza árnyak kelnek a fenyveserdő azurkék alkonyából.

Almaide d'Etremont hazatér a komor kastélyba; szíve mélyén ott bujkál a bánat, hogy neki nem jutott rész az egyszerű nép örömeiből. Ó miért nem is lehet pásztorkányka? Mért nem lakhat ott a szakadék lábánál, ahol remegve kék virágok nőnek, ott valamelyik pásztorkunyhóban. Ő is megtudná merni korszóját a zöld, nyári fényben buzgó forrásvizben. Egyszerű kertjébe liliomot, roz-

maringot, százszorszépet ültetne. Nem bántaná többé a pávák kellemetlen rikoltozása. Kakasok napkeltő rikoltozása volna az ébresztője. Aratáskor nap-nap után följárhatna a hegyre, hogy ebédet vigyen ifju bátyjának. És mindketten izes bogyókba harapnának. Forrásvíz ezüst kacajára figyelnének. Rododendronok sziromajkát csókolgatnák. Sziklaforrások áldott vize volna az italuk. Zöld galyakkal terelgetnék a nyáját a tarkavirágos réteken. S a magasból apró kolompok tompa csengése verődne a fülükbe.

De mindez hiu ábránd. Haza kell térnie a megszokott unalomba s vonszolnia tovább egy reménytelen élet egyhangu undorát. Szegény Almaide! Szomorú szolgálók s egy rigolyás, gyöngélméjű nagybácsi szűk körében ennek az átkozott magánosságnak a rabja. Akár Anna nővér fönn a toronytetőn, semmit sem lát, csak a fáradt bárányok patája verte port. Semmi mást. Roppant fájdalmának ólomsulya alatt arra is alig kel már vágya, hogy bánatát meghitt naplójára bizza, mint valamikor a klastromban szokása volt.

Szobájában újra álmodozni kezd. Fáradtan ül és bokrétát kötöz a virágokból, amelyek szanaszét hevernek az ölében. A hunyó nap fénye megvilágítja féloldalt az arcát, maga az alak árnyékban marad. Unatkozik. Tompa ernyedtség lepi meg, kimondhatatlan kielégületlenség, valami nyomasztó érzés bántja, amelyet szeretne elűzni; szorongás fogja el, amilyen néha ébredéskor borzongatja. Aztán semmit sem érez már, csak egyszer pillanatra visszatérő öntudattal a könyöke nyomását a térdén; oly fájdalmas ez, hogy felkel a karosszékből, amelyben resten elnyújtózott. Fel és alá jár a szobában s le sem teszi a kerti kalapot. Ruhájának habkönnyű selyme, mely sejtelmes neszszel susogja körül, epedő vágyat ébreszt benne s

a gömbölyű tagjaira simuló könnyű kelme nyugtalan forrósággal önti el

Milyen szép így Almaide d'Etremont. Két szeme, melyet árnyék karikáz az árnyban, sápadtsága, amely összeolvad a haló nap fakó derengésével, erőteljes és mégis kecses járása, amely ringón emeli testét minden léptével, minden jel az anyja vérére vall, mely a spanyol nap izzásában ért meg.

Leteszi a csokrot a faragott polcra, amelyen rézveretek csillognak, leakasztja a falról a gitárt s pár akkordot ver ki rajta. És Almaide leül s egyik térdét a másikra téve, ideges kézzel markolja meg a zengő fát, megpengeti a bongó hurokat és Almaide dalba kezd.

A tekintete az ablakon át az alkonyi kékségbe merül, amely egyre emelkedik és minden lankára fényt terít. A denevérek, a szurágta tetők barátai kavargón tétova köröket vonnak és csapkodó szárnyal siklanak a kristályos levegőben. A tölgyerdők merev gallyai nagy, fekete füstfelhőként remegnek az éjjeli kékségben, amely úgy ömlik el a sötét allék fölött, mint gyöngyfényű folyam.

Almaide földre ejti a gitárt. Hátrahulló fejjel, lecsüngő karral, semmibe tévedt szemmel s megmegránduló arccal érzi a pillanat borzongó szépségét. Mert, mint felvillanó látomás, úgy rémlik neki, hogy a hold fényében, amely egyre följebb emelkedik és reszket, mint a fodros patak, egy fiatal kecskepásztort pillant meg, aki nevetve feszíti felé napsütött törzsének égő bimbóit.

III.

Mióta Almaide a kolostort elhagyta, ez már a hatodik esküvő, amelyen mint vendég jelen van. Még pitymallat előtt felébred a szobában, amelyet a Percival-kastélyban rendeztek be számára és el-

ábrándozva buslakodik rajta, hogy nem ő az, aki rég epedve várt vőlegényének nyújthatja ma szívét és kezét.

... Tulajdonképen igazságosabb lett volna, ha én jegyzem el magamat előbb, mint Eleonora. Ő három évvel fiatalabb nálam. És nem vagyok szép talán? ... Mégsem jön senki, akinek én kellek. Ügyet sem vet rám senki. Nagybátyám mindenkit kinéz ... Milyen gyötrelmes ez. Miért nem menyasszonyi köntös ez a ruha, amelyet fölveszek? ... Nekem csak kin végignézni ezt az esküvőt. Nem fogok semmit enni, táncolni sem fogok, ez mind ugy untat ... Ha akkor találkoztam volna a vőlegényével, mielőtt még őt megismerte, nem választhatott volna éppen ugy engem is? ... Miért ne? Minden dolog véletlenül mulik ezen a világon. De nekem nincs szerencsém ... Beszélik azt is, hogy Eleonore nagyon gazdag és hogy amim nekem van, az oly kevés ... És apám az örültek házában halt meg ... Dehát én magam nem vagyok örült ... Ha valakinek olyan nagybátyja van, mint az enyém, az csakugyan házassági akadály ... Ha az embernek nincs elég hozománya, nehezen akad vőlegény. Lesheti mások szerencséjét ... Milyen ostoba dolog, milyen felháborító, milyen szomorú ... Az ifju pár Spanyolországba utazik. Odavaló volt az én anyám. Engem illetve, hogy mint ujdonsült asszony odamenjek ... Fontarabia lesz az első állomás. Ismerem Fontarabiát. Együtt töltik majd az éjszakát. Ugy szeretnék együtt hálni valakivel. Hallani fogják, hogy zug a tenger. A tenger kék és tündöklőn ragyog fel a napig. Tehetnek, amit akarnak. Megbujnak valami kis vendégfogadóba, amelyben öszvérhajcsárok tanyáznak. A lányok ott gránátvirágot hordanak hajukban. Magas kertfalakon szegfűk nyílnak. Eleonore lemegy majd a zöldelő völgybe, aztán leheverednek

együtt a mohába . . . Unalmas itt az ágyban. Föl kell kelnem . . .

És már zsibongva élénkül meg a kastély. Föl-séges nap lesz. Az egész ég olyan, mint egy üde nagy harangvirág, amelynek burája alatt közepén ott a pázsitos térség. Ó tiszta fény, te esőnél finomabban szitáló! Ó viruló távol! Mért teszitek ma még a szokottnál is borusabbá Almaide d'Etre-mont lelkét?

Ágya szélére ül és mielőtt fölkelne, büszke keserőséggel szemléli csodaszép karjának tökéletes formáit, amelyen becézőn ragyog szemének sötét fénye. Beszivja bőrének vad illatát s a keblét újra csak sirás dagasztja.

Hát még felöltözve milyen szép! Hatalmas szoknyájában, amely rózsaszínű, mint a felhasadt füge s amely krinolinra feszítve olyan, mint felfordított virágkehely, mint valami tüzes belladonna, amely himporos bibéin tartja fenn magát.

A bronzszínű nyak, amint a derékból előbuvik, hüvelyként fogja át a szárát ennek a bódult virágnak. És minden lépésnél, amelyet Almaide piros cipőcskéi hegyén a szobában tesz, az az érzésünk, hogy mingyárt meztelenül lebben ki a lán-goló szirmok közül.

De most a nászharang zokog bele az angyali csöndbe és nehéz hintók gördülnek az udvaron. A környékbeli családok érkeznek. Itt vannak Limeruilek. Most Demonvillék érkeznek. Itt jön az öreg d'Astin marquis, aki reszketően sántikál falában d'Ellebeuse barátjára támaszkodva. Mindenki szép fehér haját nézi. Erre a napra kivételesen ott hagyta nagy bőr karosszékét, amelyben az Aeneist fordítja és uti emlékeit gyűjtögeti a kínai birodalomról, amelyet valamikor bejárt. Azt beszélik, hogy tragikus események dúlták föl életét és hogy sorsa alkonyán, mint Robin-

son, mikor a puszta szigetről visszatért, csendesen készülődik rá, hogy békében érje el Isten országát. Almaide ablaka előtt megy el és a lány jól kiveszi markáns arcélét és azt a ráncot, amely fájdalmas barázdát von az aggastyán arcára. A lépcső alján két derűs tekintetű fiatalember mély tisztelettel üdvözlí. A marquis mosolytalanul viszonozza köszöntésüket.

Most nagy sereg ló patkója csattog a kövezen. A völgy ifju parasztlegényei jönnek a menyasszonyt köszönteni. Szép, szelid kis üszőborjut hoznak neki, borostyánnal koszoruzva. A falubeli lányok pedig fehérbe öltözve nagy fűzfakalítkát hoznak, amelyben két gerlice turbékol. Az allét babérfák, puszpángok és kardliliomok szegélyezik és a harang, amelynek most a két galamb felelgetni kezd, egyre bug a légies, könnyed reggelen. S az ifju leánykák hangja futórózsánál könnyedebben hal el a ház morajló visszhangjában. Már jókor reggel fölébredtek a hálósobákban, melyeket a menyasszony szobája mellett rendeztek be nekik, nevetésbe hasadt az álmuk és karcsu, mezitelen karjukat lustán emelték még álomtól nehéz hajukhoz.

Csakhamar feláll a nászmenet. Megjelenik a menyasszony és ringón megáll. Olyan, mint a lilium színes virágok bokrétájában. Fehér orgonával vegyes narancsvirág koszoruzza sima, fekete fürteit s a fejről leomló fátyol oly könnyű, hogy kékbe villan, mint a szitakötő szárnya. Lesütí a szemét s a pillái ugy verdesnek, mint fekete pillangó szárnyai, amely sötét, enciánkék szemének színes iriszére telepedett. Ovális arca kissé tán jobban is megnyult; és az orra oly kecses, hogy szinte nyugtalanító már, oly nagyon halk az éltető lehellet, amely cimpáit remegteti és oly rendkívül éles ívben hajlik a két összeszorított, sápadt ajk fölé.

Mint gyöngyvirág, oly gyöngéden fehérlik ki a vállak halma a bodros csipkenyakból. És a bőszalagos ujjakból szinte megdöbbenően piciny kezecske bujik elő s fogódzik kissé riadt kapaszkodással az atyai kézbe.

Almaide megcsókolja Eleonoret és miután viszonozta de Landelaye urnak, a jövődöbéli férjnek köszöntését, elfogadja de Soulére ur karját, aki a menetben kísérője lesz. Lovagjának megválasztása csak félig-meddig van inyére. De Soulére ur özvegyember és az a hire, hogy nagyon sokat szeret beszélni önmagáról nem tulságosan érdekes dolgokkal kapcsolatban. Sokkal jobban illenék La Bruyére „Jellemrajzai” közé, mint ide, — gondolja magában Almaide. — Hagyom majd, hadd beszéljen...

Mindnyájan gyalog mennek a templomba a pirosuló málnasövény között. A forróság nyomasztó. Mindenki hallgat. Csak egy füves, nedves árokban brekeg fel pillanatra egy béka.

A templom hajójába széles sugarakban ömlik be a fény, amely színesre gyul a festett ablakoktól s a menyasszonyi ruha uszálya, mint valami szivárvány bomlik ki a hűvös kőkockákon. A kápolna olyan, mint valami zsongó mézes kaptár, amelyben szerényen forgolódik a méhek szorgos népe. Erdőszag és angyali tömjénillat andalodik a szent menedékhelyen. Egy kis harmonium panaszos szava dűnnyög és reszket végig a boltívek alatt, megindítva az áhitatos szíveket.

Almaide d'Etremont térdre borul, a kezébe temeti arcát, olyan, mintha imádkoznék, de ez a helyzet csak arra szolgál neki eszközül, hogy elszigetelje magát és bebocsáthasson a szívébe egy keveset abból a megnyugvásból, amely a lélek belső csöndjéből születik. Elbájoló így: ugy tesszik, hogy a test, amely egészen megfeszül a térdelésben, mingyárt szétpattantja burkát és fel-

hasad, mint érett gyümölcs, amelyet sulya lehullat a hajfűrtök lombjai közül.

De Almaide hamarosan fölemeli fejét és az egyik áttetsző festett ablakon a gyermek Keresztelő szent Jánost pillantja meg, amint állatbőrökbe öltözve áll egy patak mellett. Mingyárt a kis Guilhemre gondol, aki szintén pásztor s aki éppen így kel át a patakok gázlóján.

... Milyen áldott is volt az a korszak, midőn ur és szolga egy családhoz tartozott... Ez volt az aranykor, — gondolja magában. Rut markot szedett Booz mellett, aki feleségül vette. Pipacsok véreztek a keresztek árnyékában. Sűrű nedvtől dagadtak Kánaánban a violaszínű szőlőfűrtök... Az asszonyok a tévék árnyékába dültek le hűsölni. S a törzsek ifju vezérei a pusztaságban imádkoztak.

— Ó, Istenem, — gondolja magában Almaide d'Etremont, — Istenem, hallgass meg engem, szeretni *akarok*, olyan szomorú vagyok... olyan szerencsétlen... Istenem, szeretnem kell valakit... Hozzád kiáltok!

De senki sem felel a fiatal lánynak, csak a harmonium, amely tovább folytatja reszkető, vékonyka énekét és úgy sir, mint esti szél a vizek fölött.

A menet újra feláll és a templom kiürül. A megfonnyadt lomb illata még erősebb a déli napban. Két nagy asztalt állítottak fel a pajtában, amelynek falait zöld gallyakkal díszítették föl. Az egyik asztalhoz a tanyabeli parasztokat hívták meg. Az ebéd megkezdődik. Kinn a napi lárma elül. Az ajtó zárva van. Nem hallatszik más, csak a villák enyhe csörgése a porcellán táányérokön. Az árnyék meglocsolja a lelkek békéjét. D'ASTIN ur fölemelkedik és így szól:

— Jól esik nekem, drága gyermekem, derék kis Eleonore-om, hogy a te boldogságodról elmélked-

hetem, mikor már számomra a nap nem sokára az Árnyak birodalmában kel föl. Olyan vagyok, mint Odysseus, aki hazakerülve otthonába, szeret visszaemlékezni a viharos tengerre és küzdelmeire. Olyan vagyok, mint kicsi hiján százesztendős vén szilfa, akinek öröme telik benne, hogy hulni készülő lombjaival a ti ifjuságotoknak és gyöngédségeknek kedves fészket rejtegetheti.

Oly sok változatos kaland estéjén, amely lépteimet a kínai birodalom partjairól a ködös Albion szirtjei felé irányította, itt állok égre emelt szemmel, bizva az isteni csillagban, amely céljukhoz tudta vezérelni a napkeleti bölcséket épp úgy, mint Genua merész Hajósát.

Sok-sok viharos Nyár szántott kitörülhetetlen barázdákat arcomra. A sok téli fagy mind itt-hagyott homlokomon egy keveset az örök hóból. amely arra figyelmeztet, hogy nemsokára egy mást Égi Birodalom első csucsaira kell fölkapaszkodnom.

Drága gyermekem, te most életed fogytáig ott leszel a férfiu oldalán, akit magadnak választottál. Kiválósága büszkévé tesz majd s a jósága boldoggá. És az Ur megáld benneteket ivadékaitokban.

Hej, barátaim, mért nem cselekedtem én is úgy, mint ti! A Teremtő a földi Paradicsom arany gyümölcsei alatt azt akarta, hogy társa legyen az embernek. Engedjétek meg egy aggastyánnak, akinek féllába már a sirban van, hogy elpanaszolja életének belső magánosságát.

Igaz, szép utazni. Érdekes felöltözni egy mongol város fejedelmének diszruhába, lámának öltözve behatolni a szent berkekbe, az se baj, ha az ember falábbal tér vissza egy ilyen felfedező utról. Kellemes a csillagos ég titkait tanulmányozni a pekingi jezsuita atyák társaságában s egy kellemes nép körében megülni a negyedik holdujulás ünnepét!

... De mennyivel szebb annak az élete, aki az

Ur akarata szerint élt és aki úgy hal meg, mint a mesebeli földműves, hogy gyermekei kezében pihen a keze.

Engedjétek meg, barátaim, hogy mielőtt hangom örökre elnémul, rátok bizzam a talizmánt, melyet hosszú bolyongásaimból magammal hoztam. Talán hasznát vehetitek valami nagy veszedelemben: Ne éljétek bele magatokat tulságosan az álmokba. Mert az álmokból születik a bánat. Ismertem egy ifju tatár lánykát, akit, mint Csipkerózsát, annyira hatalmukba kerítették az álmok, hogy belehalt fájaldalmába, mikor hétévi álom után felébredt.

Merüljétek bele a háztartás gondjaiba. Neveljétek madarakat. Termeljétek hasznos növényeket. Látogassátok a környékbeli szegényeket. Tanítsátok születendő fiaitokat és leányaitokat szeretni, mert csak a Teremtő alkotásaiban lelhetjük örömünket és vigasztalásunkat.

Most pedig bucsuzom tőletek, gyermekeim. Nem minden megindultság nélkül szemlélem, kétségkívül utoljára, ennek a parknak gyertyánfáit, amelyek alatt, idestova már jó hetvenöt éve, drága Árnyak ölelkeztek. De egyben édes megnyugvás is tölt el, hogy számtalan viszontagság után az örök békeség int felém és nagyon boldognak érzem magam, amiért a Mindenható megengedte érnem azt a kegyet, hogy egy kedves multat láthattam ujja-születni tibennetek.

D'Astin ur beszéde befejeztével nagy tüggelbajjal leül. Tiszteletteljes csönd támad, majd taps követi ezeket az ékes, megható szavakat. A szónok mellett megremeg egy fekete alak. A vén d'Etangesné az, szegény Clara d'Ellebeuse nagyanyja, aki zokogva temeti eres, csontos kezébe arcát. Egyszerre csak elbájoló s egyben fájdalmas mozdulattal, félkezét még egyre nedves szemén tartva, odanyújtja a másikat öreg barátjának, d'Astinnak,

aki megcsókolja ösztövért ujjait, melyeken mintha sirnának a régi gyűrűk.

És Almaide d'Etremont, aki szép, mint az éj, lángoló ruhájában, azt gondolja magában az öreg urat szemlélve, aki reszketeg kézzel emeli poharát:

— Milyen jószágos . . . Nekem jobban tetszik a vőlegénynél . . .

És Almaide nagy örömeire ebéd végeztével d'Astin ur odalép hozzá:

— Nagyon régen nem láttam már, szép kislányom . . . De olyan ritkán mozdulok ki hazulról . . . Hogy érzi magát a nagybátyja? Még mindig örült? Végre is! . . . Ah, kedves anyja és apja milyen szeretetreméltó emberek voltak. Hogy van az, hogy ilyen csinos lány létére még nem ment férjhez? Ah, vagy úgy? Ertem . . . A nagybátyja . . . Gondolhattam volna.

— De elvégre — folytatta d'Astin ur mosolyogva — semmi sem tart örökké . . . Azért terem a gránátalma, hogy leszedjék. És akárhogy vigyáz is a fára a maga Argus bácsikája, egyszer csak meglopják, kedvesem . . . Bizony sajnálom, hogy nem vagyok már elég fiatal . . . Hát mondja csak! Nagyon unatkozik odaát? . . . Mindig otthon ül? Mikor látogat meg engem? . . . Kedden közös barátaink lesznek nálam, jöjjön el maga is!

Almaide válaszol neki:

— Maga nagyon jó, d'Astin ur! Szeretnék elmenni, de nem lehet. Igaz, hogy a nagybátyám nagyon keveset lát, mégsem tűri, hogy otthagyjam az aldudesi kastélyt és szétnézzek egy kicsit a világban . . . A mai engedély különös kivétel . . . Köszönöm, d'Astin ur, köszönöm.

— Akkor hát, gyermekem, — jegyzi meg d'Astin ur félig tréfásan, félig elszomorodva, — kiválasztom a nagybátyja számára a legszebb tölgyfámát koporsónak.

Állva mondja ezt, s botjára támaszkodva, rikácsoló nevetéssel, akár Voltaire. De szeméből nagy, nagy jószág sugárzik, bár úgy látszik, mulattatja a rémület, amelyet a piruló fiatal leányban kelt. Megértő szkepticizmussal néz rá, mint afféle tapasztalt öregember, aki bámulattal adózik még a szépségnek, de már csak megindult és kétkedő mosolya van az ifjuság ábrándjai számára.

IV.

Néhány nappal Eleonore esküvője után, amint Almaide d'Etremont éppen a patak felé tart, mely az aldudesi erdőt öntözi, a meredek parttól nem messze rábukkan a kis Guilhemre, aki sűrű fűben ül és furulyázik.

— Mondd csak, nehéz azt a furulyát fujni?

Azzal fogja a háromélű fasipot és égő ajkát a végéhez érinti.

— Nem, nem úgy kell, kisasszony. Balról jobb felé kell huzni a furulyát, azután meg jobbról bal felé és egymásután belefujni mind a tizenkét lyukba.

Az est lágyan megremeg egy kis zápor emlékére, mely fényes napsütésben zuhog el. Bolyhos fehér fellegek futnak a tiszta és áttetsző kékségen. A zöld víz, amelyen a kékecsillanó füzek könnyei fénygyűrűkké tágulnak, helyenkint felzavarodik, ott, ahol a feltörő buborékok szétpattannak a levegőn.

— Gyere, menjünk a patakhoz, — mondja Almaide a pásztorfiunak. — Ülünk le ott, akarod?

A fiu Almaide lábához kuporodik és ajkához illesztve sipját, felfujja arcát a kívájt fán, amely megzendül.

— Ki volt az a helyes pásztorleány, akivel tegnap táncoltál? . . . Az, akinek lakktopánja volt, meg lila harisnyája?

— Az a barátnőm, kisasszony.

— Hogy-hogy a barátnőd?

— A szeretőm, kisasszony.

Almaide elpirul és megkérdi a fiutól:

— Mi a neve?

— Maïlys.

— El vagytok igérkezve egymásnak? ...

— Ó, eligérkezve... még nagyon fiatalok vagyunk.

Azután hamiskásan így folytatja:

— A hegyek közt elmulatozunk.

— És mivel mulatoztok?

— Hát szerelmeskedünk, kisasszony.

Almaide elpirul, egy pillanatig hallgat, azután megkérdi:

— Hogy szoktatok szerelmeskedni?

... És mikor ezt kérdi, dobog a szive, zug a füle. Maga se tudja, sajnálja-e, hogy beszélt. Kinyújtja a karját és az ujjá vékony selymén át érzi a kis pásztor arcának forróságát. Egy hosszú pillanatig maradnak így némán, mozdulatlanul, egészen megbénítva tétova vágyuktól és a bódító illattól, amely a vörös ménták kelyhéből száll fel.

— Istenem, most csak még rosszabb lesz, — gondolja magában Almaide. — Olyan jó volt úgy ...

De amint a maga gyönyörűségére, szinte alig érezhetően, sőt csaknem öntudatlanul magához huzza a fiu fejét, ez hirtelen felvág, mint a sövényen legelésző kecske és rátapad a lány szájára, amely édesebb és langyosabb, mint a szétomló husu gyümölcs.

Csak ekkor áll fel a fiatal lány és szó nélkül elmegy.

Ettől a naptól kezdve gyakran találkoznak és szeretkeznek. Az augusztusvégi langyos sarju jól elrejti csókjaikat, melyeket senki nem gyanít és senki nem zavar meg. Összeölelkeznek és a folyó vizek kacagó csobogása s a legelésző kecskék kérődzésének egyhangu zaja elringatja őket. Néha

felkeresik a puszta tájakat. Milyen öröm kart karba öltve befuródni a parázsló fűrtök közé. Milyen képes megsemmisülés mézét izlelik, mikor a délután forró kohói megolvastják az agyagos ösvényeket s egyszerre csak valami zivatar ritkás nagy könnycseppjei kezdenek kopogni a lombon. Hát még a lassu hazatérések a magas szőlőtőkék között, mikor a szomjas rigó hiába hívogatja az eltűnt szőlőfűrtöket és a pihenők a fügefa alatt, mikor Almaide ennyi aranyló mámor terhétől roskadozva már csak vergődő pillákkal sóhajtozik . . .

Csakhamar itt az ősz és akkor a hegyek közé rejtik szerelmüket.

Almaide szenvedélye annál jobban nő, mennél inkább elveszti tudatlanságát a kis faun karjában. Fentartás nélkül, félelem nélkül, megbánás nélkül adja oda magát. A csókok hűsítő perzselésén valami nagy biborgyümölcs csipős ízét érzi, amely minden tagján végigbizzereg. A nemrég még gyászos parkot ezeknek a csókoknak az emlékével hinti tele. A pávák rikoitozása már nem teszi bánatossá a lombzugolyok árnyát, hanem vakitón és vidáman harsan a napfényben. Nagybátyja nyugtalan szélye, akárcsak a hírek, melyeket Eleonoretől kap, egykép közömbösen érintik Almaidet, csaknem ellenségesen fogadja őket. És most a vágy és a várakozás óráit mutatja a napóra lapján az érett napok éles árnyéka

Kettesben kapaszkodnak fel a sziklás ösvényen s elhagyott pásztorkunyhókat keresnek fel. A hársak még nem hullatták le lombjukat, amely vörös, mint a tűzben izzított réztallér. Ez örökös alkonyat kék csöndjének lágy zaja, s a fenyvek árnya simogatja vergődő tekintetüket, vidáman követik pillantásukkal a felröppenő fehér foglyokat, amelyek életet remegtetnek az üres magányba.

A falubeliek közül senki sem ütődik meg rajta,

hogy csaknem minden nap együtt látják jönni-menni őket. Tudják, hogy Almaide kedveli ezeket a sétákat, amelyekről mindig virágos gallyakkal tér meg és nincs benne semmi meglepő, hogy vezetőt visz magával: veszedelmes egyedül bolyongni a hegyek közt.

Ó, vizesések, melyeknek mintha mozdulatlanná merevült volna villámgyors zuhanása! Aranyló biborra gyult egek! Ragadozó madarak, akik alábuktok a szakadékok mélyére, ahol a zaj alszik! Szűz vizek olvadt zafirja által vájt üregek, nézzétek, hogy megy a két szerelmes gyermek!

Hol a sötétlő borostyánok csalják őket, hogy lepihenjenek, hol a pázsitos gyep fogadja és köszönti őket, amely zöldobb, mint az a völgy, ahol Cervantes pásztorai belehaltak a szerelembe.

Almaide csuklyáját és sottis sálját vette fel ezekre a hegyi kirándulásokra. Ő maga himezte a sisakvirágokat, a pipacsokat és az őszi kökörtcsineket a suhogó és fénylő selyemre, mely habosan duzzad a keblén. És kis Guilhem még jobban szereti így, mert nem az aldudesi kisasszonyt látja már benne, hanem olyan a szemében, mintha testvére volna a kecskepásztor-leányoknak, akik a hunyó nap szemképráztató fényességében terelgetik hazafelé a nyájak egyenletes árnyát.

Milyen jó, hogy Almaide szomorúsága végre szertefoszlik. Ó, milyen gyötrelmesen tengette eddig az életét! Most eltűnt a csömör, amellyel régi élete töltötte el, az éles és folytonos fájdalom, amellyel keblét az undor szorongatta, a nyugtalanság, hogy senki se szereti őt, akinek a szíve csordultig telt keserűséggel és féltékenységgel, mikor az istállók tetején a turbékoló galambok egymáson verdestek szárnyukkal.

A halált, igen, a halált választotta volna inkább, semhogy visszatérjen abba, ami volt; a halált,

amelyet úgy kívánt valaha, mikor az éjszakába tárt ablakon át hallgatta ágyában, hogy suhog és hal el a vihar szele a fügefa sűrű lombja közt — és mikor nem hallott egyebet annál a sóhajtasznál.

— Szeretsz? Mondd, szeretsz-e, kis Guilhem?
— kérdi tőle.

A fiu bogárszeme belevillan a leányéba és nem felel neki, csak csókokkal, amelyeket a leány számol. Azután behunyja szemét a vágy hevében, mint az erdei vándor, ha méhek rajzanak felé és megmámorosodik ennek az erdei virágnak illatától.

— Hol voltál tegnap? Tegnap nem láttalak. Mondd meg, hol voltál? Tudni akarom, hol jártál.

— Tegnap turistákat vezettem az Ötsucusra.

— Nem igaz! Fogadok, hogy a kis kecskepásztorlányt látogattad meg. Mailysnél voltál. Ereggy. Már nem szeretlek.

— Nem voltam vele. Az Ötöshegyen voltam.

— Hazudsz! Csókolj meg!

És Almaide hagyja, hogy ez a kis hegyi mókus játsszék vele. Semmi tartózkodást nem érez vele szemben. Ő, akit joggal vádoltak a zárdában, hogy tulságosan kimutatja fajtájának büszkeségét, most szabadon átengedi a kis pásztor csókjainak arcának rebbenéstelen és tökéletes oválját, amely szinte egy sötét Mária Antoinette nyugodt fölényére és mély érzékiségére emlékeztet.

Milyen kevésbé bánja most, hogy nem ment férjhez! Hogy is lehet az, hogy alig néhány napja még az volt a vágya, hogy olyan élete legyen, mint Eleonore de Landelaynek! Mit törődik most vele Almaide, hogy a barátnője Spanyolországot járja kiélt, sápadt férje karján . . . Valamennyi lán-goló táj ott van Almaide szívében és a perzselő tájak minden bora, minden biborló gránátja, minden szerelme és minden dala. Ah, százszor és ézerszer többre becsüli a legkifogástalanabb gaval-

lérnál a völgynek ezt a fekete bakját, aki tűzpiros szájával csókolgatja.

Szeretik egymást. A jó időnek vége. A sötétlő nyár és a vérző ősz után jön a tél. És mikor beköszöntött a tél, Almaide abban leli gyönyörűségét, hogy visszaidézi emlékezetébe a kéklő erdőket, szerelmüknek első rejtekeit, a patakokat, melyeket La Fontaine galambja kedvelt, a szitakötőket az aldudesi ér zöldes vize fölött, a cséplőgépek dohogását, amely a gerlék turbékolásának és a csókok csöndjének kísérőzenéje volt. Visszagondol a szeptemberi langyos aklokra, amelyeket magukra zártak, a déli izzó napsütésben a csókok áhítatára, a hasas, vörös cserépkorsóra, abból itták a vizet, mely a porhanyós földből csobogott elő.

V.

Most februárban járnak és egy napon kis Guilhemnek három kirándulót kell felvezetni a csucsra, akik előző este szálltak meg a vendéglőben.

Mielőtt értük menne, bár kora hajnal van még, besurran a kastély parkjába s egészen Almaide ablakáig lopózik. A leány kinyitja a délre néző ablakot. És a fiu a fügefa ágainak segítségével felkapaszkodik hozzá és beugrik a szobába.

— Csitt! Egy csöpp zajt se üss! Nagyon kedves, hogy eljöttél. Egy órája várlak már. Fázol. Nézd csak . . . Olyan jó itt.

A galambház tetején a szélkakas csikorog.

- Vihar lesz.
- Nem bánják, azért nekivágnak.
- Hányan vannak?
- Hárman.
- Hány óra? Három?

- Félnégy.
- Légy okos. Most már menned kell . . . Halod, hogy dalol a szél a babérfák közt? . . . Csak nem lesz tán lavina?
- Dehogy.
- Akkor hát ereggy . . .
- Megyek.
- Isten veled!

A fiu már a templom előtt jár. Az óra négyet üt, rekedten, tompán, mint repedt edény, amely remegve sir. A kirándulók érkeznek.

Kis Guilhem a menet élére áll. Egyenletes, lassu léptekkel halad, a kapaszkodáshoz alig használja hegymászó botját, csak egy-egy pillanatig tapogatózva érinti lábával a sziklás ösvényt, hogy kipróbálja, elég szilárdan állanak-e a kövek.

Megmásszák az első meredek sziklafalakat, rohanó hegyipatakokon gázolnak át. A harsogó vizek finom tajtékja porrá csattan a sziklákon, magasra felvág és visszahull önmagába, egy percig csöndesen folyik tovább két kerek kavics között, azután újra felszökik és sisteregve loccsan szét.

Kis Guilhem figyelmezteti a kirándulókat.

— Vihar lesz a tetőn.

Azután újra méléző arcot ölt, ábrándjait lágyan elringatja botja vashegyének percről-percre ismétlődő, ütemes koppanása a kemény grániton. Az ifju lányra gondol, akitől az imént vált meg és kéjesen megborzong, hogy ilyen soká ott érzi a hóna alatt a horpadást, amelyet Almaide gömbölyű, puha válla nemrég nyomott bele. Magában azt gondolja: ezeknek az uraknak itt velem bizonyosan nincs ilyen szép kedvesük . . . és maga elé képzei Almaide finom száját, mozgékony, karcsu, ivelt orrát, szemének epedő tekintetét, keblének rugalmas langyosságát s a lábak sejtelmes báját a vékony selyem alatt.

A szemhatáron hirtelen felbukkannak a hegyek élesen kirajzolódó körvonalai. Itt-ott a ködbe furódva mint égi erek tűnnek fel az azurkék szikla-ormok, melyeken hócsikok szántanak barázdákat. Amint fölfelé haladnak és más-más pontra kerülnek, úgy tetszik, mintha a lépcsőzetesen egymás mögött álló csucok folytonosan változtatnák helyüket és egyre új meg új csucok emelkednének fel.

Bemélyednek a fenyvesek kék éjjelébe. Még mindig hallják a görbe botok tapogatódzó koppánását a sziklás talajon oldalt, ahol nincs szakadék. Az első havas foltra érnek... Vigyázat.

Kis Guilhem előre megy és kikémleli az utat, egy percig tétován áll, azután határozott léptekkel belegázol a hóba, amelynek felszine térdéig ér. Az így támadt nyomok, amelyekbe sorra valamennyi kiránduló beleilleszti a lábát, zölden csilámlanak, mint a mély patak.

— Nézzenek csak le!

— Igen, havazik.

— Igen, és szélvihar van... Vigyázat. Feküd-jünk le... Ez a hóvihar összeégeti arcunkat, kezünket... A hópelyhek olyanok, akár a tüzes szikrák... Ni... amott egy nyest szalad... Nézzék csak azt a nyestet...

— Ne moccanjunk többet.

Mozdulatlanul fekszenek arccal a földnek, megmarkolva botjukat, attól való félelmükben, hogy a forgószeél felkapja őket.

Végre megint felkerekednek. Most már az ég pereméig nem látszik más, mint egyetlen roppant sárga meg fehér boltozat, amelyen semmi nem rebben, egyetlen mozdulat, a legparányibb nesz sem. Úgy rémlik, hogy egy légy rebbenése is megremegtetné a szemhatárt, olyan halálos a magány. Az orkán oly erős, hogy lehetetlenség elérni a csucst. Vissza kell fordulniok.

A leereszkedés megkezdődik. Kis Guilhem ül rá először a hócsuszkára és megindul a lejtőn lefelé, közbe-közbe botjával fékezve a szédítő sebességet. Mindnyájan nevetve követik s amint derekukat fölemelik a nagy golyókká dagadó hókupacok, az az érzésük ebben a csaknem vízszintes iramlásban, mint mikor az alvó azt álmodja, hogy a hátán fekvé röpül.

Csakhamar tul lesznek a gleccseren és biztonságban érezhetik magukat. Amott már látszanak a pásztorkunyhók, ahol megreggelizhetnek. Kis Guilhem arra gondol, milyen jó volna ott Almaide-del... De a hegyek nagyon *gonoszak ilyenkor*. Mikor szép idő jár, eljöhetnek ide. Friss páfrányt tereget majd el a földön... és odahoznak két kecskét. Nevetve próbálják meg belefejni a kékes tejet durvafonásu szalmakalapjába, mint a mult évben... Milyen szép volt Almaide vasárnap, mikor litániáról jött... És milyen jó. A falubeli kislányok mind neki hordják a hóvirágot, nagy hóvirágbokrétaikat visznek neki. Néha el is szomorítja kis Guilhemet, mikor Almaide szinte megfélemedezik róla egy virágbokréta miatt. Nyáron majd ő is visz neki kék bogáncsvirágot.

- Megálljatok csak!
- Mi baj?
- Hol a vezető?
- Az előbb még itt volt... Már nem látom.

Másnap délután egy szakadékban akadnak rá kis Guilhem holttestére. Sapkája alól vékony vércsik szívárgott elő, amelytől piros folt támadt a mellén mint valami vörösbegynek.

VI.

Mikor a kastély kertésze tudomására hozza Almaidenek kis Guilhem halálát, a lányon semmi felindulás nem látszik, olyan rettenetes a belső megrázkódtatás. Csak ennyit mond:

— Ó, milyen szerencsétlenség...

Azzal megy, gyorsan leül a padra, amely a napóra mellett van. Itt nem lát már semmit. A szomoruftíz forogni kezd vele. Ugy rémlik neki, mintha magában számlálna, az az érzése, hogy szörnyű álma van, amelyből szeretne fölébredni, de az álom csak tart tovább...

Almaide rosszul van. Nem is érzi, hogy a feje hozzákoppan a pad támlájához. Elájul és nem tér eszméleltre csak egy jó negyedóra múlva.

Mindent bátran visel: a látogatást a gyászolónál, kis Guilhem holttestének látását. Az anya érzéketlenül ül az ágy mellett, amelyen ott pihen a gyermek megmerevedett orrcimpákkal és sápadtságának az a kékesfehérsége van, amelyet csak téli napszállatok alkalmával mutat a hegycsucsokon a hó, ha nem nyelte még el az árny tengere.

A halottasszobává átalakított konyha küszöbén egy tyúk kotkodácsol félénken, levegőbe emelt lábbal, szerteszéledt csibéit hívogatva. A viaszgyertya lángja reszket, biborlik s viaszcsöppeket sir és füstöl a kereszt meg a szenteltviztartó fölött, amelyben sötét babérág ázik. A falon hátizsák és egy lopótök lóg. A macska finnyásan mosakodik a kialudt tűzhely előtt. Egy fekete csuklyás, öreg paraszt-asszony imádkozik, köhhent egyet-kettőt, azután tovább megy. A falubeli szép lányok csak egy pillanatra térdelnek le s döbbenet bámulnak erre az érthetetlen látványra: hogy most mozdulatlanul fekszik itt ez a gyerek, akinek hajlékonysága egyszer talán elbájolta őket.

Almaide d'Etremont térdre borul. Azt gondolja magában:

— Ez a barna sapka és ez a ruha volt rajta olyankor, midőn a pásztorlányokkal táncolt.

Imádkozni próbál, de nem tud. Tovább fűzi gondolatait:

—... a pásztorlányokkal... mikor a pásztorlányokkal táncolt... Ugyanilyen fűrtösen göndörödött a haja, mikor először találkozott velem... mikor egy gally megkarcolta a homlokomat. A nyáj szétszaladt. Azt hiszem, a legfeketébb mekeg úgy... Ideje már, hogy menjek innen. Ó, hogy szenvedek.

Fölemelkedik.

— Olyan jó, hogy eljött, kisasszony! Magát nagyon szerette... Tessék csak nézni, megtalálták a botját is... A hegye véres volt.

Almaide hidegen hallgatja és megkérdi:

— Hány órákor lesz holnap a temetés?

— Kilenc órákor, kisasszony.

— Elhozhatják a kastélyból, amire szükségük van.

Almaide hazamegy, evés nélkül lefekszik és elmerül szomorú ábrándozásába. Visszaemlékszik erre az öt hónapig tartó idillre. Minden pillanatban elfelejti, olyan elevenek az emlékei, hogy a kis Guilhem halott. Többször egymásután megesik vele, hogy magában ezt gondolja:

— Holnapután a gázlónál a fűzfák alatt találkozom vele; a gyertyánfákon most száraz a lomb, a levelek nem rejtenek el, vigyázni kell...

Majd ez jut eszébe:

— Nincs semmi akadálya, hogy találkozzam vele?

És még mielőtt szavakat öltene benne a válasz, hogy kis Guilhem lezuhant egy szakadékba és hogy most olyan, mint a halottas, kékesfehér hó, hirtelen más ellenvetés ötlük eszébe, amely csaknem elkerülte a figyelmét... De hogy nem gondolt rá már két hónapja?

És hirtelen vérhullám perzseli az arcát és a szegyen sikoltását fojtja el...

Másnap nem megy el a kis pásztor temetésére és a következő napokban is mozdulatlanra dermedti a megdöbbenés. Terhes. Teherbe esett...

Mitévő legyen? Szegény Almaide! Szépsége megéri, mint valami gyümölcs, a szenvedély gyümölcse, amelyben ott van lezárva a szép napok minden ígérete. A hatalmas élet, mit e finom talajba plántáltak, a gyász, szorongás ellenére is bontogatni kezdi égő csiráit Almaide szíve alatt.

Napok mulnak. Ismét magára eszmél. A halálos nyugtalanság még nem hagyta el egészen, de a vad akaraterő, amely ereiben forr, olyan mértékben nő, mint amilyen mértékben az anyaság érzése határozott formát ölt benne. Nagyon is asszony ahhoz, hogy védelmi állásba ne sáncolja magát s első védekezése az a gond, amellyel állapotát eltitkolja. Lelke mélyén keserű, bus és szenvedélyes megadással fogadja. De ez a szilaj vétkező éppen úgy ragaszkodik gyümölcshéhez, mint valami virág. Ennek az egészséges és tiszta léleknek soha nem jutna eszébe, hogy a hegyeken túl akadnak gonosz tündérek, akik a meddő szakadékok lejtőin fekete lilomokat szednek, melyeknek illata megöli a születésre váró magzatokat.

VII.

Két hónap telik el így és új gyász jön, amely azonban alig érinti Almaidet: nagybátyja halála, akit szélütés ér s akit egy reggel élettelenül találnak ágyában.

Almaide, rettentő gondjaitól gyötörve, mint alva-

járó vesz részt a temetésen, ügyet sem vetve a tolakodókra, akiknek kíváncsisága az aldudesi kastély küszöbön álló romlását jött szimatolni. Egyedül áll a világon, mitévő legyen?

A szertartás után Eleonore de Landelaye lép oda hozzá:

— Kedves Almaide, — mondja neki, — milyen sajnálatraméltó vagy. Ne hidd, hogy nem gondolunk rád gyakran . . . Nagyon rokonszenves vagy Renének, gondolt rád . . . Tudom, milyen kényes ilyen körülmények közt ezekről a dolgokról beszélni . . . De talán most van rá az egyetlen alkalom és több nem is kínálkozik majd . . . Egyedül vagy a világon, nincs kar, amelyre támaszkodhatnál.

Almaide kezdi kitalálni, mit akar neki tanácsolni a barátnője. Ugy érzi, mintha a mellébe vérhullám tódulna fel, amely fojtogatja. De nem érez megbántást, inkább valami tompa ingerültséget.

— Nem . . . hagyj engem . . . hagyj engem, — mondja Eleonorenak.

— Nem, kedves Almaidem, — kezdi újra Eleonore — nem hallgatok. A fájdalomad az oka, kétségkívül, hogy így beszélsz velem. De hallgass meg . . .

— Nem. Ne beszélj . . .

— De igen . . . hallgass meg, akarom . . . René mondta, hogy unszoljalak egy kicsit . . . Ismered de Soulère urat . . . Ő volt a kísérod az esküvőmön . . . De Soulère ur szabad . . . Gazdag ember . . . Szeret téged.

Almaide csak fájdalmas kacajjal felel barátnőjének. És néhány pillanatig, mint állítólag a fuldoklóknak, egész sereg kép rajzik elébe. Visszaidézi emlékezetébe az unalmas embert, akit ajánlanak neki, egy-egy mozdulatát, a meghajlását, amely úgy bosszantotta Eleonore esküvője napján. Ah, ez az ember, alig ismeri és máris gyűlöli. Gyűlöli teljes lelkéből, a fiatal lányok oktalan és igéző gyűlöle-

tével... Majd egyszerre elragadtatott mámortól kitágult szemében a hegység tükröződik, míg ereinek lüktetése közben a vizesések morajló lármáját zugja a fülébe... Majd hirtelen úgy rémlik neki, mintha kis Guilhemot látná ágaskodni, mint valami sovány kecskét, a szakadék szélén. Most csuszott le a fűvön és a fű fehér... Lezuhan. Már le is zuhant. Meghalt. Holtan fekszik az ágyban, barna sapkája a szemére huzva. Ó, milyen édes volt a csókja.

És Almaide sikoltva mondja:

— Nem... Nagyon kérlek... Ereggy.... Nagyon kérlek... Ereggy... Hagyj engem békén.

D'Astin ur lép oda hozzájuk:

— Kedves Eleonore-om... Nem hagyna magunkra egy pillanatig?

— Gyermekek, — mondja Almaidenek, — nagyon szenved, ugy-e?

— Ó, ó, igen, szenvedek...

— Gyermekek, magának nagy nyugalomra van szüksége... Arra kérem, bizza magát az én gondjaimra. Egy ideig ott lakik majd az én kastélyomban. Magunk leszünk és semmi sem fogja zavarni. Nem tudom, miért, kedvesem, de úgy érzem, hogy derék jó szüleinek szándéka beszél belőlem. Akarja? mondja, eljön hozzám?

— Elmegyek, — feleli Almaide csendesen.

— Akkor hát még ma este el kell hagynia ezt a helyet. Én majd elküldöm ide az intézőmet, hogy vigyázzon, ne menjen semmi pocsékra. Pihenjen le egy kicsit a szobájában. Két óra múlva indulunk. A hintóm itt van. Pár nap múlva majd elküldünk azokért a dolgokért, amelyekre nincs azonnal szüksége.

Almaide d'Etremont d'Astin urnál lakik. A sok esemény izgalma olykor megakadályozza abban,

hogy tisztán átgondolja a dolgokat, sőt bizonyos pillanatokban egészen elfeledteti vele állapotát... Az is megesik vele, — eléggé különös ugyan, — hogy önfeledt perceiben még élvezni is tudja a tavasz báját, amely most kezdi elhinteni ékeit az ódon kurián.

Valami olyas támad benne, mint a forrás csörgedezése a füvek közt. Ilyenkor azt gondolja magában: „Csillapulj: nincs semmi, ami nyugtalaníthat!”

De csakhamar felriad álmadozásából és a valóság úgy döf belé, mint éles penge, amelynek, úgy hiszi, éppen a szíve táján érzi hideg szurását. Az orgonák erős illata émelyíti, csaknem hányásra ingerli. Valamennyi szag elviselhetetlen neki.

D'Astin ur magára hagyja, amennyiszer csak akarja. Almaide a pázsiton sétálgat, végtelen gyöngédséggel simogatja a vén kutya fejét, amely nyomában jár. Beszélget vele: — Ó, milyen jó vagy te... Ha tudnád...

És úgy érzi, hogy fájdalma percről-percre nő, mint gyötrő tövis.

A fiatal leánynak ez az állapota meglehetősen nyugtalanítja d'Astin urat, aki, sajnos, tudja, mit örökölt a leány apjától és milyen titokzatos módon borult el nem egy Alcaraz.

Néha-néha megpróbálja elszórakoztatni Almaidet. Bejárja vele az ódon kuriát, amely csupa zeg-zug, mint valami érdekes kalandregény. Egy egész más világ illata szállong itt. Ha a Kinából hozott tárgyakat nézegeti az ember, Szindbad hajósra gondol. A szalónban egy gyaloghintó áll és benne egy nagy bábu ül a Mennyei Birodalomból, amelynek a hintó függönyén kinyúló kezéből vörös hibiszkusz-ág csüng. Közelebb lépve, azurkék selyemruháját csodáljuk meg ennek az igéző bábunak, amely a hintó támlájához dülve, mint

valami örökké nyíló rózsát kínálja szájának kissé fölényes mosolyát.

Mindenfelé ritka butordarabok láthatók, gyöngyházberakásos székek, olyan könnyű szövettel behuzott fotójók, hogy a huzaton át ki lehet venni a husszinü pünkösdi rózsákat, melyek támlájukon nyílnak. Az egyik ilyen karosszék lába olyan picike és olyan helyes topánkáiban pihen, hogy az embernek önkénytelen Hamupipőke jut eszébe. A falakon pedig vidám festmények láthatók, amelyek olyan simák és fényesek, mintha porcellánból volnának s a képeken mongol hercegnők vásárolnak virágot vagy ők maguk kínálják apró, tartózkodó mozdulatokkal.

Egy este, mikor Almaide még komorabb, mint rendesen és mikor d'Astin ur észreveszi, hogy nem tud tovább küzdeni ez ellen a talányos szomorúság ellen, amelyet mégsem tulajdoníthat egy önző és házsártos nagybácsi halálának, megkérdi a leánytól:

— Kedvesem, magának úgy látszik, valami nagy bánat nyomja a szívét.

Almaide némán ül a lámpa árnyában.

— Mondja meg, mi bántja.

Az öreg ur hangja olyan szelid, olyan jóságos, hogy a leány megborzong tőle, mintha valami szerelmes lehellet érné. Hosszu, szagगतott sóhajba ful a lélekzete, mint annak, aki zokogásba kezd. A szeme megtelik könnyel. Reszket az orrcimpája.

Végül térdre hull a szőnyegen és sirva, nedves, égő arcával a vén, ráncos kézre borulva, amelybe mind a tiz ujjával görcsösen belekapaszkodik, mindent meggyón.

VIII.

Másnap reggel ez után a szörnyű est után d'Astin ur szobájába kéreti Almaidet.

— Gyermezem, — mondja neki, — üljön le velem szembe... Egész éjjel magára gondoltam. Beszélnem kell magával.

Szeliden, komolyan mondja ezt, egy karosszékre süppedve, a lába zsámolyon pihen, kínai hálókabát van rajta, amelyet nagyon szívesen hord otthon. Két karja egész hosszában a szék kartámláján nyugszik és mind a két kezével a karfa egy-egy tölggyagombját szorítja. A dereka kissé előrehajlik. Fehér haja hullámosan omlik hátra. Szeme, amely olyan szintű, mint a világos télizöld, a fényes padlóra mered, amelyen reszketően táncol a tűz fénye. Fájdalomdulta arcát jószág sugározza be.

D'Astin ur újra nekifog a beszédnek:

— Magára gondoltam egész éjtszaka...

És megint elhallgat, tétován.

Kinn májusi szélvihar tombol. Halovány, zöl-des fény szítál be a kis ablakkarikákon. Kávés-kanna duruzsol a kandalló parazsa előtt. Almaide félénken próbálja megpihentetni tekintetét a tárgyakon, melyek ezt a szobát diszítik, ahová még soha be sem lépett. Jobbra egy tengeri térkép lóg, amely úgy megsárgult, mint valami vén kagyló. Alatta ez a felírás olvasható: *Indiai Océán*. Szer-teszét a falak mellett, vagy állványokon fegyverek, horgonykampók, kitömött madarak, preparált lep-kék, strucctojások vannak. A szoba mélyén pedig két nagy kép függ.

Az egyik fiatal barna nőt ábrázol, akinek arc-kifejezése beteges, bágyatag. Tekintete szomorú, epedő. Egyik kezében színes sált tart, másik keze kolibrival játszik. Lábánál kuporogva kis fekete

rabszolga sárga virágkelyheket gyűjt egy kosárba, amelyek minthacsak gyümölcsök volnának, és rózsaszín gyümölcsöt, amely virágszirmokhoz hasonló.

A másik kép rendkívül előkelő és elbájoló kínai nőt ábrázol. Kerek homloka fölött magasra tornyozott hajába kétoldalt tűk és virágok vannak ferdén betűzve. Rendkívül kis szemén bandzsi és érzéki mosoly ül. A két orrcimpája olyan, mint két szegfűsirom. Kis kerek szája mint a cseresznye, arra a makacs elhatározásra mutat, hogy zárva marad, vagy talán azt a szándékot rejtegeti, hogy csak csókra pattan fel kíváncsian, mint valami koráll cukrosszelence az áll gömbölyded metszésű elefántcsontja fölött. Ugyanolyan árnyalatu zöld ruhába van öltözve, mint d'Astin ur hálóköntöse, kétoldalt pedig hátul megkötött lilaszín öv libben elő, mint valami pillangószárny.

— Egész éjszaka s részben még ma reggel is, — fohászkodik neki újra d'Astin ur, — magáról gondolkoztam, gyermekem. Hallgasson meg.

Sok fájdalmat láttam életemben . . . A kor tapasztalttá tett. Az az ember, aki sokat szenvedett és sok mindent átélt, nem mer már ítéletet mondani mások fölött, mert csakhamar magának is szüksége lesz Isten irgalmára . . .

Kedves gyermekem, maga szeretett, mert szüksége volt a szerelemre. Érzése cseppet sem volt rut. Természetes szerelemmel szeretett és nem azzal a szerelemmel, amely manapság érekeházaságokkal adja el vagy vásároltatja meg magát, aminek, sajnos, az az eredménye, hogy a legistenibb vágyat mesterségesen idézik föl a fiatal lányok szívében. Megtalálták gyermekem, a bölcsek követét, azt az átváltoztató erőt, melyet az alchimisták kerestek. A legtöbb apa és anya eladja a leányát Midas királynak. Mit gondol, Isten harag nélkül nézi a lelkeknek ezt az áruba bocsátását?

Nem... a nő a férfi számára született, a férfi pedig a nő számára. Az összes teremtetett lények s az összes dolgok önként akarják odaadni magukat egymásnak. Nézze csak a tavaszi völgyet. Hogy keresi a fehér fogoly a párját s hogy hajlik a májfű virága a májfű virágához s a magyalnak azért van olyan átható illata, mert a bibéi meg akarnak már termékenyülni.

Gyermekem, én ösmerem a magányos szívek szenvedéseit, a szerelem szomját, a fájdalmat, mely zokogássá dagad az elhagyott lelkeken. Kedves fiam, ne eméssze magát így, nyugodjon meg. Barátsággal van hozzám? Mert én barátja vagyok magának és nem tudom csak mély megindulással nézni sorsát. A maga cselekedete nem bűnös. Csak szerencsétlen véletlen egy olyan társadalomban, amely a vagyontalan vagy kellő összeköttetéssel nem bíró leányokat gyakran a legrettenetesebb magányosságra kárhoztatja. Egyáltalában nem maga a bűnös, Almaide, hanem az az önző, minden hibával torkig lakott világ, amely megtagadja egy szegény gyermektől azt, amit megenged az állatoknak és maga segít elő a kalitkába zárt madaraknál. Minden baj forrása a képmutatás. Az volna a helyes, ha minden szűznek, akinek szíve elhagyatottan emésztli magát, joga volna kiválasztani azt, akinek oda akarja magát adni és ha ezzel szemben nem volna semmi társadalmi előítélet, nem volnának szülők és szerződések. Az volna jó, ha annak a nőnek, akit az igazságtalan sors férjtelenségre kényszerít, joga volna megtörni ezt a kényszert és szakítani mindazokkal, akik ezért a tettéért kárhoztatnák, kitérve így szemforgató megvetésük elől, hogy azt mondassa nekik azon a napon, mikor anyának érzi magát: Megyek, ahová kedvem tartja, mert sajnáltok tőlem egy zugot az istállóban.

D'Astin ur hangja reszket és emeltté válik. Ifjú korában így adhatta meg szavainak azt a tekintélyt, amellyel rendelkezniök kell mindazoknak, akik parancsolni tudnak a fájdalmaknak és veszedelmeknek.

— Ne aggódjék semmit, kedves gyermekem, — kezdi újra, — adja a kezét és legyen bízalommal hozzám.

És a kreolnő arcképe felé fordulva, amely a szoba háttérét disziti, egy fejbőlintással felhívja rá Almaide figyelmét.

— Ez egyik barátom kedvese volt. Meghalt, mint áldozata annak a szégyennek, amelyet ezek a szemforgató előítéletek keltettek benne. Laudanomot ivott és tragikus vége örökre megháborította annak az embernek az elméjét, aki szerette. Laura Lopeznak hívták.

Azután a kínai leány arcképére mutatott.

— Ezt a leányt Li-Csének hívták. Egy mandarin leánya volt. Apja ellenezte a házasságát. A leány nekem adta magát. Nekem csak egyetlen vágyam volt, hogy tovább szerethessem őt és a gyermeket, akivel megajándékozni készült. De apja rájött viszonyunkra és mivel az volt a hite, hogy a leánya megbecstelenítette magát egy keresztény ember szerelmével, a disznóival falatta fel. Így vesztettem el én a legdrágább kedvest és egy egész Tavasz minden virágát.

D'Astin ur homlokát egyik kezébe hajtva, gondolatait rendezgeti. Hallatszik a tűz pattogása a kandallóban és a szél süvöltözése a parkban, talán ugyanaz a szél ez, amely valaha Kina kert jeiben fújt, ahol valamelyik sűrű bozótban boldogan érezte az ifjú marquis, hogy hajladozik alatta a kis Li-Csé egy virágos birsalmagallynál ringóbban és édesebben.

Almaide az aggastyán térdére borul, aki áldó mozdulattal teszi fejére kezét és így szól:

— Ne féljen semmit. Meg vagyok rendülve, ha arra gondolok, hogy az én szegény Li-Csém soha nem érte meg azt a boldogságot, amelyben magának nemsokára része lesz : hogy anya lehet. A gyermekére büszke legyen, mert ez a gyermek Isten ajándéka. Engem pedig, ha élek még néhány hónapig, emlékeztetni fog arra a gyermekre, amelytől megfosztottak. Igen, Isten küldi nekünk ezt a gyermeket. Fogadjuk szívesen. A helyzet, amelyet én biztosítok neki, hiszen úgy sincs természetes örökösöm, elég szép lesz. S a saját vagyona mentesíteni fogja magát a gondoktól. Ezt a gyermeket pedig, kedves barátnőm, ne nevelje fel titokban, ne is tagadja el, ki volt az apja, ami elvégre könnyen menne. Hanem mutogassa bátran az egész világ előtt, amelyet meg kell tudnia vetni, büszkén szemébe vágva: „Ez a gyermek Almaide d’Etremont kis-asszony és egy szegény kis hegyi pásztor fia.“

Almaide, aki még mindig ott térdel, kezét az öreg ur kezében nyugtatva, úgy érzi, hogy valami végtelen gyöngéd érzés járja át egész lelkét. Nagysokára felemeli fejét, s ifjusága telt pompájában, kibomlott hajjal furja be könnyektől csillogó, égő pillantását az aggastyánéba, amely kékebb, mint az áprilisi ég tiszta kékje. Szép karjával átöleli d’Astin ur nyakát és ezt suttozza:

— Barátom, milyen jó maga...

IX.

A nyár jön bogáncskék szilvakoszorúval és eltűnik.

És mire szeptember vége elérkezik, a d’Astin-kastély parkját teleragyogja az az esthajnal, amelytől olyan az alkonyra hajló nap, mint a szőlőhegy, ha megérett a szüretre. Minden biborosra gyul és aranyba csillan. A sötét és karmazsinvörös gallyak,

amelyekről még nem hullott le a levél, nehézkesen lógnak a pázsit felett. A legkisebb szellő sem fodrozza a medencék rozsdavörös vizét. S az allék violás ködében egy mezítelen márványszobor, valami vadászó Diana, mintha láthatatlan füzért fonna magasan a homloka felett.

D'Astin ur a verandalépcső alján heverészik fekvőszékén s amint játékból eldobja botját vizslájának, amely visszahozza neki, észreveszi, hogy a fasor mélyéről Almaide közeledik felé.

Almaide leül mellé, karján tartva gyermekét, s a gyermek ráilleszti mellének hófehér, duzzadt gyümölcsére, amelyet odanyújt neki, rózsás kis ajkát, amely úgy csillog, mint a harmatos kökörcsin.

D'Astin ur soká elnézi, azután így szól:

— Milyen szép ma az este, kis barátnőm! A délután elmulása szelid és áhítatos. Bárcsak így végződne az én földi létem is, a megsemmisülés felhői csak egy pillanatra homályosítsák el szememet, hogy tüstént azután az isteni tájak kristálytisza kékjében eszméljek magamra.

Ne szomorodjon el, gyermekem, ezekre a szavakra. Magában még öröömöm telik. De azért nem akarnám újra kezdeni az életet.

Ez kétségkívül az utolsó ős, amelyben visszaemlékszem magamra. Ugy hunyok ki majd egy este, mint ez a nap, amely bearanyozza a hegyoldalok költői szépséggel tele erdőit. Tisztásaikon úgy találkoztam én ifju koromban a pásztorleányok szerelmével, mint maga a kis pásztoráéval. Csak a világ szemében van különbség a maga ifjúsága és az én multam közt. Milyen egyforma is valamennyi dolog. Ezek a dombok úgy hullámanak, mint az óceán és a völgyek horpadásában, akárcsak a tenger hullámai mélyén, számos vihar emlékét őrzik.

Látja, ott messze a fehér torony lábánál pihen békén Clara d'Ellébeuse, aki barátnője volt és Laura Lopez, akiről akkor beszéltem magának, mikor vallomást tett. Mind a ketten a szerelembe haltak bele, hiába mondja az emberek önzése, hogy abba nem szoktak belehalni.

Az egyik maga volt a szüzi tisztaság, a másik a szenvedély, ami gyakran teljesen egyet jelent. Az egyik, magam sem tudom micsoda, megfejtetlen szüz tébolyba pusztult bele, a másik azért halt meg, mert odaadta magát annak, akit szeretett. Egyszerűen, nekem úgy tetszik, mind a kettő ugyanabba a bajba pusztult bele, öröklött büszkeségének lett az áldozata.

Ami magát illeti, gyermekem, magát az mentette meg, hogy még jó órában felszabadult a nevelés alól. Minden dolog egyforma, mondtam az imént, — és egyforma minden teremtés is. Ugyan mi különbséget állapíthatnánk meg Almaide d'Étremont kisasszony és mi hegyeink kis Pirossipkái közt, akik nem tudnak tovább ellenállni a szerelemnek, mint a mogyorófák, ha hajtani kezdenek bennük a gerjedő nedvek. Én fölébe kerekedtem sok előítéletnek, amelytől a legigazságosabb emberek is nehezen tudnak szabadulni. Én annál bátrabban kifejezést adhatok ezeknek a véleményeknek, mert korom is megengedi és mert évek hosszú sora óta soha nem szentségtelenítettem meg a szépséget s a tisztaságnak abban az állapotában éltem, amely az egyetlen, ami méltóvá teheti az öregséget s ismét közel hozhatja a gyermekkorhoz. De gyermekem, — nevéssen ki. Tudom, hogy ha ifju koromban a maga közelében éltem volna, akár mint pásztor, akár mint marquis, és ha lehetetlen lett volna feleségül vennem magát, megkísérlettem volna, hogy magamévá tegyem. És ha ez sikerült volna nekem, a legnyomorultabb

embernek tartottam volna magamat, ha csak a legcsekélyebb megvetés gondolata felrémlt volna elmémben magával szemben.

Azt is nagyon jól tudom, hogy minden fiatal lány szomoru magánosságra kárhoztatott szive, amelyet állandóan gyötör a barátnők boldogságának látása, amely dagad a vágytól, hogy odaajándékozhassa szerelmét, hogy felajánlhassa és áldozatul adhassa magát, biztosan rabjává lesz a legcsekélyebb dédelgetésnek, amely elhiteti vele, hogy boldogságot adhat neki. És hol az a boldogságban uszó asszony, aki egy dusan rakott szőlő gyümölcséből lakmározva, gáncsolni merné Almaidet, aki a szakadék szélén pár szegényes bogyót szakított!?

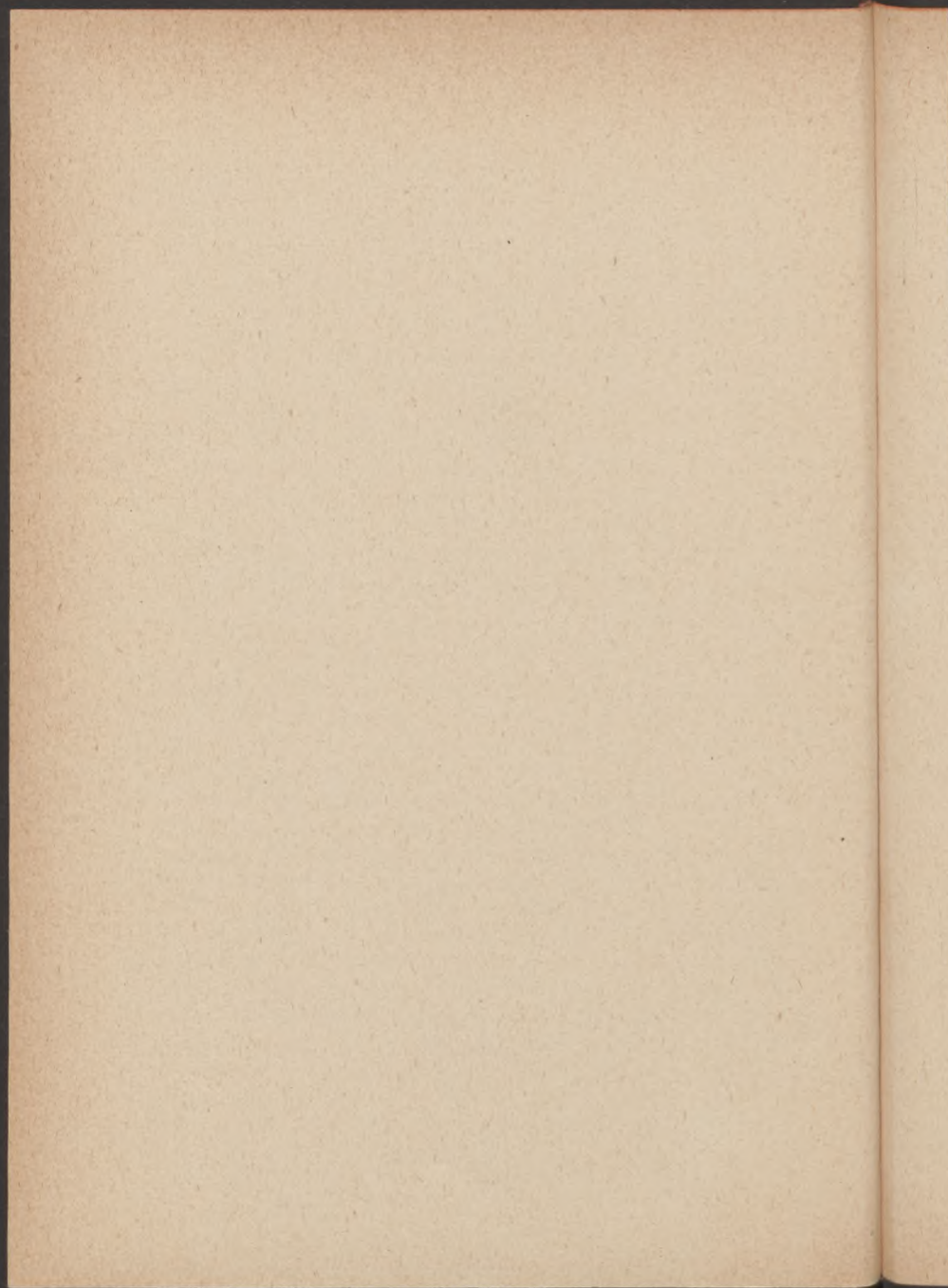
D'Astin ur elhallgat. Félkezével megfogja Almaide szabadon nyugvó kezét, míg a lány egyre álmatagon hajlik gyermeke fölé és sápadt-zöld fényben csillogó kebléből az élet fehér harmata csorog:

— Tudom, hogy ön Isten akarata szerint beszél, de hát ki beszél még úgy, mint ön?

Föltekint és a választ várja, de válasz nem jön.

D'Astin marquis átszenderült az örök Békébe.

POMME D'ANIS

*A hús lugasba jöjj, az orgonák alá,
Hogy rózsát fűzzek ott medaillonként nyakadba,
Mely mint ért buzaszem rozsdás fénnel ragyog
S a szőlőnél simább, mely felfut a falakra,
Egy rózsát, hadd legyen tündöklő ékszere...*

*...Jöjj drága kedvesem, kis bogaram, gyere...
Mig el nem alszanak kék éren a habok.*

I.

Lenkének hívják, de tréfából, mert vadrózsaszínű arcán néhány kis lencse van elszórva, rendesen Lencsének szölitják.

Elragadó kislány, de nagyon törékeny és gyöngé.

Ezen a reggelen botja végével, amely nehézkes járásában segíti, Lencse valóságos lila záport ver le az orgonafákról. Harmatcsöppekkel vegyest peregenek a szeméhez hasonló, szürkés azur virágok kalapja alól előszállongó hajánok hamvas selymére. Tüsszög, mert véletlenül felszívott egy pici legyecskét. Azután, mivel még mindig valami csiklandós érzés bizsereg rózsás orrcimpájában, amely mozgékony, mint a pillangószárny, nevetve vörösré dörzsöli a tenyerével. Mire az anyja megjegyzi:

— Még kitéped az arcodból, pedig elég csinos az orrocskád...

Lencse pedig ezt feleli rá:

— Mit érek vele, ha csinos is, mikor csak a tükörömben látom. Azután meg...

— Nos?

— Mikor ilyen bottal kell járni, — még ha ébenfából van is.

D'Anisné elpirul s hosszan magához öleli leányát.

— . . . Mama?

— Mi az, kislányom?

— Soha nem volna szabad ilyeneket mondanom neked.

Lencse tizenhét és fél tavaszt látott, ha ugyan van a tavasznak fele. Éppen azon a napon született, amikor apját egy vadászon halálos baleset érte. Apja bizonyára nagyon szerette volna őt, mert vigkedélyű, hatalmas szál ember volt és mert az erő nagyon vonzódik a törékenység bájához és szívesen behódol neki. Lencse olyan, mint az erdei gyöngyvirág, amely annyira gyöngé, hogy a legkisebb szellő letöri a szárát és mégis, hogy annál vérszegényebb legyen, a tölgyek árnyában bujik meg.

Lencse huzza a lábát, de ez csaknem még bájosabbá teszi. Ha az ember az allé mélyéről jönni látja, mikor a madárcák a kacagó májusi vizekből isznak vagy a pázsit fűvén szívárványos gyöngyfüzérekben perdül szét a harmat, azt hinné, hogy valami inda halad ott, amelyet alig hogy meglenget a szellő. Egy ágat lehuz a homloka fölé. Arcának rózsás hamvassága széles karimáju kalapja árnyékából köszönti a fényt. Magasra nyújtott karja elárulja, hogy nincs melle, de kiemeli karcsu és nyulánk lábszárának előkelő finomságát. A legcsekélyebb növési hiba sem magyarázza meg sajnos nehézkes járását. Az ember szinte azt hinné, hogy a báj belefárad abba, hogy mindig kecses legyen és magától megbicsaklik. Hosszasan elnéz egy iriszt, amelynek világos színe kápráztatja és észreveszi, hogy középén a virág kocsányán kinövés van . . .

Azután a forrás felé irányítja lépteit és látja,

hogy a kövek között egy barázdabillegető himbálja magát, iszik, aztán sebes léptekkel iramodik el.

És Lencse azt kérdi magától:

– Vajjon nyomorék-e a barázdabillegető? Azt hiszem, nem. És ha a barázdabillegető kisasszony nyomorék, vajjon szerelmes lehet-e belé a barázdabillegető urfi... Ekkor eszébe jut egy kis sármány, amelyet egyszer régebben fogott A madárka egy hangaszálat húzott maga után, amely bele volt gabalyodva a lábába. Valami hurokból szabadult ki. Megmentette ettől a gyötrő rabságtól, visszaadta a szabadságát. Így már nem volt sánta... A sántaságát az a hangaháncs okozta. Ó, ha róla is le lehetne venni a testi hibáját, mint azt a hangaháncsot... Azt mondták, Lourdesban csodák történnek... Elment Lourdesba, egészen kis korában. Soha nem szenvedett úgy, mint mikor le kellett vetkeznie, hogy bemártsák a medencébe. Imádkozott, áhítatosan követte a körmenetet. Kis kocsiban ült. Nem tudott a maga lábán menni, mert a csipője nagyon fájt. A puszta kékség énekelte. Úgy rémlett neki, hogy az énekek, mint kék pántlikák bomlanak ki s mint lángok csapnak fel a sápadt tornyok. Mögötte egy sokkal betegebb lány volt, azt mondták neki, valami béna, aki vén arcát beletemette egy különös fajta földtől kérges kezébe. Lencse reszketett... Mikor ráadták az áldást, — ez az a pillanat, ez az a pillanat, mondták neki, mikor a legáhitatosabb odaadással kell imádkozni, — midőn a szentségmutató vakító rőt ragyogása előtt lehajtotta selyempuha haját Isten sújtó haragja alá... Ó!... akkor valami nagy hidegség borzongott benne végig... És sirt, miközben anyuskája a fejét fogta. De nem gyógyult meg. Emlékezett a szomoru hazatérésre... De azért nem neheztelt Istenre... Ellenkezőleg... A nyakában kis érmet

hordott, melybe ez volt bevésve: *Imádkozzál! Higgy! Remélj!*

Lencse folytatja sétáját; ibolyát szed, alakokat rajzol a homokra, meglepődik azon, hogy a vörösbegyek olyan nagy szeme van, hasonlít a mokuséhoz, a levegőbe bámul, azt hiszi, legyek cikáznak el előtte, a téli zöld kékjét a palackban levő tej színéhez hasonlítja, füttynt Pénteknek, a kutyának, ez azonban nem hallja, — először is, mert süket, gondolja magában Lencse, — aztán meg azért sem, mert az én szám nagyon kicsi.

Csakhamar megint ott terem az anyjánál, aki újra meg újra megsimogatja, mert nagyon dédelgetett gyermek. De Lencsét csöppet sem kényeztet el ez a becézés, megmarad azért kedves, igénytelen lánynak...

Egyetlen gyöngéje az öltözködés, ami még egyáltalában nem kacérság nála, hanem inkább kíváncsi finomság, olyan ez, mondhatnánk, mint az a gond, amellyel a hegyi pataokban fürdő madárka csinosítja magát. Az anyja, d'Anis nagymama, a nagybátyja, Tom des Arbailles, nagynénje, Virginia des Arbailles mind neki fogják adni a legszebb követ s a legkönnyebb legyezőt. Megáll ebben a tündöklő és tarka keretben, fején, mint aranyék csillog a reggel, amelynek párája, mintha fényködként gomolyogná körül. Botjára támaszkodva, amelynek fogantyúja smaragdszemű récefejet ábrázol, állat kissé felszegve szemléli Lencse, azzal a kissé fölényes tekintettel, amely részben családi vonás nála, részben testhibájának következménye, a lankákat, a horpadt lapályt, a fiatal szálerdőt, amelyet biborosra fest a türelmetlen nedvek zsongógerjedése. Minden táncol a fényben, amely szinte sikolt már. És Lencse, lehajtva fejét, tovább folytatja nehézkes járását a fakó allékban, tisztán,

mint a kristályos viz, virulón, mint valami rózsa az orgonák kék füstölői alatt.

Istenben hinni kell. És biztos, hogy Lencse hisz benne. Hát nem ő-e az, aki vigasztalja. Nem ő ad-e neki erőt, hogy el ne keseredjen. Ki fakasztotta zokogásra hálatelt szívvel az élet iránt első áldozása napján, bár sajnos nem tudott úgy leterdelni, mint ahogy szeretne volna a sudár lilio-mok mellé, a fényárban uszó oltárral szemben.

... Különben rokonai is mindig jópéldával jártak elől, sokan közülök még valami egyházi rendbe is beléptek: mint Madelaine des Arbailles, aki a Vezeklők rendjében volt apáca Pauban, ahol éppen nagypénteken délután három órakor halt meg. Lencse emlékezetébe idézi ezt az unokanővérét, akit csak ritkán látott, amint ott térdelt a szomorú és hideg kék világosságban, amely a hólyagos üvegablakon át a kápolna kőköcskéire hullott és olyan volt hátul uszályszerűen szétterülő fátyolával, mint valami paradicsomi páva... Azután ott volt Sebastien testvér, aki szintén eszébe jutott... Sebastien testvér elment Timbuktuba és alig, hogy visszatért, mingyárt letette a fogadalmat... Lencse jól emlékezett rá, milyen szűkszavu ember volt, és bár alig lehetett még harminc éves, a szakálla már olyan fehér volt, mint a fővény a sivatagban, amelyen keresztül vándorolt... Most ott élt a hegyek között illatos havasi táj virágos frissességében... Bizonyosan szépeket álmodik cellájában, ha elalszik a holdsarló fényénél, amely megtépi a fenyvek árnyát... Bizonyosan gyógyító erejű füveket szed hajnalban... Bizonyosan imádkozik érte is, a kis Lencséért... Azután meg ott volt még apjának egyik bátyja is. Hubert nagybácsi, aki falusi pap akart lenni s aki megkapta a noarrieui plébániát, három kilométer-

nyire a kastélytól... A lelkész lak udvarán gyöngytyukok voltak, amelyek az olajfák árnyékába húzódtak és panaszosan rikácsoltak. A kut körül rózsák nyitogatták szájukat, és a konyhakeriben édes és bánatos illatot árasztottak a Szent-János-kenyérfák, ha megérett a gyümölcsök. Az ebéd-lőben a kandallón Szűz Mária szobor állt üveg bura alatt, és a Szomorúak Vigasztalója mellé kétoldalt csinált virágot tett a házvezetőnő, aranyozott és ezüstözött kalászeket. Ennek a gazdaszszonynak mindig sietős volt a dolga. Az övében nagy kulcsosomó lógott, amely mindig megcsendült a palackon, amelyet akkor hozott fel a jegespincéből, mikor kakaskukorikolás felelt a hajnali harangszó szavára.

Lencse azt gondolja magában, hogy az ember különös kegyben áll a Mindenhatónál, ha ilyen családja van. Nem is nyugtalankodott soha apja miatt sem, akit a hirtelen halál megakadályozott abban, hogy a halotti szentségeket fölvegye. Imádta apját, akit nem is ismert. Ugy rémlett neki, mintha látná olykor, hogy lép be a Paradicsom kapuján megtérve arról a végzetes vadásatról, amelyről olyan sokat beszéltek neki. Szent Péter nyitotta ki a kaput és a vén kutyák, amelyek hűségesen mindig gazdájuk nyomában jártak, alázatosan és sártól csatakosan szaglászta az Ur lépteinek nyomát.

... Uram, — imádkozott ezekben a pillanatokban Lencse a legnagyobb hittel, — Uram, köszönöm neked, hogy nyomorék vagyok. Uram, neked ajánlom a szánom-bánomat, amely azért fog el, mert nem tudom meghajlítani a térdem és neked ajánlom ezeket a mezei szegfűket, emlékül szegény megboldogult apámra, aki legázolta őket, mikor fogolyra vadászott. Uram, én nem tudok úgy va-

dászni, ahogy ő vadászott, de tudlak szeretni téged. Te elhalmozol engem hozzátartozóim, mamám, nagymamám, Virginia néni és Tom bácsi jóságával... Engedd, Uram, hogy ne fogjon el csöpp türelmetlenség se, ne keljen bennem zugolódás, ha megtörténik velem, hogy a lábam megbicsaklik. Te megbotlottál a kereszt alatt, amelyet válladon hordoztál; felkapaszkodtál a Kálváriára, míg én a puha pázsiton járok. Uram, szabadíts meg engem a zugolódástól, tartsd tőlem távol a kissé irigy keserőséget, amely mindig elfog, valahányszor Luce bátor járását látom, az én kedves kis Luce-ömét, aki olyan tökéletes és olyan alázatos hived, Uram!

Mert Luce d'Atchuria hasonlókoru barátnője Lencsének, rendkívül bájos, minden tekintetben tökéletes és csakugyan nagyon jámbor kislány. Mind a ketten ugyanattól a nevelőnőtől vesznek órákat, aki felváltva, hol a d'Anis-kastélyban, hol a d'Atchuria-kastélyban tartozkodik. Luce barna és kövérkés. Egész picinyke vérvörös szája van, és ha mosolyog vagy meglepődik, két gyöngyházmagocska villan ki belőle. A két szeme fekete, akár a belladonna bogyója, olyan fekete, hogy már szinte sért; orrocskája, amely olyan, mint a fürj csőre, ennivalón csinos és mosolyra kész, a színe akár egy mandarinlányé s a haja, amely kékesbe villogzó fekete, olyan, mintha mindig ki akarna bomlani... Olyan jó, olyan tapintatos, hogy nincs is rá megfelelő szó, ha Lencsével sétál és észreveszi, hogy barátnője nehezebben lép, fáradtságot szinlel és gyöngéden rádől kissé. Nagyon mulatságos az az ellentét, amely e közt a két fiatal teremtés közt van.

És Luce ma éppen ebédre jön a d'Anis-kastélyba. Leugrik a könnyű szekérről, miközben kivillan láb-szárának tréfás kis gömbölyűsége. Az embernek Perrette meg a tejes köcsög jut eszébe.

Ó, ifju lánykák üdesége! Mosolyok, akár duzzadó, felt gyümölcsök. Égő piros vér, mely a mezitlen nyakak bársonya alatt lüktetsz. Tudat, mely biztos önmagatok felől. Virágok, melyeket még nem érintettek! Jertek... Bűvöljön el ártatlanságtok, illessétek meg a sipot, melyet tavasszal farag a költő s amellyel az ifju nyírfák árnyában üldögélve játszik!

És a veranda-lépcső alján Lencse megcsókolja Luce-t.

— Itt van ez a csunya, aki olyan régóta nem mutatta magát!

— Lencse, drágám, vendégek voltak nálunk... Nagyon sajnálták, hogy nem méltóztattál eljönni hozzánk... Halálra nevetted volna magad... Olyan mulatságos volt... De Lante néni felmászott egy tölgyfára... Igen, drágám, egy tölgyfára, este, hogy a fülemilét utánozza... Füttyült... Mi a hasunkat fogtuk... Ficaire ur a fa alatt volt... Papa pedig, tudod milyen ő, odakiáltotta de Lante néninek: „Na, maga nagy majom! Nem száll le onnan mingyárt! Ha élne még a férje, az majd megtanítaná füttyülni!”

— Hihetetlen, drágám.

— ... Ez még mind semmi, de Ficaire ur, aki el akarta venni ezt a bolondost, egész este duzogott és...

— Ebédhez csöngetnek... Gyerünk fel...

— ... egyelőre még nem veszi el... Lesznek ma délután vendégek a kastélyban?

— Igen, csaknem valamennyi barátnőm megígérte, hogy eljön. Kimenő van a zárdából. Ma van a hónap első szerdája.

— Ugy!

— Mondd csak, drágám?

— Mit, drágám?

— Mariquita Arnousteguy is ott volt nálatok... azon az összejövetelen?

— Ott.

— Egyedül?

— Igen... vagy nem is... a bátyja, Johannes, kísérte el.

Belépnek az ebédlőbe, ahol d'Anisné, Virginia des Arbailles néni és d'Anis nagymama sorra csókolják Lucet.

— Hogy vannak Atchuriában?

— Köszönöm, néni kérem, nagyon jól.

Lencse anyja, aki a kislányt kérdezgeti, még mindig szép asszony, az a tartós szépség, amelyet nem nyű el a szorgalmas munka. Szereti a házi dolgokat, mint azoknak a régi házaknak a leányai, amelyekben rend és takarékoság uralkodik; életerős, egészséges hajadonná serdült az öblös almáriumok közt, melyek tömve vannak illatos fehérneművel. Már kora ifjúságától fogva ő volt az, aki a családi ebédlőben a kenyeret felszelte, a tálakon a gyümölcsöt elrendezte, a hasas, azurkék üvegkancsót az abroszra állította s vigyázott arra, hogy a kis márványszökökut vize soha ne apadjon ki. Azt beszélik, hogy még az esküvője napján is hajnali három órakor kelt, olyan frissen, akár az ébredő mező, ő maga rakta fel a rengeteg terítéket, diszitette fel a befőttes tálakat vadzsájával és maga öltöztette fel kis unokafivéreit... És egy félóra se kellett neki, hogy menyasszonyi ruháját magára vegye...

— Boldog az, — mondták az öregek, ha róla beszéltek, — boldog az, aki egy ilyen asszony kezét elnyerheti! Mert az angyalok jósága és a cselédek szorgalma egyesül benne.

Sajnos, a boldogság, amelyet d'Anis urnak szerzett, nagyon rövid volt. Szinte azt mondhatta volna

az ember, hogy pontosan bevárta a percét a retentő balesetnek, éppen akkor betegedett le, és megkímélte férjét attól a tudattól, hogy az a kedves kis virág, akinek ketten adtak életet, sebzetlen született ... mint ahogy ő meghalt.

Virginia néni, aki vén leány s akinek külseje valami nemes nagy paripára emlékeztet, ösztövére feje pedig, mintha hosszú álmokból volna szöve, Virginia néni, ki akárcsak fivére, Tom, idejött lakni a d'Anis kastélyba, nem annyira az állítólagos családi megegyezés következtében, mint inkább azért, mert határtalanul szereti Lencsét, — Virginia néni elmondja az asztaláldást. Akárcsak fivére, Tom, ő se hasonlít a testvéréhez, d'Anisnéhoz.

D'Anis nagymama, kis kövér, rózsásarcu öregasszony, akinek orrán mindig ott csillog a szemüveg, még akkor is, midőn azt hiszi, hogy elvesztette, a süket emberek szelid mosolyával ül ott, mert nyájasnak akar mutatkozni azokkal szemben, akiknek szavát nem hallja.

Tom bácsi pedig, a kedves aggregény, akinek pisze orra, babakék szeme, hosszú szőke szakáll és olyan arca van, mint valami attikai bölcsnek, összefüggéstelen szótagokból álló beszédet intéz hűséges vizslájához, Péntekhez, amin senki sem lepődik meg, még a kutya sem. Meg vannak már szokva Tom bácsinak eféle viselkedéséhez, aki amellet, hogy nagy botanikus és igazi költő, nem kevésbé eredeti ember is.

II.

Délután folyamán, mikor a leánypajtások megérkeznek, Lencse szereti, ha táncolnak. Megható tapintattal maga ül a zongorához és jóképet vág ehhez a mulatsághoz, amelyben ő nem vehet részt. Tíz fiatal lány van együtt, Lencsét és Luce-t is beleszámítva. A hölgyek szőnyeget csomóznak, vagy horgolnak. Tom bácsi pedig, mielőtt visszatérne mikroszkopjához, szívesen elnézi egy kicsit ezt a fehérbált, amelynek hajladozó izei a kecskerágó és az erdei gyöngyvirág karcsu szárára emlékeztetik, szereti látni, hogy ringatóznak ezek a kis asszonyvirágok ebben a roppant szalonban, azoknak a hallgatag tekintete alatt, akiket csak komor arcképeik éltek túl s akik szintén érezték egykor, hogy álmok mardossák a lelküket vagy a szájukat.

Lencse legszívesebben kíséri azt a táncot, amelyben a legtöbb bájjal és talán a legtöbb bágyadsággal emelkedik és ereszkedik az ifju lábszárak elefántcsont iver. Ez a tánc a pas de quatre, amelyben két táncosnő egymás derekát átfogva csak egymás mellett táncol, de előre fordulva és olyan, mintha ugyanaz az összhang, ugyanaz az ideges hajlékonyság lelkesitené őket, mintha valami páros, kedves ábrándot szőnének így együtt. Senki le nem írhatja ennek a táncnak titkos kékjét, amelyben lassan fölemelkedik és leereszkedik, s közben egy pillanatig mintegy a levegőben függve megáll két szüz leányka két térde, mint a szerelem, amely leszállni készül. Az ember szinte azt mondhatná egy ilyen párra, hogy valami isteni fogat, melyet mintha Ámor maga hajtana láthatatlan orgonafüzér gyeplővel.

Lucie Coralieval táncol, Mariquita Christiane-nal, Yvonne Francoise-zal, Marie Marieval. Gracieuse ott ül Tom bácsitól nem messze.

Miközben a végső akkordok elhalnak, amelyek még tovább rezegnek a zongora és az ifjú lányok keblében, Mariquita bátyja, Johannes Arnouste-guy lép be, köszönti d'Anis mamát és nagymamát és des Arbailles nénit, kezet nyújt Tom bácsinak, aki mosolyogva fogadja.

Johannes huszonhárom éves, apai részről basque, anyja révén, aki d'Elgorriaga lány volt, spanyol eredetű. Johannes elég jól ismerte ifjan elhunyt, csapongó kedélyű, elragadó báju anyját, hogy olykor emlékébe tudja idézni. Úgy rémlett neki, mintha újra látná néha, oly finoman, mint valami drága tör pengéjét, amely könnyedén villant fel abban a pillanatban, ha valami bálba készült. Az antik mantilla alatt magasra fel volt tornyozva éjnél feketébb haja, melyben kaméliák parázslottak. Lehajolt kis fia ágya fölé, rámeredt azzal a tekintettel, amely a legfutóbb benyomásra is szinte a téboly lángjával lobogott fel, s édes hangján, amely olyan rekedten csengett, akár a spanyol tornyok harangjai, így szólt hozzá:

— Johanneszem, neked több eszed lesz úgy-e, mint nekem? — És nevetett hozzá. És a gyermek félig hunyt szemével látta, mint nyilik ki újra az ajtó és a gyertyák fényében, melyeket a szobalány magasra tartott, hogy surran ki két kis őzláb a csillogó lakktopánban.

A szépséget, a játék és a tánc szeretetét anyjától örökölte Johannes. Eléggé telt és borotvált arca, hibátlan mosolya, zöld szeme, római orra, kékesbe villanó haja, bronzosan csillogó arcszine az ő fajtájára vallottak. Senki nem tudta nála jobban ugratni és visszaugratni a labdát a füzfaütővel egyik faltól a másikhoz az árbocjátékban.

Tom bácsi mingyárt követelni is kezdi:

— Johannes? A hottát!

Elhallgatnak. Lencse, ezuttal azonban valami megmagyarázhatatlan sápadtsággal, úgy hogy az anyja meg is kérdi tőle, nincs-e valami baja, visszatül a zongorához.

Mariquita Arnoustéguy visszament a helyére és most Luce d'Atchuria áll fel.

Hajába rózsaszinbe villanó játcentkőtű van szurva, elragadó rövid ruhájában, amelyből kilátszik áttört, borszinü harisnyába bujtatott, gömbölyded láb-szára. Luce d'Atchuria szembe áll Johannes Arnoustéguy-vel. A tánc üteme egy pillanatra megtorpan, aztán magával ragadja mindkettőjüket. A karok fölemelkednek, ivesen egymásba kapcsolódnak a hátravevett fej fölött, az ujjak pattognak, mint a kasztanyett. Luce lassan-lassan emelintve a jobb lábát, mintha valami légi lépcső első fokára akarna fölhágni, összeráncolja szemöldökét. Szénfekete szeme a dal ütemének izgató hatása alatt, melyet most halkabbá tompít a gitár, amit Mariquita épp az imént akasztott le a falról, tágra nyitja sötét öblét, úgy hogy csaknem félelmes kifejezés lobban benne, olyan égővé tüzesedik.

Johannes hosszasan ringatja magát, azután meghajtja Luce előtt a térdét és olyan, mintha könyörögne előtte, akár a matador a fiatal bika előtt, amely merőn szembe néz vele...

Ekkor Lencse föláll a zongora mellől és fehér strucctollal aranyhajában, amely olyan, mint a napsütés szitáló hó alatt, botjára támaszkodva, kinosan körültipeg a szalonon.

Meghívja barátait, hogy kostolják meg, amit készített Karon fogja Lucet, aki gyöngéden így szól hozzá:

— Látod, már untat, hogy mindig hottát vagy fandangót táncoljak Johannes-szel.

Lencse csak egy mosollyal válaszol erre és finom ujjaival megsimogatja a sötétlő kagylót, amely Luce vastag hajfonatából csavarodik.

Johannes megköszöni Lencsének, hogy olyan jól kísérte ezt a táncot. Lencse elpirul és tüzes borral kínálja meg a fiatalembert, amelynek sötét mézével megtölt egy kristálytulipánt.

— Rólam egészen megfeledkezel? — szólítja meg Tom bácsi Johannest mosolyogva.

— Ó... kedves Tom bácsi... dehogya... Soha nem feledkezem meg rólad... Kedves Tom bácsi? Hogy vannak az alvó növények?

— Nos gyermekeim, gyertek, nézzétek meg — kiáltja Tom bácsi. És a leánykák nyomban felugrának és valamennyi azt kiáltozza: *Igen, igen, igen!* *Igen, igen, igen!* Így csiripelnek a verebek májusban, mikor a liliomok illatlelke a kertekben szétárad és csalja őket, hogy keressék fel a mohával bélelt fészkeket.

Ó, milyen egy a madarak és a kislányok csicseregése és a szárnyak csattogása s a ruhák libbenése a puszpáng bokrok árnyában, mikor szinte látjuk már a virágokat, amelyek nemsokára kibujnak a nedvektől duzzadt levelek közül és mikor az erdei pázsit fölött ott reszket már a kökörcsinek gyöngyház fénye.

A laboratórium, vagy helyesebben az üvegház, Tamás bácsi kunyhója, — ahogy Virginia néni hívja, — a park egyik nyugalmas zugában húzódik meg. Semmi zaj nem hat el ide, legfeljebb a harkály kopácsolása s a makk koppanása, ha lehull. Ezt a langyos buvóhelyet, amelyet Lencse, mikor még kicsi volt, az *Ezeregyéjszaka* gyémántjához hasonlított, a növények titka lengi be. Áhi-

tatos elmélyedéssel lép itt be mindenki. Még ma is megtörténik Lencsével, akárcsak gyermekkorában, hogy nesztelenre fogja lépteit és elfojtja lélegzetét, mikor nagybátyja távollétében lép be a melegházba, mintha attól félne, hogy egyszerre, akárcsak egy kígyó, valami sötét zsurló kuszik felé. Egy asztal áll ott s rajta mikroszkóp, amelybe gyakran belenézett. A himpor szemcséi olyanok, mint egy-egy földgolyó, amely kinyilik egy vízcsöpp zsbongó khaoszában... Némely szőrszál olyan, mint valami gombaerdő egy pusztaságon... Vannak szövetek, amelyek éppen olyanok, mint a mézsejtek, finomak, szövevényesek, mintha drágakőkristályok volnának, amelyekben földalatti barlangok színes fénye dereng; vannak bibor, fekete, violaszín, rózsaszín és kék szövetek, amelyekből Hamupipőke ruháját szőhették volna. Ah! hogylene rendelkeznek Lencse minden lelki finomsággal, mikor a virágoknak ezt a sok finomságát végigszemlélte?... Itt vannak azután egy állványon az alvó növények, melyeket Tom bácsi különös gonddal tanulmányoz; itt vannak a *mimózák*, amelyeket a fiatal lányok keblébe szoktak rejteni s talán éppen ezért szenderednek el, ott a madársóska, amelynek minden levelén három szíve van... ezek a szívek alkonyatkor összebujnak, hogy ne fázzanak. Miről álmodozhatnak ezek a növények. Nagybátyja azt mondta neki, hogy Van Tiegham, egy nagy botanikus, akire gyakran hivatkozik, azt hiszi, hogy ezek a növények alkalmasint a holdból valók, bizonyosan hullócsillagok révén kerültek a földre. Valószínű hát akkor, hogy testvéreikről álmodnak, amelyek odafönn maradtak, a bus csillag kontinensein, amelyet Lencse éjtszakánkint a Válságok tengerének, vagy a Kétségbeesés árjának partjain lát felrémleni... Milyenek a holdbeli 'lányok'?... Nagyön sápadt lehet az arcuk színe? Járnak-e

vajjon sétálni vőlegényükkel a Föld fényénél?... Vannak-e ott egyáltalán leányok?... Vannak-e a holdban nyomorék lányok, akiket soha nem fognak szerelemmel szeretni.

Tom bácsi boldog, hogy magyarázatokkal szolgálhat a fiatalságnak, amelybe kedvesen belevegyül Virginia néni és d'Anis nagymama, akit Johannes Arnousteguy fog karon.

— Látják itt — szól Tom bácsi — ezt a magot, amelyet vattába tettem? Nagyon, nagyon régi mag ez, heliotrop mag, amelyet egy szarkofágban találtak...

— Ó, Tom ur... Egy ilyen halottas mag?

— És gondolják még hozzá ehhez a csodálatos dologhoz, — folytatja a természettudós, — hogy ebben a kis magban, annyi évszázad óta ott virraszt a kis növény... Trónok omlottak össze, vulkánok nyeltek el egész szigeteket, megfeszítették Istent, és a növényi élet e csöpp atomjának, a maga homályos birodalmában csak egy csöpp vízre lett volna szüksége, hogy illattal árássza el az ujonnan született királynőket, az új alakulatu szigeteket, és a keresztet, amelyet újra felállítottak a Szent Sír visszahódító!... És a hosszú századok alatt vajjon miből táplálkozott?... Egyszerűen egy csöppnyi keményítőből...

— Coralie, mingyárt eltöröd azt a vázát!

— Ugyan, hagyj hát...

— Én azt hittem, — mondja sugva Christiane: — a keményítő csak arra való, hogy gallért keményítsenek vele.

— Hallgass, te kotnyeles!

— Egy napon aztán, — fejezi be elbeszélését Tom bácsi, — egy napon, ez a szegény magocska, amely beleveszett a végtelenségbe, ide csöppent az én kezembe... És most, miután évezredek

át aludt a sötétben valami mumia mellett, kétség-telenül ki fogja nyújtani kék pálcikáit. És úgy lehet, gyermekeim, hogy ebből a heliotropból, amelyet talán, — ki tudja? — valami egyiptomi hercegnő tett annak a holttestére, akinek halála kétségbeejtette, ebből a heliotropból másik heliotrop születik, amelynek virágából ti adtok majd csokrot a vőlegényeteknek.

— Csak mentül hamarább, — szól oda Johannesnek Virginia néni, aki mindig érzelgős lesz, ha eljegyzésről beszél a fiatalokkal.

Tom bácsi erre a váratlan megjegyzésre, elneveti magát.

De Lencse elszomorodik. Johannesre néz, aztán Lucere. És azt gondolja magában:

— Az egyiptomi hercegnő olyan szép lehetett, mint Luce. A halottaknak bizonyára jól esik, ha azok, akik megsiratják őket, virágot tesznek rájuk... Az az egyiptomi hercegnő úgy ülhetett, amint a képeken láttam, mozdulatlanul, szorosan vékony lábszárához simuló kézzel, fején furcsa, csucsos süveggel... De aligha ült folytonosan így... Bizonyosan volt idő, mikor felélénkült, ugrált, táncolt a cimbalmok zajára a szent elefánton... élénk volt, mint Luce... és kecsesen lépegetett...

III.

— Ó, drágám, nem tudom rászánni magam, hogy fölkeljek...

Luce mondja ezt Lencsének, aki három napra vendégségbe jött a d'Atchuria kastélyba. Ugyanabban a szobában háltnak, Luce rózsaszín ágyban, Lencse fehér ágyban.

... E szavakkal Luce kiugrik az ágyból és kacagva szaladgálni kezd, hogy aminő mondja, ki-

táncolja a merevséget a lábából... Gömbölyű és bronzos lábából, amelyet elvág fölül a szűk és kurta ing. Ásit, és felmászik egy karosszékre és féllábon egyensúlyozza magát. Aztán egyszerre, mert megijed, hogy ez a nagy hajlékonyság elszomoríthatja barátnőjét, így szól hozzá:

— Drágám, ha akarsz, segítek neked leszállni az ágyról.

Oda megy Lencséhez és gyöngéden a hóna alá nyúl. Lencse neki fohászkodik, azután csendesen leereszkedik, mint a mezei szulák, mikor összelankad.

— Uff! Megvan! Köszönöm. Lökde ide a harisnyámat, kérlek!

Az augusztusi reggel csupa kékség. Nyugodt tóhoz lehetne hasonlítani, melynek szélét lombok verdesik, mert a veranda aljától egészen addig a vonalig, amely úgy bomlik ki, mint valami szürkékék szirtfal, az erdőségek sötétlő oceánja fodrosodik. Egymásba torlódó, vastag zöld hullámok rengése gyöngyfényű öbölben. Itt-ott, éppen úgy, mint a tenger közepén, ahol a feltornyosuló hullámok között széles, sima vizekrök képződnek, nyugalmasan terülnek szét a rétek. Egy bizonyos ponton a hegyi patak csillog. Az ég két füzfa közt csörgedez belé... Majd egy utszalag kigyózik fölfelé a jegenyék sorai közt, amelyek mind egyfelé dülnek, mint a tollak, mert érezhetetlen szél fujja őket; az út, melyet a buza és rozstáblák pipacsokkal tarkázott fakó lángolása szegélyez, az út, amely régi képeken a szabadságos katonát vezérelte haza, aki kezével intett üdvözlést házikója hívogató füstjének.

Luce és Lencse ezen az uton mennek. Lencsének kis sapka van a fején, amely alól hajának napsugarai szállingóznak, Lucnak széles karimájú sárga kalapja olyan alaku, mint egy bomlott pipacs és alatta két hajfonat makrancoskodik, feketébb a nyári éjtszakánál. Lencse szürke, hegymászó ruhát vett föl, amelynek szigoruan zárt nyakát camea fogja össze, a camea Tom bácsi ajándéka s szívet ábrázol, amely figyelő kutya elől röppen el; Luce-ön fehér mousseline ruha van, a ruha kissé kivágott s a félig érett keblek titokzatos árnya fénylő ezüstlánc alatt horpad völgyé.

Benyitnak egy majorság kerítésajtaján, bemennek a veteményes kertbe, ahol leülnek.

— Drágám, — mondja Luce Lencsének, — egészen odavagyok...

— Hogy lehet az?

— Magam se tudom... Azt hiszem, nagyon vágyódom valamire, de nem tudom mi az.

— Mégis, hát mire?

— Ez nem a vágytól van... Mindig olyan ingerült vagyok ébredéskor...

Hirtelen a napraforgók alatt egyszerre rikoltja el magát két fehér pulyka.

— Könnyes a szemed, Luce-ikém... az előbb még olyan vidám voltál...

— A magnolia illata rikat meg.

— Igazán csak a magnolia illata, aranyoskám?

A tanyaház tetejéről a rekkenő hőség ünnepélyes csöndjében odahallatszik a csókolódzó galambok csőrének kopogása.

- Luce, valld be nekem !
- Ó, Lencse . . .
- Te szereted őt ?

A ribizkebokrok mellett, a dinnyeformájú kasok aranyos visszfényében zsongó méhek röpte kereszteli egymást.

- Régóta már ?
- Ó, régóta . . .
- Tudja ?
- Tudnia kell.
- Miből tudja ?
- Ó, barátnőm . . .
- Miből tudja, mondd meg nekem.
- Ó, hadd sirjam ki magam, — olyan jól esik, — itt a térdeden . . . Mondd, nem okozok fájdalmat a térdcskédnek.

A napraforgók alatt újra egyszerre sirnak fel a fehér pulykák.

- De látod, Lencse, valami nagyon aggaszt...
- Micsoda, szivecském ?
- ...amitől nincs nyugtom se éjjel, se nappal, ...ami felriaszt hajnalban ... és most is azért zokogok így ...

— ... Félek, hogy te is szereted Johannest ...

Egy béka brekeg. Ott távol, a hirtelen felhőbe borult dombra zápor hull. Az erdő fölött szivárvány ível.

- ... Nem ...
- Nem ?
- Nem ... Nem szeretem Johannest.

A napraforgók alatt újra egyszerre sir fel a fehér pulykák panaszos rikoltása.

Jószagu, langyos, hirtelen elpárolgó esőcseppek koppannak a d'Atchuria-kastély verandáján, mikor Lencse és Luce a lépcsőjén fölsietnek.

— Gyermekeim, — jelenti nekik d'Atchuria ur, aki az ajtó előtt várja őket, — örömhirt mondok nektek, mert kedves kis barátnőtök, Mariquita és a bátyja, Johannes, eljöttek értetek, hogy meghivjanak ebédre. Benn vannak a szalonban. Siessetek.

— Csak egy perc türelmet, apuskám, — szól Luce. — Mig a szobánkba megyünk és rendbeszedjük magunkat.

Mind a ketten felmennek a régi szúrágta nyirkorgós falépcsőn, amely fényesre van keféelve, bemennek a szobájukba és megmosakodnak. Testük elragadó üdesége azt a titokzatos fehérséget ölti magára, amely a fiatal lányok hálószobáját szűz viaszsejtekhez teszi hasonlóvá. Már készen is vannak, mehetnek le.

— Ó, milyen boldog vagy te, Luce, — mondja nagykomolyan Lencse, — és milyen szép vagy...

— Te szebb vagy, mint én... jól tudod, — feleli a barna, aranyosra égett lányka.

És Lencse, akinek megremeg most a hangja, így szól:

— Támogass egy kicsit, kedvesem... Megállj csak... így... hogy le tudjak menni, a kezedbe és a karfába kell fogódkodnom...

Belépnek a szalonba.

— Nini, Mariquita, milyen szerencse!

— Ó, kedves Luce!

— És nini, Lencse!

— Jó napot... jó napot, Johannes ur!

— Csókolom kezüket kisasszonyok.

Lencse, hatalmas, fakult kék virágos karosszékebe sűppedt. Kissé fáradtnak látszik, de ennél a bágyadtságnál alig lehet valami bájosabbat elképzelni. Nevetségesen apró keze rátámaszkodik ébenfabotjának kacsafejére. Csaknam heverő helyzetben nyugvó teste egészen elernyed. De fejét büszkén fennhordja s a szája olyan parányi, hogy a jóságtól csillogó mosoly derűje kell kissé már bántó finomságának helyrehozásához. És e gyermek violás szürke tekintetében már ott van az a királyi komolyság, melyet a faj nemességével párosulva, a szenvedés és a megadás adhat csak meg.

Hirtelen örömujjongás tör ki! Tom bácsi jön! Micsoda meglepetés!

Csakugyan a derék Tom bácsi érkezett meg vállán, mint valami pantallér átvetve, lóg növénygyűjtő doboza, melynek olyan színe van, mint a friss takarmánynak. Köszönti a társaságot, kezében kék encián és rózsaszín vadrózsa bokréta van, melyet a ház asszonyának nyújt át.

— Ó, köszönöm, des Arbailles ur... Luce, tedd csak vízbe... Mintha csak gyöngyházból volnának!

Péntek, amely hűségesen követte gazdáját, a karosszékeket szaglássza, nagy, sáros lábát felteszi Mariquita térdére, csaholó farkával lever valamit, ráismer Lencsére, hegyezni kezdi a fülét, vakkant egyet, mire Tom bácsi gyöngéden oldalbafigyelmezteti a lábával s erre Péntek hasztalan kísérletekbe kezd, hogy bebujjon valami butor alá, amelynek azonban alacsonyabb a lába, semhogy alá férne.

D'Atchuria ur megkérdi:

— Meg van élégedve, des Arbailles ur, a növénygyűjtés eredményével?

— Ó, ma reggel inkább a séta naplopásának adtam neki magam, mint a botanizálás gyönyörűségének... Letelepedtem a kék és rózsaszín harangocskák közé, amelyekből ezt a bokrétát kötöttem és elnéztem a mókusokat.

Átmennek az ebédlőbe. Ott jó hűvös van. A sült fűj nagyon izletes. A régi tálak a pohárszéken derűt sugároznak szét élénk színezésükkel. Milyen szépek ezek a sárga és violaszín tulipánok, amelyek Isten tudná, miféle régi kertre emlékeztetnek. Milyen furcsák ezek a hosszú lábu kék madarak bőbitás fejükkel!... Szinte olyan, mintha sétálnának a fayence-pázsiton, ahol olyan langy szellő fujdogál, hogy a tolluk egész sima lesz tőle.

— Már jóideje, des Arbailles ur, — jegyzi meg a ház asszonya, — hogy Lencse egyet se mondott el Lucenek az ön bájos regéiből...

Mert Tom bácsi, köztudomásu róla, költőnek is felcsap néha. Szép regéket eszel ki a természet csodáiról, állatokról, virágokról, kövekről. Elvonul az erdő mélyére és ott írja őket. Szereti a magányt, az elhagyott helyeket, ahol nem hall mást, csak a forrás bugyogását, vagy a patak ütemesen váltakozó zaját, amely a zsurlók bozótja alatt morajlik. De Tom bácsi nagyon szűken méri a regéit, bár közölt is belőlük néhányat, melyeknek nagy sikerűk volt. Lencse rajong ezekért a költeményekért, amelyekre olykor nagybátyja zöld növénygyűjtő doboza fenekén akad rá, a páfrányok és mohok alatt. El se tud képzelni szebbet ezeknél a verseknél, amelyek olykor prózában vannak írva. Gyakran lát idegeneket jönni a d'Anis kastélyba, akik

megindult hangon beszélnek Tom bácsival s akik azt mondják neki: „Maga nagy költő“ ... Albert Samaine egyszer megsimogatta Lencse arcát, mikor még egészen kislány volt ... Ez a Samaine olyan volt, mint valami hattyu ... Az a költemény, melyet egy este a kandalló mellett felolvasott, a hattyudala lehetett ... A hattyuk énekelnek, mielőtt meghalnának.

Igen, Lencse hiszi, Lencse tudja, hogy Tom bácsi rendkívüli ember, bár szereti magát öregíteni, aranykeretes szemüveget visel, úgy látszik, nagyon sokat ad az emberek véleményére és sokat civódik Virginia nénivel.

Alig fejezik be az ebédet, Lencse nagy hévvel turja fel a növénygyűjtő dobozt, míg csak a jószagu füvek alól elő nem huz egy telefirkált papírszeletet, amelyet diadalmasan lobogtat, mikor a szalonba belép.

— Itt a Tom bácsi legújabb regéje:

De a szerző, aki éppen pipára gyújtott, elpirul és zavarba jön.

— Hagyd ... kicsikém ... majd máskor ...

De Lencse, aki egyedül már nagysebtiben elolvasta a költeményt, így válaszolt:

— Tom bácsi, jól látom, attól félsz, hogy nehezen megy majd neked az olvasás ... Tom bácsi, mért nem akarod, hogy hangosan felolvassam ezt a regét, amely olyan nagyon szép ... Nem szép volna megfosztani a többiekét ettől az élvezet-től ...

És mielőtt Tom bácsinak ideje volna tovább ellenkezni, Lencse már olvasni kezdi ezt a kis költeményt, amely bizonyára egyszerre készült reggel a virágbokrétaival, olyan tiszta kristályhangon olvassa, mint a forrásé, amely mellett Tom bácsi írta:

A KÖLTŐ:

Tul a szélborzolta erdőn, tul a mélyre vájt forráson és a szakadékon és a parkon, amelyen, mondják, havas télidőben mezítlén vállal halott lány haladt át, és szidás várt szegényre, mert titokban megszökött a bálból... Hová ment? Merre ment?

Tul a pázsiton, ahol a lagerstroemia emeli szomoru, rózsaszín virágait, melyek tulvilági orgonához teszik hasonlóvá, tul a veteményes kerten, ahová nem bocsájtják be az aranycsillámu pávákat, ott szedtem ezt az indigószínű enciánt a hanga bokrok között és ott szakítottam ezt a rózsás napszínű hangát az encián mellett. Ó, virágok, mik vagytok ti? Mi az értelmetek? S mért sugtok magatokról vallomást, mely félelemmel tölt el?

AZ ENCIÁN:

Én maga vagyok a keserűség kék ruhában. A pusztulás tetszik nekem. Mint ahogy te szeretted, ugy szeretem én a déli szél fuvását a nyírfák között és a hegyi patakot, ha csobog. Akárcsak te, keserűvé teszem azt, amihez érek és a vadász, aki iszik a forrás vizéből, amelyben én fürösztöm ágam, ugyanolyan keserűséget érez, mint éreznél te, ha innál annak a forrásnak a vizéből, amelyben megfürdött a lány, ki távol van most tőled. Egy leánykáról beszélte régmúlt időkből, ki ott hagyta a bált egy havas estelen, hogy elmenjen a szerelmet várni?

Leül egy száraz lugasban és felkölt egy vörösbegyét. De völegénye nem jön a találkára és az ifju lányka szive úgy megtelik keserűséggel, mint az enyém. És ettől kezdve én voltam az

a virág, amelyet legszívesebben tépett le, mikor gyámmoltalanul és életkedv nélkül az én szirmaim alakjában kereste báli ruhája emlékét és ajkamon a tulajdon ajka keserűségét.

A HANGA:

Én magam vagyok a magány rózsaszín ruhában. De azért néha letévedek ebbe a völgybe is, ahol az encián fölkeres. Mert azok, akikben keserűség lakik, megbékülnek a magányban. De az én birodalmam a fővényes és pusztá domb és cseppet sem gyötör egyedülvalóságom. Néha-néha abból a kastélyból, amelynek tavát idelátod, feljön ide egy kecses fiatal lány, akinek rózsaszín ruhája van, akár csak nekem. Akik ott látnák ülni az én sűrűmben, nem értenék, mi okból keresi így a magányt. Sajnos, ez az ifjú lányka, akármilyen bájos is, hibás, akárcsak én, kinek kívánatos virága görcsös-bogas törzsön terem.

S miközben mindenkit megindít ez a felolvasás, bár el is bájol egyben, Lencse megkérdi:

— Ugy-e, Tom bácsi, van bennem valami . . . hangás?

És Tom bácsi így válaszol neki:

— Igen, gyermekem, arcod rózsás fénye után itélve hanga vagy és az vagy még annyiban is, hogy megbüvölöd egy vén legény magányát . . . De csak ennyiben . . . Mert ha testvért kellene találalnom számodra a virágok között . . .

— Melyik volna az?

— A halavány ibolya, amely oly szerény, hogy csak akkor lehet ráakadni, ha a déli szél felénk sodorja az illatát.

— És Luce?

— Mit akarsz Luce-szel?

— Melyik a Luce virága?

— Nos, — feleli mosolyogva Tom bácsi, — Luce virága nem is virág lehetne . . . hanem inkább valami gomba virág helyett . . .

— Gomba. Miféle gomba? Melyik?

— A galóca . . . Mert azt mondják, hogy a galóca táncokat jár az éjszakák párás remegésében. Ezek a gombák erdős domboldalokról leereszkednek a kankalinokkal behintett mezőre. És itt olyan kecses táncot lejtene, hogy nem tudnak kibontakozni belőle s a hajnal így lepi meg őket körbe fogózva . . . Luce a tánc királynéja.

— Ó, Tom bácsi . . . Milyen helyes, amit beszélsz . . . És a Mariquita virága.

— Az ő virága a biborlóhere.

— Hogy-hogy? . . .

— Azt mondják, hogy ez a virág énekel . . . még pedig olyan szívhez szólón énekel, hogy az emberek nem tudják hallgatni, hanem csak az állatok, és a magukba mélyedő dolgok . . . ez idézi elő a déli nagy csöndet.

— De des Arbailles ur, — szólalt meg Johannes, — milyen elragadó, ha így hallja magát az ember beszélni a botanikáról.

— Arról a botanikáról, — teszi hoszá d'Atchuria ur, — amelynek ő a királya

— Akkor hát, — kérdi d'Atchuriané, — ha Tom bácsi a virágok királya, ki a királyné?

— Kitaláltam, — kiált fel vidáman Lencse, — a királynéfü!

Igy telik az idő ezzel az igénytelen, bájos játékkal, míg egyszerre csak itt az uzsonna ideje. És Tom bácsi azt javasolja:

— Nem hoznák ki kosárkáikat az erdőbe? Nem megyünk nagyon messzire innen . . . csak egy kis *májfűvet* szedünk és megnézzük a *nap-harma-*

tomat vagy más néven a harmatfüvemet. Két lépésnyire van innen . . . Jönnék, gyermekeim?

— Csak menjetek . . . én itt maradok, — jelenti ki Lencse.

— Ah. Ugyan miért? Hogy-hogy?

— Nem akarlak feszélyezni benneteket . . . Kénytelenek volnátok lassabban menni.

— Milyen jó ez a Lencse . . . Ó, a csunya, azt akarja, hogy kíváncsozzunk utána.

Lencse szomoruan áll föl. Jobb válla kissé fölhuzodik, mert a keze rátámaszkodik csinos botjára. Elragadó így Lencse. Mért olyan, mintha ez a kis erőltettség a bágyadtság bájával fokozná ígésző voltát? És vajjon nem csak könyörület és részvét-e az, amivel ennek a kedves gyermeknek adóznak? Ó, bizonyára nem. Fogának csillogó fehérsége, mosolyának derüje, e kis emelt áll sápadt ezüstje egészen más érzéseket kelt abban, aki mint Johannes e pillanatban magán érzi a tekintetet, mely e szürke szemekből sugárzik, Lencse felteszi a kis sapkát finom hamvasszőke hajára, megerősíti derekán a kristálymedaillont, amelybe szegfűszirom van bezárva.

Tom bácsi, Lencse, Mariquita és Johannes lemennek egy egészen közeli völgybe. Luce, akit egészen kihoz a sodrából Johannes jelenléte, mintha menekülne a fiatalember elől. Mert úgy van, hogy az első szemérmes szerelem hasonló azokhoz a virágzirmokhoz, amelyek bezárulnak, ha közeledik az üdítő zivatar. De a fiatalember d'Anis kisaszszonnyal beszélget s ezért kissé elmarad a többiektől.

— Hol lakott Arnoustégny ur azalatt, mig Líraban időzött?

— Nem messze attól a régi háztól, amely valamikor d'Elgorriagáké, anyám családjáé volt . . . éppen a San-Juan tér sarkán a labdázó tér mellett.

— Ah ... látom már hol. Nagyon szeretem ezt negyedét ... Az égetett olaj és ánizsszagot az utcáin, a babérfák mellé támasztott evezőket, és a szardínia árusok kiáltásait és a San Marcial harangszavát.

— Sokáig volt Spanyolországban, kisasszony?

— Nem, alig két hónapig ... Csak éppen Lirában voltunk Tom bácsival.

— Akkor talán majd viszontlátja azt a d'Elgorriaga kuriát, amelyről beszéltem.

Lencse elpirul.

— Nem ott áll az a kuria a tenger fölött? — kérdi.

— De éppen ott.

— Es nagy szomoru kertje van, amelyet ódon fal vesz körül? Várjon csak?

— Ez az.

— És óriási kőcimer romladozik a kapu fötött?

— Igen.

— Az alatt a cimer alatt téptem én ezt a szegfűt, amelynek szirmát itt hordom ebben a kristályszíven.

— Az a d'Elgorriagák cimere.

— Az Elgorriagák Galiciából származnak?

— Nem, kisasszony ... Murcia tartományból valók Carthagenából. Kalózok voltak a király szolgálatában.

Lencse Johannest nézi, ezeket az oceánmély szemeket, arcszinét, mely kissé a tengeri rablók viharvert bőrére emlékeztet. És a fiatal lány élénk képzelete visszavarázsolja a fiatalembert ebbe a távoli korba ... Hogy mászhatott fel merészen, hajlékonyan, szépen a kötélzetre, hogy himbálódzhatott a viharban a végtelent figyelve a tenger fölött ... Milyen különös ... Igazán különös, mennyire hasonlít Lucehoz ... különösen a szeme...

Míntha ugyanabból a fajtából valók volnának . . .
Hiszen csakugyan a d'Atchuriák is baszkok . . .

— Johannes ur?

— Kisasszony?

— Nem találja, hogy barátnőm, Luce, mennyire spanyolos?

— Nagyon spanyolos.

— Ugy-e, hogy szép?

— Nagyon szép, csakugyan . . . De kétségkívül még jobban tudnám méltányolni a szépségét, ha nem érezném, hogy ugyanabból a fajtából való, mint én . . .

— Akkor hát . . .

Tom bácsi nagyot kiált:

— A májfüvem.

Magasra emeli feje fölé a virágot, amelyet most tépett le, ezt a kis virágot, amelynek szárán egyetlen ennivaló levélke van s amelynek szirmai, mintha csiszolt és fénnyel erezett kristályból volnának és belül aranyba, zöldbe csillanó selymes bóbíta ékesíti őket, olyan, mint amit a pávák csillogtatnak fémes, kékfényű fejük bubján.

— Nézzék csak, nézzék, — kiáltja a botanikus.

— Ez a Muzsák növénye, a paruassusi fű . . . abban a mintapéldányban, amelyet megfigyeltem, minden porzót porhon helyettesített . . . Most menjünk, keressük meg a harmafűvet, majd azután uzsonnázunk . . .

És Lencse megkérdezte Johannestől:

— Melyik a maga kedvenc virága?

Johannes így válaszol:

- A mezei ibolya.
 Aztán ő kérdezi meg:
 — És a magáé?
 Lencse azt feleli rá:
 — A szegfű.

Tom bácsi mindjobban és jobban neki tüzesedik. Egész előadást tart a harmatfüvekről, amelyeket gyökerestől huzott ki a lágy talajból s néhány tengeri kagylómaradványról, amelyre munkaközben akadt rá.

— Üljenek le és költsek el az uzsonnájukat e mellett a forrás mellett, ebben az erdőben, melynek mohái sáfránytól ereztettek. Milyen érdekes... Látják ebben a szakadékban, amely pedig nagyon messze van az Óceántól, mégis mennyi kagylót hagyott a vizözön.

— A vizözön idejéből valók? — kérdi Mariquita.

— Igen, gyermekem, a vizözön idejéből... És később, ha majd a tenger ismét visszatér ide, mikor ezeknek a tölgyeknek a csucsa fölött újra evezni fognak majd az emberek, a langusztok majd nagyot néznek, ha ráakadnak ezekben a vizekben... az új nyakláncra, melyet ez a bamba Péntek éppen most vesztett el.

IV.

D'Anis nagymama és d'Anisné szőnyeget készítenek, Virginia néni, aki lilaszín petuniát tűz fel a sapkájára, mert ez rimel a keresztnevére, csipkét csómóz. Tom bácsi elment a melegházba.

Az augusztus még tart, tücsökdaloktól és méhdongástól koronázva, palástján a szüretre érett szőlő a him. A szalon ablakából jól látszik a buzatarlókon a fűrjek könnyed iramlása.

Lencse a legutóbbi napokra gondol, melyeket Luce-nél töltött . . . meg Johannesre.

A vallomás után, melyet a fiatalember Lencsének tett, ott a völgyben, ahol növényt gyűjtöttek, hogy az a kedvenc virága, melyet Tom bácsi unokahugához hasonlított, az ifju lányka csupa izgalom, egészen zavart . . . Annyival inkább, mert Luce d'Atchuria még jobban feltárja előtte a szívét, azután a bizalmas közlés után, melyet a majsorság veteményes kertjében tett neki. Most, mikor a kis szerelmes biztosnak hiszi magát abban, hogy barátnője nem vonzódik Johannes-hez, kevesebb tartozkodás köti a nyelvét és amilyen mértékben csökken ez a tartozkodás, olyan mértékben nő benne a szenvedély.

Lencse pedig sokkal finomabb érzékű, semhogy észre ne venné, mennyire nem osztja Johannes ezt a szerelmet, akármennyire forgolódik Luce körülötte. És bár egyáltalán nem tulajdonít kelletténél nagyobb jelentőséget annak a figyelmességnek, melyet a fiatal baszk vele szemben tanusít, mégis bevallhatja magának, hogy kettőjük közül ő részesül előnyben . . .

Lencse elgondolkozik.

Arra gondol, hogy ha nem volna sánta, Johannes talán megkérné a kezét . . . Az olyan jó volna . . . Két lépésnyire volnának egymástól . . . Johannes nagyon rokonszenves Tom bácsinak, meg a mamának . . . Johannes fiatalon meg fog nőszni . . . Apja, aki nagyon koros ember, nem tud már a d'Arnousteguy uradalommal bajoskodni . . . Nem-sokára fel kell hát őt váltania Johannesnek . . . A fiatalembernek különben sincs ellenére a kilátás erre az egyszerű, derűs életre, amely jókor reggel a rohanó kutyák lármájával kezdődik és

akkor ér véget, mikor az állatok nyakláncára aggatott bronzszívek megszűnnek dobogni... De lehetlenség, hogy Johannes szerelemmel szeresse őt valamikor, hiszen sánta. Sánta. Ő sánta. Istenem, ments meg engem, — gondolja magában. — Uram, te meggyógyítottad a bénákat, visszaadtad a látást a vakoknak, te feltámasztottad Lázárt, Mária Magdolna bátyját... Magdolna ráhullatta illatos haját lábadra, melyet könnyeivel öntözött... Istenem, te igénytelen házak homályos zugában vitted véghez ezeket a csodákat, mert szereted a szegényeket... Istenem, a szent Szűz tán azért nem gyógyított meg Lourdesban, mert nem születtem szegényes jászolban és mert nem feküdtem ott egész meztelenül úgy, hogy ne lett volna más melegítőm, mint az ökrök és szamarak titokzatos párája. Istenem, összekulcsolt kezemben ajánlom fel neked a szívem... Eladom majd, hogy az árát szétoszzam a szegények közt, a zafír gyűrűmet, melyet Virginia nénitől kaptam. Alázatos szolgálód vagyok. Ugy szeretnék előtted térdelni, mint ahogy Madelaine néni térdelt a kőkockák kék homályában, Madelaine néni, aki olyan volt, mint valami hatalmas páva...

— Anyuskám?

— Mi az, drágám?

— Nagyon megharagudnál, ha kérnélek valamire?

— Beszélj, gyermekem.

— Menjünk el mindnyájan Lourdesba, a nagy zarándoklatra.

V.

És mint valamikor kisgyermek korában, most is itt van Lourdesban d'Anis nagymamával, anyuskával, Virginia nénivel és Tom bácsival. És sajnos, akár csak akkor, Isten tudná, micsoda különös véletlen folytán, valami érthetetlen feszélyezettségből, mert a szokottnál élesebb szaggatást érez a forgócsontjában, nem tud gyalog részt venni a körmenetben.

A nagy zarándoklat reggele. A harangok, az Ég szívei, szólítgatják egymást. Ki tudja? Talán az éjszaka gyógyító angyalok látogatták meg őket, azért cseng ilyen vigasztalás a szavukban. Lencse kipillant ágyából a hegyek fölött kéklő égre és nem tudja, mért nedvesíti meg szemét az öröm. Ugy rémlik neki, mintha tul a földön, a paradicsomi hálószobát látná; ez a hálószoba világosabb, mint valami havas karácsonyéjtszaka és egészen elborítja a halványlila bazsarózsák szirma akár a hó.

Délután négyen viszik a vállukon: két ismeretlen fiatalember, Tom bácsi és Johannes, aki szintén segít emelni a gyaloghintót. Ó, milyen vértanúságot szenvedett akkor Lencse szegény, meggyötört szíve . . .

Öregharang bug a napsütésben. Kis harang felel neki, Isten felé kiált, olyan a kis harang hangja, mint az első áldozóé. A tömeg mozdul, rendbeáll és kibomlik, mint valami tűzfolyam, amely arany miseruhákat sodor magával. A fájdalom lelke szárnyal föl a könnyörgésekben. Ima és ének, tömjén gomolygása száll föl a kék égbe, amelyet egészen elnyel. Bénák, rákosok, betegek, kiknek betegségére már név sincs, esdeklőn nyújtják kereszteződő karjukat a tébolyult zengéssel zokogó harangok felé. Egy kocsiban kis gyermek ül, szemét és orrát

kimarta a lepra... És a kis harang reszketeg hangja szüntelen kisír a többi fülsiketítő dübörgéséből, mintha részt könyörögne Isten örökkévalóságából. És valami mondhatatlan jóság lebeg e fölött a sok nyomorúság fölött.

És Lencse valósággal uralkodik ezen a tömegben. Gyaloghintójából megkülönbözteti a férfiak födetlen fejét, a bearni asszonyok fehér kendőjét, a breton lányok csipkés pártáját, amely úgy lobog a szélben, mint a hajók vitorláai a viharban. Boldognak érzi magát így. Johannes és Tom bácsi alig ringatja. Olyan, mint valami kis finom selyemvirág az ur lába előtt.

Az áldás percében azt hiszi, mindjárt meghal, lesújtja az a határtalan szeretet, melyet Isten iránt érez. Olyanféle remegés járja át tagjait, aminőt az orgonák dübörgése idéz elő s úgy suhan el a haja közt, mint valami jeges áramlat.

Mikor a medencéből kilép, még mindig sántít. De mikor Johannes felemeli a gyaloghintót, amelybe visszafektették, a fiatal leány úgy érzi, mintha igéző kis fülét valami suttogás simogatná, amely olyan édes, mint az ének. És hangot hall, amely olyan, mintha az égből jönne s a hang ezt sugja a fülébe:

— Szeretem.

Valami néma örömtől bódultan viszik vissza. És álma egész éjszakán át valami isteni mámor... Timbuktuban jár Johannesszel. Fehér szakállu ifju misszionárius, úgy gondolom Sebastien testvér, áldja meg frigyüket az égő lianok alatt. S egy fára telepedve, mely olyan, mintha a földi Paradicsom valamelyik fája volna, Madeleine nővér, a halott vezeklő testvér terjesztgeti a lomb között kékbe és aranyba játszó uszályát.

De visszatérve a kastélyba, éppen olyan erős lehangoltság vesz erőt Lencsén, mint amilyen erős az utóbbi napok elragadtatása volt. Ugyanabban a szalonban, ahol azt a kegyet kérte annyjától, hogy Lourdesba menjenek, ismét Johannesre gondol:

— Sántát nem lehet szeretni, — gondolja magában. — ... Johannesből csak a részvét beszélt. Johannes nem is szeret engem... De bizonyosan vallásos szíve lehet... Mikor rajta van a szandálja, a burnusza és lapos baszk-sapkája, olyan mint azok a zarándokok, akik a Szentföldre mennek... Igen, igen... Emlékezett, hogy Lirában sokáig nézte a d'Elgorriagák kőcimerét. A cimert Szent-Jakab kagylói díszítették... Johannes ősei azon a friss csapáson járhattak, amely Compostellába visz és Palesztina meszes pusztaságain halad át... Johannes tőlük örökölte azt a szenvedélyt, hogy segítsen a betegeken... Ő volt az irgalmas Szamaritánus... Mintha csak drága, hűsítő olajat öntött volna egy szegény, kitagadott sebére ezzel az egy szóval: „Szeretem!“... De nem volt ez szerelem. Nem lehetett szerelem... Mert ha szerelem lett volna, akkor megrázta volna őt... Pedig nem érzett már szíve mélyén csak valami gyöngéd hálát... Mintha Isten megbocsátó kegyelme hullt volna rá.

Ez a gondolat, hogy Johannes csak a részvét szavára hallgathatott, ott rágódik a fiatal lány lelkén. És ő, aki még nemrég kétségbe vonta, hogy Johannes Luce d'Atchuriát szereti, most már szentül hiszi... „Nem Luce iránt való közömbösségből tette azt a kijelentést a fiatalember abban a költői szépségű völgyben, ahol a Tom bácsi kedvenc virágait szedte“, — gondolja magában. — Nem, hanem pusztán határtalan tapintatból meg

akart kimélni egy szegény bénát a bosszuságtól, akit bizonyára bántott volna, ha elárulja előtte vonzalmát aziránt, akinek mozgékony formás lába könnyedén tud gázolni a spanyol táncok tüzes borában.

— Igen, — gondolja még tovább magában, — valami elemezhetetlenül magasztos érzésből fakadt, hogy Johannes Lourdesban a könyörület, az önfeláldozás és részvét szellemétől vezéreltetve, mert látta, hogy sántán tér vissza a medencéből, azt a szót a fülébe sugta.

Lencse elhuzódik a melegházba. Gyakran segít Tom bácsinak. Az egyiptomi szarkofágból került heliotrop-mag kicsirázott. Így zárkózik el önmagába olykor a szív is hosszú időre, mielőtt felpattanna. De akkor úgy keresi a harmatot, mint a növény és ha nem talál harmatra, arra kéri Istent, hogy könnyekkel öntözze meg.

Egy szürke délutánon úgy esik véletlenül, hogy Lencse egyedül marad a melegházban Johannesszel, aki nem is tudom, mi okból, előbb érkezik meg látogatóba, mint testvére, Mariquita. Tom bácsit pedig valami bérleti kérdésben a kastélyba hívták fel.

— Magatokra hagylak, gyermekeim... Nézeges-
sétek a növénygyűjtemény utolsó lapjait, azzal el-
szórakozhattok.

Johannes szórakozottan kinyitja a növénygyűjteményt, a legelső lapon mindjárt ott van a csodálatos májfű, amelyet Tom bácsi azon a napon talált, mikor Johannes értésére adta Lencsének, milyen gyöngéd érzelmekkel viseltetik iránta.

— Emlékszik rá? Emlékszik rá? — suttozja újra, meg újra.

És mivel Lencse hallgat, így folytatja:

— Emlékszik rá, mikor megvallottam, hogy szeretem.

Micsoda képtelenség, hogy ez is megtörténhet, de ennek a vallomásnak az őszintesége bántja a fiatal lányt. Hosszu töprengései — akárcsak a féltékenységi mardosó kinjai, — valami fájdalmas gondolatmenetet építenek ki benne, amely végeredményében ebben csucsosodik ki: „Sánta vagyok. Nem ébreszthetek senkiben szerelmet.“ Aztán meg ebben: „Johannes csak részvétből szeret. Ha ez nem volna, Lucet venné feleségül...”

De úgy reszket, mint a forrás, ha rásüt a nap. Mit válaszoljon?... Ah, Istenem, erre nem számított...

Johannes így szól hozzá:

— Nem adná ide a kezét?

Lencse oda nyújtja a jobbkezét, miután gyorsan átvette a balba a kacsafejű kis ébenfapálcát. De csakhamar pirulva huzza vissza kezét, melyet már odaadott. Két könyecsepp perdül le szürke szeméből.

A melegház egyik langyos medencéjében két virág hajlik egymáshoz szerelmesen. Ezeket semmi nem akadályozza, hogy összesimuljanak, mert nem hajtja más őket, csak az isteni ártatlanság.

Ó, ti parányi kis magok, melyeket a hegyi szél ragad magával láthatatlan szárnyain, legyetek bár a keserű encián vagy a kellemetes mirtusz sarjadéka, egyformán édesek vagytok abban az órában, mikor a virágporzók nászt ülnek a méhdongás vidám muzsikájára!

— Lenke, — folytatja Johannes, nagy komolyan azon a néven szólítva d'Anis kisasszonyt, melyet

a keresztségben kapott. — Lenke . . . Akar a feleségem lenni?

Lencse összeszedi minden erejét. Egész szeliden így felel:

— Nem . . .

Azzal leroskad a drága . . . Szegény botja kicsuszik a kezéből . . . Johannes karja fogja fel az ájult gyermeket, akinek pihegő kis keblét és dobogó szívét ott érzi erőteljes mellén.

Lencse magához tér.

— Ó, barátnőm, — kérdi Johannes — kis barátnőm. Fájdalmat okoztam magának?

— Igen . . . ne beszéljen erről többé — soha . . . soha. Én tudom . . . Ez lehetetlenség . . . Megígértem Istennek . . . Soha nem megyek feleségül senkihez. Ó, Johannes, ígérje meg nekem, hogy nem beszél erről újra.

— Soha. — De mondja, ugy-e barátnőm maradj azért?

— Én a . . . testvére leszek.

A melegház illatos csöndjében egy sebesült begoniavirágra, melyről egy szírom hiányzik, aranyporos csókot hullat szárnyáról egy darázs.

VI.

Néhány hónap mulva egy reggeli találkozó alkalmával, amelyet a két kastély között féluton a noarrieui plébánián, Lencse nagybátyjánál adott egymásnak a két fiatal lány, Luce tudtára adja Lencsének:

— Drágám, a szívem majd meghasad örömben . . . Johannes Arnousteguy ur megkérte a kezemet . . .

Lencse alighogy elpirul és csak ennyit válaszol rá:

— Ó, drágám . . .

De belül a gondolatoknak egész áradata rohanja meg:

Mit jelent mindez? Mi értelme van ennek az életnek. Mit keres benne ő, Lencse. Milyen furcsa ez a rideg ebédlő, amelyben most van! Hogy van hozzá bátorsága Hubert bácsinak, hogy itt éljen. Hogy van ereje hozzá a süket, vén szolgálonak, aki a melléképületben levő konyhában tüzet rak, hogy a mindennapi élet apró cseprő bajaival törődjék. Mért van az, hogy a hidegtől meghalnak vagy nem halnak meg az emberek. Milyen szomorú a kut láncának csikorgása! . . . Nini a kis csibék az ebédlőasztal alá menekültek. Hogy elbujjanak a tyuk alá. Szegény kicsikék, milyen siralmas is ez . . . Egy napon majd levágják őket . . . A vérüket veszik . . . Nem lett volna-e jobb meghalni, mint sántának születni? . . . Még nyílnak az őszi rózsák, pedig már majdnem tél van . . . Mit jelentenek az őszi rózsák. Eszébe jut Tom bácsi regéje a nyomorék hangáról. Száraz a szája. Fáj a feje . . .

Felel valamit, de oda se figyel rá, mit mond:

— Ó, drágám . . . milyen boldog vagyok.

— Igen, tudtam, hogy te nagyon örülsz majd neki, mert te azok közé tartozol, akik örülnek mások boldogságának . . . Te éppen olyan szép vagy, mint jó . . . Most már megmondhatom neked . . . Mielőtt te megmondtad, hogy nem szeretted Jo-hannest . . . tudod, ott a major udvarán, ahol a fehér pulykák vannak . . . képzeld csak, féltékeny voltam rád . . . Ó, édes kis Lencsém . . . bocsáss meg nekem. Ez az egyetlen csuf érzés, amit veled

szemben tápláltam . . . De nem szándékosan tettem . . . De hidd meg, kedves barátnőm, őszintén megbántam ezeket a rút gondolatokat . . . Meggyóntam őket, mert nem tudtam urrá lenni fölöttük. De tudod, milyen önző az ember, ha szerelmes . . . Ó, mert látod, ha Johannes téged szeretett volna, és te viszonzottad volna szerelmét, én azt hiszem, édes szivecském, hogy el is titkoltam volna előtted iránta érzett szerelmemet . . . és azt hiszem, ha te titokban imádtad volna őt és ő nem viszonzta volna rajongásodat, én visszautasítottam volna kezét, hogy megkiméljelek téged a fájdalomtól.

Egy kis macska ugrik fel Lencse térdére. Lencse megkérdi:

— Közölte veled Johannes a terveit, mikor megkérte a kezéd?

— Igen. Alig egy hete lehet . . . Azt mondta nekem . . .

— Mit mondott?

— Azt mondta: Nagyon egyedül érzem magamat otthon . . . Mariquita nemsokára férjhez megy . . . Apám nem vezeti már a gazdaságot . . . Néhány hónapja megmagyarázhatatlan szomorúságtól súlyos percek vannak. Ugy érzem, magából megbízható, jó asszony lesz. Nem lángoló szerelem az, amit maga iránt érzek, hanem valami igen élénk rokonszenv . . . Ugy gondolom, hogy a házasságban többet ér ez a fajta vonzalom, mint valami heves, meggondolatlan szeszély.

A lépcső fordulójánál a magas, álló óra lassu rézingája ide-oda jár piros tulipánnal és arany sáfrányvirággal ékes fakalitikájában, mint füstölő, melyet az órák keze lenget. Behallatszik, hogy a konyhában tuskót raknak a vasrostélyra. Az ebédlő fölött Hubert bácsi súlyos léptei dobognak. Lencse megkérdi:

- Mást nem mondott, kedvesem?
- Mért kérde?
- Csak úgy...
- Eredj, te kíváncsi. Azt mondta, mikor már tudta, hogy beleegyezem: Luce kisasszony, talán nem leszek nagyon vidám férj az első időkben. Egy becsületes vallomással tartozom magának... Minden fiatalember át esett valami válságon, amely sebet hagyott a szívében... Egy kis idő kell hozzá, míg ez a seb beheged... De jól tudom, hogy maga lesz a legjobb irgalmas nővér...
- És tudod te, mi sebezte a szívét?
- Hát... igen... Megpróbáltam, hogy kissé rájőjjek... Valami fiatal lányról lehet szó, akit Párisban ismerhetett meg, mert hozzátette... az egyetlen nő, akire önön kívül gondolhattam, Istennek ajánlotta fel életét...

VII.

Luce Hermance Visitation d'Atchuria kisasszony és Johannes Tristan Arnousteguy ur házasságát a noarrieui kis kápolnában áldották meg délelőtt tizenegy órakor, ezerkilencszázhárom március tizenegedikén.

E mellett, az erdők mélyén rejtőzködő kis kápolna mellett halt meg egy Clara d'Ellébeuse nevű kislány, aki megháborodott szegény és egy fájdalomcsüjtő költő is gyakran bolyongott ennek a kápolnának a tájékán. Némelyek azt mondják, hogy egy barna leánykával látták kézenfogva, akinek ciprus koszoru volt a fején. Mit kérhetett Istentől az egyik és a másik? De vajjon ki tudhatná, mit kérnek az emberek Istentől.

Lencse maga adta át Lucenek Tom bácsi részéről más ajándékokkal együtt, az egyiptomi her-

cegnő halotti fekvőhelyéről került heliotrop-magot, amely végre kivirágzott. Az orgona zugott. A beszédek elhangzottak. Az erdei madárcák csaknem odaröppentek a lakodalmas asztalra, melyet egy nagy pajtában teritettek meg, felcsipegetni a kenyér hulladékot, melyeket Isten a legszegényebbeknek juttat . . .

De a lakodalmi ünnepek befejeztével, még aznap este, mikor Lencse és Tom bácsi együtt üldögéltek a melegház titokzatos csöndjében, hirtelen zokogás rázta meg a leánykát, aki rózsaszinbe volt öltözve, mint a vándorhanga. Vajjon megértette-e Tom bácsi? Talán, mert karjába ölelve Lencsét, maga is zokogásra fakadt e szavak halatára:

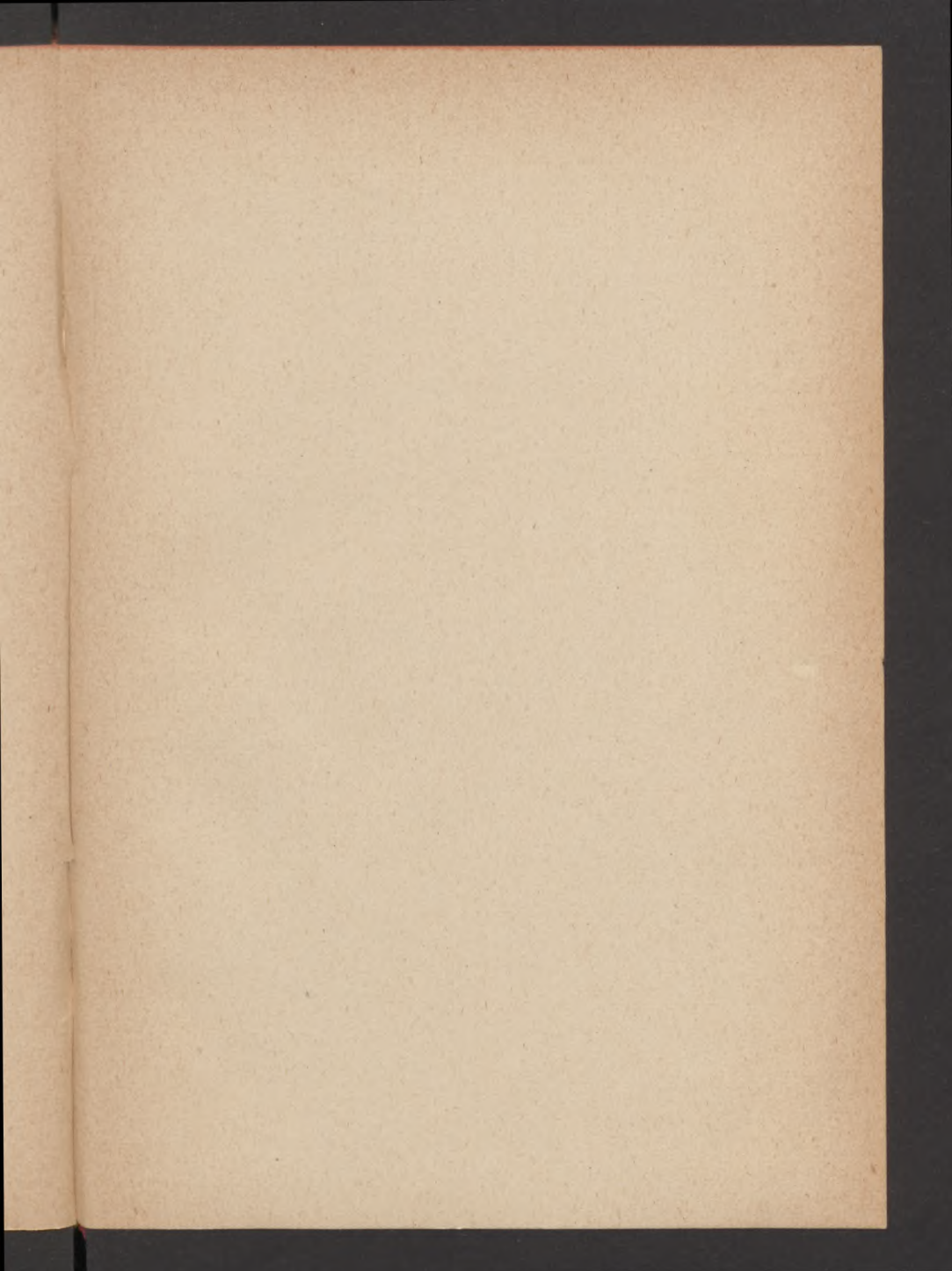
— Ó, bácsikám... Milyen szerencsétlen vagyok... Le fogom vágatni a hajamat... Vezeklő nővér leszek, mint Madeleine néni... Olyan leszek, mint egy nagy páva...

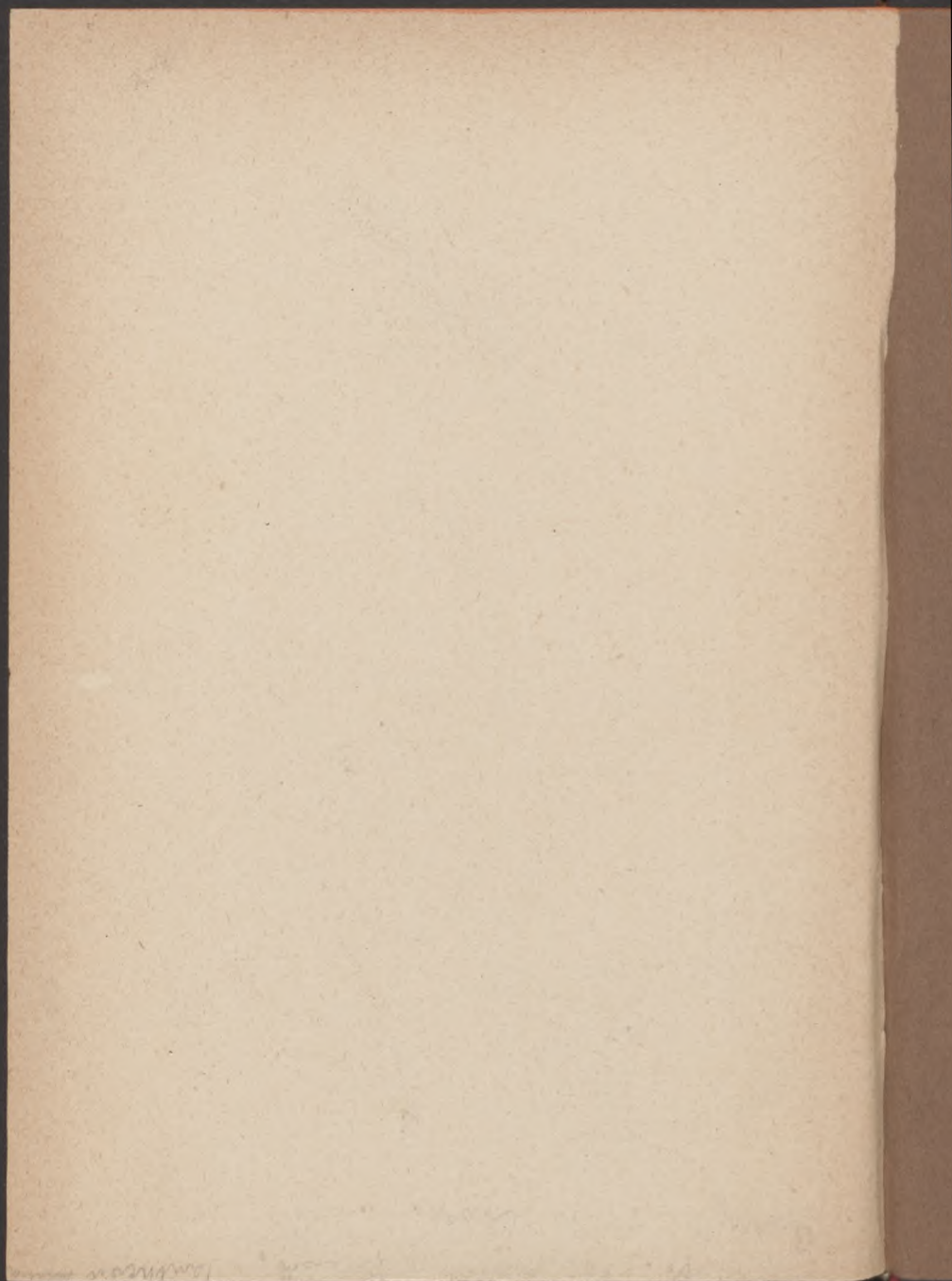
(1903.)

TARTALOM.

	Oida
Clara d'Ellébeuse	1
Almaide d'Étremont	61
Pomme d'Anis	105

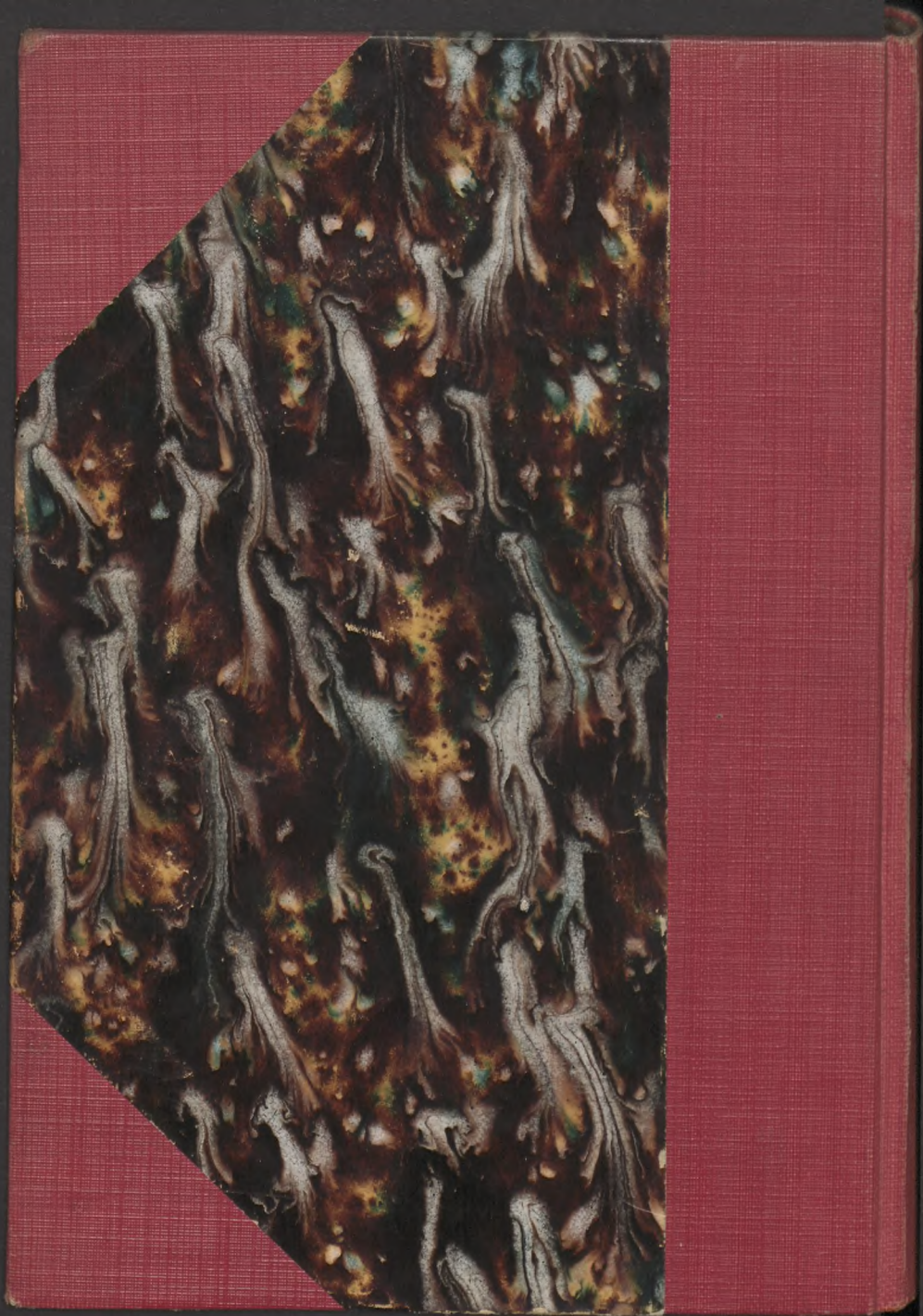

ՀԱՄԱՐՈՒՄ

ՀԱՐՈՒ
ԿՈՒՆՈՑ
ԼԵԱՆՅ
ՐԵԳԵՆՅԵ